

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Π.Μ.Σ. ΔΙΚΑΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

«Το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών ως καταστρατήγηση
του θεσμού εξυγίανσης των επιχειρήσεων»

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια:

Σταυρούλα Φόρτωμα του Αριστοτέλη

(ΑΜ: 7116Μ047)

Επιβλέπων Καθηγητής: Αγάπιος Παπανεοφύτου

ΑΘΗΝΑ 2018

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο θεσμός της εξυγίανσης των επιχειρήσεων, έχει καταστεί τα τελευταία χρόνια, λόγω της δυσμενούς οικονομικής κατάστασης, αρκετά δημοφιλής. Όλο και περισσότερες επιχειρήσεις προσφεύγουν στον ως άνω θεσμό, καθώς αποτελεί το κυριότερο και πιο ευέλικτο εξυγιαντικό εργαλείο της ισχύουσας νομοθεσίας, δεδομένου ότι αποσκοπεί αφενός μεν στη διατήρηση της λειτουργίας τους, αφετέρου στην διατήρηση, αξιοποίηση, αναδιάρθρωση και στην εν γένει ανόρθωσή τους. Η νομοθεσία που αφορά το κομμάτι της εξυγίανσης των επιχειρήσεων, παρότι θα λέγαμε ότι συνιστά σχετικά νέο θεσμό, έχει τροποποιηθεί αρκετές φορές, καθώς στόχος του νομοθέτη είναι η προσαρμογή του ως άνω θεσμού στα οικονομικά δεδομένα της ελληνικής πραγματικότητας, με απώτερο σκοπό την διατήρηση των μικρομεσαίων ιδίως επιχειρήσεων αλλά και την βέλτιστη προστασία των πιστωτών τους.

Ωστόσο δεν λείπουν και οι περιπτώσεις καταχρηστικής προσφυγής στον θεσμό της εξυγίανσης, από επιχειρήσεις – οφειλέτες, οι οποίες επιθυμούν την κάρπωση των προσωρινών ωφελημάτων που υπόσχεται η διαδικασία εξυγίανσης. Λόγω της οικονομικής κρίσης, ολοένα και περισσότερες επιχειρήσεις, υιοθετούν τακτική καταστρατήγησης του νομοθετικού πλαισίου της εξυγίανσης με στόχο την παρέλκυση της προπρωτευτικής διαδικασίας και την αποφυγή εκπλήρωσης των υφιστάμενων υποχρεώσεων τους. Έτσι προαναφερθείσες συμπεριφορές οδηγούν σε εκφυλισμό της διαδικασίας εξυγίανσης και καθιστούν τους πιστωτές των οφειλέτιδων – επιχειρήσεων, σε πολλές περιπτώσεις επιφυλακτικούς ως προς το αποτέλεσμα της. Πλέον οι ως άνω συμπεριφορές είναι ποινικά κολάσιμες, βάσει του άρθ. 397 ΠΚ (Καταδολίευση Δανειστών).

Η παρούσα αποτελεί τη διπλωματική εργασία της γράφουσας, στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού προγράμματος του τμήματος Δημόσιας Διοίκησης του Παντείου Πανεπιστημίου και συγκεκριμένα της κατεύθυνσης του Δικαίου Επιχειρήσεων και Διοίκησης. Στόχος της παρούσας είναι η εμβάθυνση, μέσα από την ανάλυση του σκοπού και της διαδικασίας εξυγίανσης, στις ποινικά κολάσιμες συμπεριφορές που υιοθετούν οι επιχειρήσεις προκειμένου να αποφύγουν την εκπλήρωση των οικονομικών υποχρεώσεών τους έναντι των πιστωτών τους.

Στο σημείο αυτό, θερμές ευχαριστίες προσήκουν στον κ. Απόστολο Παπαθεοδώρου, Πρόεδρο Εφετών και μέλους της τριμελούς επιτροπής μου, για τον επιστημονικό διάλογο και την πολύτιμη ανταλλαγή απόψεων, που είχαμε. Θερμές ευχαριστίες προσήκουν και στα λοιπά μέλη της τριμελούς επιτροπής της παρούσας διπλωματικής, στην κ. Χριστίνα Χριστοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια του Παντείου

Πανεπιστημίου καθώς και στον κ. Αγάπιο Παπαγεοφύτου, Καθηγητή Ποινικού Δικαίου του Παντείου Πανεπιστημίου, για τις καίριες επισημάνσεις τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	2
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	IV
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ.....	1

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

1. Η ΦΥΣΗ ΚΑΙ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ.....	7
2. Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΠΤΩΧΕΥΣΗΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΦΕΡΕΓΓΥΟΤΗΤΑΣ.....	11
3. Η ΠΡΟΠΤΩΧΕΥΤΙΚΗ «ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ» (άρθ. 99-106 ΠτΚ)	
3.1. Η αίτηση επικύρωσης της συμφωνίας εξυγίανσης.....	16
3.2. Η συμφωνία των πιστωτών του οφειλέτη.....	20
3.3. Η επικύρωση της συμφωνίας.....	25
4. ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΠΟΥ ΤΕΘΗΚΑΝ ΥΠΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ.....	29

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΔΟΛΙΕΥΣΗΣ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ

1. ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΔΟΛΙΕΥΣΗΣ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ (άρθ. 397 ΠΚ)	
1.1. Εισαγωγικά στοιχεία.....	35
1.2. Ζητήματα συρροής των άρθρων 397, 398 ΠΚ.....	40

2. ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΔΟΛΙΕΥΣΗΣ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ

2.1. Η αντικειμενική υπόσταση

2.1.1. Γενικά στοιχεία.....	43
2.1.2. Υλικό Αντικείμενο του εγκλήματος.....	44
2.1.3. Υποκείμενο του εγκλήματος.....	46
2.1.4. Εγκληματική συμπεριφορά.....	47
α) Η βλάβη, καταστροφή ή εκμηδένιση της αξίας του περιουσιακού στοιχείου.....	50
β) Η απόκρυψη περιουσιακού στοιχείου.....	51
γ) Η απαλλοτρίωσή περιουσιακού στοιχείου, χωρίς ισάξιο και αξιόχρεο αντάλλαγμα.....	52
δ) Η δημιουργία ψευδών χρεών ή ψευδών δικαιοπραξιών από τον οφειλέτη.....	54

2.2. Η υποκειμενική υπόσταση

2.2.1. Γενικά στοιχεία.....	55
2.2.2. Η Πραγματική πλάνη.....	58
2.2.3. Η Νομική πλάνη.....	59

2.3. Το τιμωρητό.

2.3.1. Η ποινική κύρωση.....	60
2.3.2. Λόγοι εξάλειψης του αξιοποίνου και απαλλαγής από την ποινή.....	62

3. ΜΟΡΦΕΣ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

3.1. Απόπειρα.....	64
3.2. Συμμετοχή.....	68

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	73
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	76
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	81

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Ε.	Ανώνυμη Εταιρεία
ΑιτΕκθ	Αιτιολογική Έκθεση
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
άρθ.	άρθρο
Αρμ	Αρμενόπουλος
ΑΦΜ	Αριθμός Φορολογικού Μητρώου
βλ.	βλέπε
ΓΕΜΗ	Γενικό Εμπορικό Μητρώο
γερμΠΚ	Γερμανικός Ποινικός Κώδικας
γερμΠτΚ	Γερμανικός Πτωχευτικός Κώδικας
Γνωμ.	Γνωμοδότηση
γ.σ.	γενική συνέλευση
ΔΕΕ	Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιρειών
ΔιατΕισΠλημΑθ	Διάταξη Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών Αθηνών
ΔιατΕισΠρ	Διάταξη Εισαγγελέα Πρωτοδικείου
Δις	Δισεκατομμύρια
Δ.Σ.	διοικητικό Συμβούλιο
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
εισΠαρατ	Εισαγωγικές Παρατηρήσεις
ΕΛΛΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη (περιοδικό)
ΕμπΝ	Εμπορικός Νόμος

επ.	επόμενα
Ε.Π.Ε	Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης
ΕπισκΕΔ	Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου (περιοδικό)
ΕΤΑΑ	Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολούμενων
ΕφΑθ	Εφετείο Αθηνών
ΕφΒορ.Αιγ.	Εφετείο Βορείου Αιγαίου
ΕφΘρ	Εφετείο Θράκης
ΕφΛαρ	Εφετείο Λάρισας
ΕφΠατρ	Εφετείο Πατρών
ΕφΠειρ	Εφετείο Πειραιά
κλπ	και λοιπά
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
λ.χ	λόγου χάρη
ΜμΕ	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΜΠρΑθ	Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών
ΜΠρΗρακλ	Μονομελές Πρωτοδικείο Ηρακλείου
ν.	νόμος
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (περιοδικό)
ν.π.	νομικό πρόσωπο
Ο.Ε	Ομόρρυθμη Εταιρεία
ΟΛΑΠ	Ολομέλεια Αρείου Πάγου
Παρ.	παράγραφος
Παρατ.	παρατηρήσεις

π.δ.	πτωχευτικό δικαστήριο
ΠειρΝομ	Πειραϊκή Νομολογία
Περ.	περίπτωση
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΠλημΛαρ	Πλημμελειοδικείο Λάρισας
ΠοινΔικ	Ποινική Δικαιοσύνη (περιοδικό)
ΠοινΛ	Ποινικός Λόγος (περιοδικό)
ΠοινΧρ	Ποινικά Χρονικά (περιοδικό)
ΠΠΑ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών
ΠΠΒερ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Βέροιας
ΠΠΘες	Πολυμελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης
ΠΠΚορινθ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Κορίνθου
ΠΠΛαρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Λάρισας
ΠΠΠατρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Πατρών
ΠΠΠειρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Πειραιά
Πρβλ.	παράβαλε
ΠτΚ	Πτωχευτικός Κώδικας
Π.χ.	παραδείγματος χάριν
ΠΧρ	Ποινικά Χρονικά (περιοδικό)
σ.	σελίδα
Σ.	Σύνταγμα
σημ.	σημείωση
ΣυμβΑΠ	Συμβούλιο Αρείου Πάγου
ΣυμβΠλημ	Συμβούλιο Πλημμελειοδικών

τ.	τόμος
ΤρΠλημΛαρ	Τριμελές Πλημμελειοδικείο Λάρισας
ΦΕΚ	Εφημερίδα της Κυβέρνησης
ΧρΙΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου (περιοδικό)

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η σύγχρονη εποχή, που χαρακτηρίζεται από βαθιά ύφεση, χωρίς ιδιαίτερα, αναφαινόμενα σημάδια ανάκαμψης, οδηγεί πολλές μικρομεσαίες επιχειρήσεις¹ σε πτώχευση και σε μετέπειτα εξαφάνιση² τους από την οικονομική ζωή της χώρας. Η πλειοψηφία των ελληνικών αλλά και των αλλοδαπών επιχειρήσεων, που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσχέρειες, που προκαλούνται τόσο από την εν γένει οικονομική δυσπραγία όσο και από τους περιορισμούς των κεφαλαιακών ροών που έχουν επιβληθεί από τον Ιούλιο του 2015.

Το κλείσιμο³ των μικρομεσαίων ιδίως επιχειρήσεων, αποτελεί πλήγμα για την οικονομία της χώρας, καθώς αποτελούν, αναπόσπαστο συστατικό του ελληνικού παραγωγικού συστήματος (λέγεται μάλιστα συχνά και κοινότοπα ότι «οι ΜμΕ είναι ραχοκοκαλιά της Ελληνικής Οικονομίας»⁴). Βέβαια και οι μεγάλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα επιβίωσης και πολλές από αυτές, έχουν μεταφέρει την έδρα τους στην αλλοδαπή

¹ Σε αντίστοιχη έρευνα του Φεβρουαρίου 2016, το 52,2% των μικρομεσαίων ερωτηθέντων επιχειρήσεων, απάντησαν ότι θεωρούν πολύ πιθανό το ενδεχόμενο τα επόμενα χρόνια να αντιμετωπίσουν σοβαρό πρόβλημα λειτουργίας, σε βαθμό που θα κινδυνεύσουν να κλείσουν, αντανακλώντας έτσι το πρόβλημα επιβίωσης που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες αλλά και οι επιχειρήσεις. Αντιθέτως, σε αντίστοιχη έρευνα του Ιουλίου 2015, το ως άνω ποσοστό ανερχόταν σε 46,3%, Χριστοπούλου, Η διαδικασίας εξυγίανσης ως διαχρονικός θεσμός του ελληνικού δικαίου, Δίκαιο Εξυγίανσης και Οικονομική Κρίση, 2016, 15. Σύμφωνα με πιο πρόσφατη έρευνα (2017), σχεδόν 6 στις 10 επιχειρήσεις υπέστησαν σημαντική **μείωση των εσόδων** τους τελευταίους 12 μήνες, αρκετές εκ των οποίων είδαν το τζίρο τους να σημειώνει «βουτιά» μεγαλύτερη και από 50%, <http://gr.euronews.com/2017/12/05/mikromesaies-epixeiriseis-ellada-douleutaras-gr-ereuna-prokliseis-kai-eukairies>.

² Το 2014, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Κομισιόν, ο αριθμός των ΜμΕ ήταν μειωμένος κατά 26,6% σε σύγκριση με το 2008, προκαλώντας παράλληλα μείωση προστιθέμενης αξίας κατά 40,2% (από 55 δισ. ευρώ το 2008 σε 32,8 δισ. ευρώ το 2014) και της απασχόλησης κατά 29,3%. Το πλήγμα ήταν βαρύτερο για την κατηγορία των μεσαίων επιχειρήσεων, και ιδίως των κατασκευαστικών και όσων είχαν ως αντικείμενο το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, με τον αριθμό τους να μειώνεται στην επταετία κατά 35%, την απασχόληση να συρρικνώνεται κατά 36,3% και την προστιθέμενη αξία να υποχωρεί κατά 41,5%, <http://www.kathimerini.gr/824685/article/oikonomia/epixeirhseis/se-mia-eptaetia-ekleisan-229000-mikres-kai-mesaies-epixeirhseis-sthn-ellada>.

³ Ενδεικτικά γνωστές επιχειρήσεις που έχουν κλείσει είναι: η Ηλεκτρονική (η οποία πτώχευσε το 2016), η Softex, η Sprider Stores, η αλυσίδα super-market Ατλάντικ (η οποία κυρήχθηκε σε πτώχευση με την υπ' αρ. 802/2011 απόφαση ΠΠΑ), η επιχείρηση Fokas Stores (πτώχευσε, μετά από αδυναμία διακανονισμού με τους πιστωτές της, καθώς προηγουμένως είχε υπαχθεί στη διαδικασία εξυγίανσης), η επιχείρηση Κατσέλης, Neoset, Diana, <http://www.kontranews.gr/oikonomia/203046-oi-istorikes-etairies-poy-katerreysan-ten-periodo-ton-mnemonion>.

⁴ Τα σημαντικότερα ευρήματα της ΕΥ για τη σημερινή κατάσταση των ΜμΕ είναι τα ακόλουθα: Σύμφωνα με τη σχετική μελέτη, αντιπροσωπεύουν το 99,9% του συνολικού αριθμού των ελληνικών επιχειρήσεων, το 87% της απασχόλησης και το 19,3% του ΑΕΠ, www.sev.org.gr/uploads/Documents/50669/SMEs_partA.PDF.

(business run), χαρακτηριστικά παραδείγματα των οποίων είναι: η Coca-Cola Hellenic, που το 2012 εισήχθη από το ελληνικό χρηματιστήριο σε αυτό του Λονδίνου, Η ΦΑΓΕ που μετέφερε την έδρα της στο Λουξεμβούργο το 2012 και η Βιοχάλκο που την μετέφερε στις Βρυξέλλες το 2013. Σε κάθε περίπτωση, το κλείσιμο επιχειρήσεων πέρα από δυσμενείς οικονομικές συνέπειες συνεπάγεται και αύξηση της ανεργίας, καθώς χιλιάδες εργαζόμενοι «μένουν στο δρόμο».

Βάσει των ανωτέρω, η πτώχευση των εταιρειών αντιμετωπίζεται ως «φευκτό κακό», το οποίο πρέπει σε κάθε περίπτωση να αποφευχθεί (worst - case scenario). Η αντίληψη αυτή έχει τις απαρχές της στις ΗΠΑ, όπου καλλιεργήθηκαν για πρώτη φορά προσπάθειες διάσωσης επιχειρήσεων μέσω της αναδιοργάνωσής τους, καθώς ήδη από τον 19^ο αιώνα δόθηκε η δυνατότητα με νομοθετική παρέμβαση μιας νέας αρχής (fresh start) σε καταρρέουσες σιδηροδρομικές επιχειρήσεις⁵. Πρέπει να γίνει κατανοητή η ανάγκη διάσωσης των «υγείων επιχειρήσεων», καθώς σε πολλές περιπτώσεις η ρευστοποίησή του ενεργητικού τους, μέσω της πτωχευτικής διαδικασίας, δεν είναι οικονομικά συμφέρουσα, διότι έτσι χάνεται η υπεραξία της (η φήμη, το goodwill, το know-how και η πελατεία της), η οποία θα μπορούσε να αποδώσει τα μέγιστα για την ανόρθωση της οικονομίας⁶.

Βέβαια και οι ίδιοι οι πιστωτές των οφειλετών-επιχειρήσεων επωφελούνται από την διάσωσή τους. Συγκεκριμένα η μη πληρωμή του χρέους της επιχείρησης, αναγκάζει των πιστωτή της να καταφύγει σε μέσα ατομικής δίωξης και αναγκαστικής εκτέλεσης, προκειμένου να ικανοποιηθεί. Όμως η οικονομική κατάρρευση της τελευταίας και η γενική μη πληρωμή των χρεών της, οδηγούν μοιραία σε πολλές παράλληλες ατομικές διώξεις κατ' αυτής, με πιθανότητα μη ικανοποίησης μερικών πιστωτών λόγω μη διαθέσιμου υπολοίπου από την ρευστοποίηση της περιουσίας της⁷.

Συνεπάγεται ότι οι προπτωχευτικές διαδικασίες, ήτοι οι διαδικασίες διάσωσης και ανόρθωσης των επιχειρήσεων, είναι οι πλέον συμφέρουσες τόσο για την ελληνική οικονομία, διότι έτσι αποφεύγεται τυχόν συστημικός κίνδυνος (domino effect), και τις ίδιες τις επιχειρήσεις, όσο και για το σύνολο των πιστωτών τους⁸. Επίσης η διάσωση επιχειρήσεων μπορεί να βοηθήσει και στην προσέλκυση επενδύσεων, αφού είναι ελκυστικότερο για τον επενδυτή να ξεκινήσει την επένδυσή του με βάση μια

⁵ C. G. Paulus, ZGR 2005, 312-313.

⁶ Αιτιολογική έκθεση ΠτΚ, ΝοΒ 2007, 1571-1572.

⁷ Περράκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017 (3^η), 2.

⁸ Φράστανλης, Προπτωχευτική διαδικασία εξυγίανσης-Βασικές αρχές και έναρξη της διαδικασίας, ΧρΙΔ 2012, 409.

υφιστάμενη επιχείρηση που χρειάζεται ρευστότητα για να διασωθεί και να αναπυχθεί, παρά να ξεκινήσει από το μηδέν την επαγγελματική του δραστηριότητα.

Στην Ελλάδα η εξυγίανση των προβληματικών επιχειρήσεων, η πρόβλεψη δηλαδή εναλλακτικών τρόπων, πέραν της πτωχευτικής διαδικασίας, για την άρση της επιχειρηματικής αφερεγγυότητας, τη διευθέτηση των υποχρεώσεων των πασχουσών επιχειρήσεων, την ανόρθωση και την επανένταξή τους στην οικονομική ζωή, δεν αποτελεί νεοεισαχθείσα διαδικασία, καθώς προ της οικονομικής κρίσης είχαν θεσπιστεί οι ν. 1386/1983⁹ και 1892/1990, που περιείχαν έντονα εξυγιαντικά στοιχεία αν και εν τέλει κρίθηκαν ανεπιτυχείς¹⁰. Οι ως άνω νόμοι, δεν απέφεραν τους αναμενόμενους καρπούς ευόδωσης¹¹ της διαδικασίας, αντιθέτως δημιούργησαν πληθώρα προβλημάτων, δικαστικές διαμάχες και δημιουργίας φαινομένων παρέλκυσης της διαδικασίας.

Έπειτα την έως τότε προπτωχευτική διαδικασία συνδιαλλαγής, κατ' άρθ. 99 επ. ΠτΚ, την διαδέχθηκε η διαδικασία εξυγίανσης που εισήχθη με το άρθ. 12 του ν. 4013/2011¹² όπως τροποποιήθηκε εν συνεχεία με το άρθ. 243¹³ του ν. 4072/2012¹⁴. Εν συνεχεία θεσπίστηκε, ο ν. 4316/2014¹⁵, που περιείχε μία και μοναδική διάταξη υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου και τέλος θεσπίστηκε ο ν. 4336/2015¹⁶, με τον οποίο τροποποιήθηκαν οι δυο προπτωχευτικές διαδικασίες ήτοι: α) η διαδικασία εξυγίανσης (άρθ. 99-106 ΠτΚ), που αποτελεί και το θέμα της παρούσας, και β) η ειδική εκκαθάριση¹⁷. Σήμερα τη διαδικασία εξυγίανσης ρυθμίζει ο ν. 4446/2016¹⁸, ο οποίος τροποποίησε με το άρθ. 6, τον προϊσχύοντα ν. 4336/2015, και ο νόμος 4491/2017¹⁹,

⁹ *Περάκης*, Εισαγωγή στο δίκαιο εξυγίανσης επιχειρήσεων, 1987, Γεωργακόπουλος, Πτώχευση και Εξυγίανση, 1997, 223 επ· *Λιακόπουλος*, Ερμηνευτικά ζητήματα στο δίκαιο εξυγίανσης των επιχειρήσεων (ν. 1386/1983), ΕΕμπΔ 1986, 401· *Αυγητίδης*, Εξυγίανση επιχειρήσεων μέσω προπτωχευτικών συμφωνιών, 2011, 54 · *Μάζης*, Η ειδική εκκαθάριση των προβληματικών επιχειρήσεων, 2005, 33 επ., όπου αναφέρεται στα τρωτά σημεία ως λόγους αποτυχίας του συστήματος εξυγίανσης).

¹⁰ *Κοτσίρης / Χατζηνικολάου - Αγγελίδου*, Δίκαιο εξυγίανσης και εκκαθάρισης προβληματικών επιχειρήσεων, 2006 (3^η), 52 επ.

¹¹ *Ψυχομάνης*, Πτωχευτικό Δίκαιο και Δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 2017 (7^η), 19-20.

¹² ΦΕΚ Α' 204/15-09-2011, <https://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/362>.

¹³ ΦΕΚ 86 Α' 11-04-2012, <http://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomothesia/%CE%9D4072.htm>.

¹⁴ Ο ν. 4072/2012, θεσπίστηκε προκειμένου να διασαφηνιστούν ορισμένες ευρείες έννοιες που περιείχονταν στον προγενέστερο αυτού νόμο, οι οποίες δημιουργούσαν ασάφεια και κενά, με αποτέλεσμα να υπάρχουν καταστρατηγήσεις του.

¹⁵ ΦΕΚ Α' 270/24-12-2014, <https://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/669>.

¹⁶ ΦΕΚ 94 Α'/14-8-2015, <https://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/705> · *Γάκη*, Νέο Πτωχευτικό Δίκαιο – Εξυγίανση – Ειδική Εκκαθάριση – Χρεωκοπία, Ενημέρωση μέχρι και ν. 4336/2015 (Νομοθετήματα – Υποδείγματα – Νομολογία), 2015, 15 επ.

¹⁷ *Χριστοπούλου*, 2016, 17 επ.

¹⁸ ΦΕΚ Α' 240/22.12.2016, <https://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/795>.

¹⁹ ΦΕΚ 152/Α/13-10-2017, <https://www.e-nomothesia.gr/kat-nomothesia-genikou-endiapherontos/nomos-4491-2017-fek-152a-13-10-2017.html>.

σε μικρότερη βέβαια έκταση, με σχετικές προβλέψεις στα άρθ. 14 και 15, που θεσπίστηκε με σκοπό τη βελτίωση της διατύπωσης ορισμένων διατάξεων του πτωχευτικού κώδικα.

Αξίζει να αναφερθεί ότι ο ελληνικός ΠτΚ, έχει επηρεαστεί έντονα από τον γερμΠτΚ. Παρόλα αυτά στον γερμΠτΚ δεν υπάρχει αντίστοιχη πρόβλεψη εξυγίανσης, αντιθέτως ο γερμανός νομοθέτης θεωρεί επιτρεπτό οποιονδήποτε νόμιμο τρόπο ρευστοποίησης – αξιοποίησης της πτωχευτικής περιουσίας επιδιώξουν τα εμπλεκόμενα μέρη, με στόχο την συλλογική ικανοποίηση των πιστωτών²⁰. Συγκεκριμένα στον γερμΠτΚ οι μοναδικοί θεσμοί με εξυγιαντική λειτουργία είναι: **α)** το σχέδιο αναδιοργάνωσης, βάσει του άρθ. 217 επ. γερμΠτΚ και **β)** η ανάθεση της διοίκησης της πτωχευτικής περιουσίας στον οφειλέτη, βάσει του άρθ. 270 επ. γερμΠτΚ.

Οι διαδικασίες εξυγίανσης είναι αρκετά δημοφιλείς, διότι το δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να παράσχει αναστολή ατομικών διώξεων ενώ η διαδικασία συνεχίζεται (το δικαστήριο Αθηνών από τις 187 αιτήσεις αναστολής, ενέκρινε τις 154 την περίοδο 2012 και 2013). Ενδεικτικά στην Αθήνα, περίπου 230²¹ αιτήσεις κατατέθηκαν προς επικύρωση, κατά το ως άνω χρονικό διάστημα, ενώ λιγότερες από 20 συμφωνίες εξυγίανσης επικυρώθηκαν δικαστικά. Οι ως άνω αιτήσεις περιλάμβαναν «συμφωνίες *prepack*», ήτοι συμφωνίες που υποβάλλονται στο δικαστήριο για άμεση επικύρωση.

Σε κάθε περίπτωση απαραίτητη προϋπόθεση για τη δυνατότητα υπαγωγής επιχειρήσεων στη διαδικασία εξυγίανσης είναι η **πραγματική βούληση του οφειλέτη για εξυγίανση, η πιθανολόγηση της κρίσης και της συνεπαγόμενης ανάγκης για εξυγίανση**. Έτσι θα πρέπει να εξεταστεί και να αποκλειστεί το ενδεχόμενο η βούληση των μερών να υποκρύπτει κατάχρηση της όλης διαδικασίας²².

Σε πλείονες περιπτώσεις, η αίτηση για υπαγωγή στη διαδικασία εξυγίανσης γίνεται κατά κανόνα μόνο για παρέλκυση της διαδικασίας. Συγκεκριμένα ο διοικών ή οι διοικούντες την εταιρία, οι μέτοχοι ή ακόμα και οι εγγυητές, συχνά επεξεργάζονται διάφορα σχέδια (μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων σε φιλικά τους πρόσωπα της επιχείρησης κλπ.), προκειμένου να βλάψουν τους πιστωτές της. Ειδικά στις κεφαλαιουχικές εταιρίες, όπου το εταιρικό κεφάλαιο είναι ο κινητήριος μοχλός και πρέπει αυτό να διατηρείται ακέραιο, προκειμένου να αποφευχθούν τέτοια φαινόμενα, υπάρχει σχετική πρόβλεψη περί άρσης της αυτοτέλει του ν.π., με την οποία

²⁰ Χριστοπούλου, Η συμφωνία εξυγίανσης, ΔΕΕ 12/2012, 1119.

²¹ Ρόκας, Προπτωχευτική διαδικασία εξυγίανσης επιχειρήσεων, 2014 (2^η), 283.

²² Φράστανλης, ΧρΙΔ 2012, 415.

κάμπτεται ο περιορισμός της ευθύνης των διοικούντων αυτές. Βάσει της άρσης της αυτοτέλειας²³ του ν.π., η οποία θεμελιώνεται στα άρθ. **23α §§ 5, 6 και 83 § 2 ν. 2190/1920²⁴ αλλά και στα αρθ. 281, 288 ΑΚ** οι πιστωτές της επιχείρησης μπορούν να στραφούν κατά αυτών με αποτέλεσμα να προστατεύονται σε περίπτωση εταιρικής αφερεγγυότητας. Ο ως άνω νόμος θα αντικατασταθεί από το νεοεισαχθέντα νόμο **4548/2018²⁵**, με τίτλο «*Αναμόρφωση του δικαίου των ανωνύμων εταιρειών (Νέος νόμος περί Ανωνύμων Εταιριών)*», ο οποίος θα τεθεί σε εφαρμογή από 01.01.2019.

Τα φαινόμενα καταδολίευσης των δανειστών των επιχειρήσεων, τα οποία αποτελούν καταστρατήγηση του θεσμού της εξυγίανσης, μπορούν να λάβουν χώρα σε δύο στάδια, ήτοι τόσο κατά την κατάθεση της αίτησης επικύρωσης της συμφωνίας εξυγίανσης, όσο και κατά την επίτευξη της υπαγωγής της, μέσω της διάθεσης των παγίων περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης. Ως ανάχωμα σε τυχόν δόλιες προσπάθειες των ως άνω προσώπων, που φέρουν ευθύνη για την επιχείρηση, καθίσταται η ρύθμιση περί της αναστολής των πράξεων εκτέλεσης. Η ως άνω ρύθμιση όμως δεν μπορεί να αντιμετωπίσει επιτυχώς τέτοιες δόλιες συμπεριφορές των διοικούντων και των μετόχων της οφειλέτιδας - επιχείρησης.

Τέτοιες συμπεριφορές έχουν ποινικοποιηθεί, βάσει του **άρθ. 397 ΠΚ** που φέρει τον τίτλο «*Καταδολίευση Δανειστών*», όπως θα αναλυθεί στο δεύτερο μέρος της παρούσας και το οποίο αποτελεί το κύριο θέμα της. Από την σκοπιά του ΕμπΔ, η προσπάθεια συρρίκνωσης τέτοιων συμπεριφορών γίνεται βάσει του **άρθ. 106 ε ΠτΚ**, όπου εισάγεται η δυνατότητα ακύρωσης της επικυρωμένης συμφωνίας με απόφαση του αρμοδίου δικαστηρίου, κατόπιν σχετικής αίτησης έχοντος έννομο συμφέρον, σε περίπτωση που αποκαλυφθεί ότι η συμφωνία αποτέλεσε προϊόν δόλου του οφειλέτη ή συμπαιγνίας του με πιστωτή ή τρίτο, ιδίως λόγω απόκρυψης του ενεργητικού ή λόγω διόγκωσης του παθητικού του.

Η παρούσα διπλωματική εργασία χωρίζεται σε 2 μέρη ήτοι: **α)** στο πρώτο μέρος θα αναλυθεί ο σκοπός, η διαδικασία και τα στάδια εξυγίανσης, προκειμένου να γίνει κατανοητή η σύνδεσή της με το δεύτερο και κύριο ποινικό μέρος της παρούσας και

²³ ΟΛΑΠ 2/2013, όπου κρίθηκε η περίπτωση, που ο επιχειρηματίας ασκεί στη πραγματικότητα για τον εαυτό του την εκμετάλλευση του πλοίου και την ναυτιλιακή επιχείρηση και συνεπώς επωμίζεται εκτός από την απολαβή των κερδών και τον οικονομικό κίνδυνο από την εκμετάλλευσή της, ΝοΒ 2013, 734· ΑΠ 149/2013, όπου κρίθηκε η περίπτωση όπου ο κυρίαρχος μέτοχος και εταίρος επιχείρησης χρησιμοποιεί τη νομική προσωπικότητα της εταιρίας για να καταστρατηγήσει τον νόμο και να προκαλέσει δολίως ζημία σε τρίτον ή για να αποφύγει δολίως την εκπλήρωση υποχρεώσεών του, ΕπισκΕΔ 2013, 158 (σημ. Παμπούκη)· ΜΠΑ 469/2005, ΝΟΜΟΣ· ΠΠΘεσ 15920/1999, Αρμ 2000, 954επ.

²⁴ Νόμος Περί Ανωνύμων Εταιρειών.

²⁵ ΦΕΚ Α' 104/13.06.2018, <https://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/881> (άρθ. 102 του ν. 4548/2018).

β) στο δεύτερο μέρος θα αναλυθεί το έγκλημα της καταδολίευση δανειστών του αρθ. 397 ΠΚ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

1. Η ΦΥΣΗ ΚΑΙ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ

Προκειμένου να γίνει κατανοητή η διαδικασία εξυγίανσης των επιχειρήσεων, ήτοι η πρόληψη της πτώχευσης μέσω της διάγνωσης της αφερεγγυότητας, σε πρώιμο στάδιο, ορθό είναι αρχικά να δοθεί ο ορισμός της έννοιας «επιχείρηση» και στη συνέχεια να αναφερθούμε στη φύση στο σκοπό που αυτή επιτελεί η ως άνω διαδικασία.

Η εξυγίανση επιχειρήσεων, ανεξαρτήτως μεγέθους και δυναμικής, καθώς στο νόμο δεν γίνεται μνεία περί του μεγέθους της υπό εξυγίανση επιχείρησης, συνεπάγεται πλεονεκτήματα για το γενικό συμφέρον και την εν γένει ελληνική οικονομία. Χαρακτηριστικό είναι το ότι στο νόμο δεν γίνεται διάκριση των επιχειρήσεων, βάσει του μεγέθους τους. Προκειμένου να υπάρξει σχετική ομοιομορφία, μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών, σχετικά με την έννοια και το είδος των επιχειρήσεων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβη στην Σύσταση της 6^{ης} Μαΐου του έτους 2003²⁶. Προς την επίτευξη του ως άνω σκοπού, εκδόθηκε και ο Κανονισμός ΕΕ 651/2014²⁷ (παράρτημα 1). Το έτος 2014, θεσπίστηκε ο ν. 4308/2014²⁸, όπου στο άρθ. 2, προβαίνει στο κάτωθι διαχωρισμό των επιχειρήσεων, που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά, βάσει των εξής κριτηρίων:

1) Πολύ μικρές επιχειρήσεις: είναι αυτές, που κατά την ημερομηνία του ισολογισμού τους δεν υπερβαίνουν τα όρια δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα τρία κριτήρια:

- α) Το σύνολο ενεργητικού της ανέρχεται σε 350.000 ευρώ.
 - β) Το καθαρό ύψος του κύκλου εργασιών της, ανέρχεται σε 700.000 ευρώ.
 - γ) Ο μέσος όρος απασχολουμένων της ανέρχεται σε 10 άτομα.
- δ) Ο κύκλος των εργασιών τους δεν υπερβαίνει το ποσό των 1.500.000 ευρώ.

2) Μικρές επιχειρήσεις: είναι αυτές, που κατά την ημερομηνία του ισολογισμού τους δεν υπερβαίνουν τα όρια δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα τρία κριτήρια:

- α) Το σύνολο ενεργητικού της ανέρχεται σε 4.000.000 ευρώ.

²⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32003H0361>.

²⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32014R0651>.

²⁸ <https://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/660>.

- β) Το καθαρό ύψος του κύκλου εργασιών της, ανέρχεται σε 8.000.000 ευρώ.
γ) Ο μέσος όρος απασχολουμένων της ανέρχεται σε 50 άτομα.

3) Μεσαίες επιχειρήσεις: είναι αυτές, που κατά την ημερομηνία του ισολογισμού τους δεν υπερβαίνουν τα όρια δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα τρία κριτήρια:

- α) Το σύνολο ενεργητικού της ανέρχεται σε 20.000.000 ευρώ.
β) Το καθαρό ύψος του κύκλου εργασιών της, ανέρχεται σε 40.000.000 ευρώ.
γ) Ο μέσος όρος απασχολουμένων της ανέρχεται σε 250 άτομα.

4) Μεγάλες επιχειρήσεις: είναι αυτές, που κατά την ημερομηνία του ισολογισμού τους, υπερβαίνουν τα όρια δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα τρία κριτήρια:

- α) Το σύνολο ενεργητικού της, ξεπερνά το ποσό των 20.000.000 ευρώ.
β) Το καθαρό ύψος του κύκλου εργασιών της, ξεπερνά το ποσό των 40.000.000 ευρώ.
γ) Ο μέσος όρος απασχολουμένων της ξεπερνά τα 250 άτομα.

Ως επιχείρηση με την σύγχρονη έννοια, νοείται **«το οργανωμένο σύνολο περιουσιακών στοιχείων, ενεργητικών παθητικών, υλικών και άυλων, που εξυπηρετεί συγκεκριμένο οικονομικό σκοπό»**. Σε κάθε περίπτωση η επιχείρηση θα πρέπει να είναι επιδεκτική εξυγίανσης, ήτοι να μπορεί να καταστεί βιώσιμη, καθώς η εξυγίανση δεν αποβλέπει μόνο στη πρόσκαιρη ανόρθωση της επιχείρησης αλλά και στην περαιτέρω διάρκεια λειτουργίας της²⁹. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πτωχευμένη³⁰ **επιχείρηση Neoset**³¹, η αίτηση της οποίας απορρίφθηκε από το ΠΠΑ. Επίσης πολύ μικρές επιχειρήσεις, που χαρακτηρίζονται από μη αναστρέψιμη έλλειψη ανταγωνιστικότητας των προϊόντων τους και δεν έχουν μέλλον στην ελληνική αγορά λόγω των διαμορφωθείσων συνθηκών της αγοράς, εταιρείες holding καθώς και αδρανείς επιχειρήσεις δεν θεωρούνται βιώσιμες και κατά συνέπεια δεν μπορούν να υπαχθούν σε καθεστώς εξυγίανσης.

Η διαδικασία εξυγίανσης, της οποίας η νομοθετική πρόβλεψη και οι υφιστάμενες τροποποιήσεις έχουν ήδη αναλυθεί στο εισαγωγικό κεφάλαιο της παρούσας, αποτελεί την ισχύουσα προπτωχευτική εξυγιαντική διαδικασία του ΠτΚ και συνιστά βελτιωμένη παραλλαγή της προϊσχύουσας διαδικασίας συνδιαλλαγής. Συγκεκριμένα, στοχεύει **στην πρόληψη της πτώχευσης** μέσω της διάγνωσης της αφερεγγυότητας σε πρώιμο στάδιο, οπότε και η επιχείρηση έχει περιθώρια ανάκαμψης καθώς δεν έχει

²⁹ Ψυχομάνης, 2017 (7^η), 82.

³⁰ ΠΠΑ 212/2014, ΝΟΜΟΣ.

³¹ <http://www.newsbomb.gr/oikonomia/story/322704/se-kathestos-ptohysis-mpainei-i-neoset>.

φτάσει ακόμα στο έσχατο σημείο της παύσης πληρωμών κατά τρόπο, μόνιμο και γενικό.

Βασικό στοιχείο της διαδικασίας εξυγίανσης είναι ο **προαιρετικός της χαρακτήρας**. Συγκεκριμένα η οφειλέτιδα επιχείρηση δύναται να υπαχθεί στην ως άνω διαδικασία, σε αντίθεση με την πτωχευτική διαδικασία, όπου υποχρεούται να υποβάλλει αίτηση για κήρυξή της σε πτώχευση. Η δυνητική υπαγωγή στη διαδικασία εξυγίανσης εξηγείται από το γεγονός ότι σε προπρωχευτικό στάδιο τα συμφέροντα των πιστωτών της δεν βρίσκονται σε άμεσο κίνδυνο, σε αντίθεση με την επέλευση της παύσης πληρωμών, οπότε πλέον η εταιρική περιουσία θα πρέπει να δεσμευτεί και οι διοικούντες την επιχείρηση υποχρεούνται στην υποβολή αίτησης πτώχευσης. Σε κάθε περίπτωση η εξυγίανση, ως δυνητική διαδικασία, έχει μεγαλύτερες πιθανότητες επιτυχίας, όταν αυτή περιβάλλεται από την πραγματική βούληση της οφειλέτιδας επιχείρησης.

Ο σκοπός της διαδικασίας εξυγίανσης συνιστά το βασικό της γνώρισμα και προσδιορίζει τη φύση καθώς και την εν γένει λειτουργία της όπως άλλωστε προβλέπεται και από την Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4013/2011³². Συγκεκριμένα ο σκοπός της είναι πολυδιάστατος (άρθ. 99-106 παρ. ι ΠτΚ) και περιγράφεται με σαφήνεια στο άρθ. 99 παρ. 1 και 2. Συγκεκριμένα το άρθ. 99 παρ. 1 ορίζει ότι «*Η προσφυγή στις διατάξεις της εξυγίανσης συνιστά δυνατότητα και όχι υποχρέωση, που παρέχεται από τον νόμο, σε κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο έχει το κέντρο των συμφερόντων του στην Ελλάδα και βρίσκεται σε παρούσα και επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεών του κατά τρόπο γενικό*». Το άρθ. 99 παρ. 2 προβλέπει ότι «*Το ως άνω πρόσωπο μπορεί να υποβάλλει την ως άνω αίτηση και όταν δεν συντρέχει παρούσα ή επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης, αν κατά την κρίση του δικαστηρίου υφίσταται απλώς πιθανότητα αφερεγγυότητάς του, η οποία δύναται να αρθεί με την διαδικασία αυτή*».

Από τα ως άνω και βάσει του άρθ. 99 παρ. 2, προκύπτει σαφώς ότι η διαδικασία εξυγίανσης «**αποτελεί συλλογική³³, προπρωχευτική διαδικασία, που αποσκοπεί στην διατήρηση, αξιοποίηση, αναδιάρθρωση και ανόρθωση της επιχείρησης που βρίσκεται σε οικονομική δυσχέρεια και έχει πιθανότητες ανάκαμψης, υπό την προϋπόθεση ότι δεν παραβλάπτεται η συλλογική ικανοποίηση των πιστωτών της**». Από τον ως άνω ορισμό, συνάγεται το συμπέρασμα ότι

³² ΑιτΕκθ ν. 4013/2011, εισΠαρατ. πριν από το άρθ. 12.

³³ Κοτσίρης / Χατζηνικολάου – Αγγελίδου, 2006 (3^η), 1 · Αυγητίδης, Εξυγίανση επιχειρήσεων, 2011, σελ. 180· Σωτηρόπουλος, Ζητήματα του δικαίου της εξυγίανσης επιχειρήσεων, ΕΕμπΔ 2012, 803 · Περάκης, 2017 (3^η), 58.

προκειμένου μία επιχείρηση να εξυγιανθεί θα πρέπει να είναι βιώσιμη και να έχει πιθανότητες ανάκαμψης, διότι μόνο τότε μία επιχείρηση μπορεί να εξυγιανθεί, όταν δηλ. η αξία συνέχισης της επιχείρησης (going concern value) είναι μεγαλύτερη από την αξία εκκαθάρισης (liquidation value)³⁴.

Αν το δικαστήριο, κατά την ελεύθερη κρίση του, θεωρεί ότι βλάπτεται η συλλογική ικανοποίηση των πιστωτών της επιχείρησης, τότε θα απορρίψει την αίτηση επικύρωσης της συμφωνίας εξυγίανσης. Η κρίση του δικαστηρίου περί μη περιέλευσης των πιστωτών σε οικονομικά δυσχερέστερη θέση, θα βασιστεί στη σύγκριση του πιθανολογούμενου αποτελέσματος της συμφωνίας με αυτό που οι μη συμβαλλόμενοι πιστωτές θα ανέμεναν να λάβουν σε περίπτωση πτωχευτικής εκκαθάρισης. Τα κριτήρια για τον σχηματισμό της ως άνω κρίσης θα πρέπει να είναι οικονομικά αλλά σε κάθε περίπτωση θα πρέπει το δικαστήριο να λάβει υπόψη του όχι μόνο τα ποσά που θα εισέπρατταν οι πιστωτές αλλά και κάθε «τυχόν αντάλλαγμα» και «όροι αποπληρωμής», όπως λ.χ τρόπος και χρόνος πληρωμής. Βέβαια ο σχηματισμός της κρίσης του δικαστηρίου, για υποθετικές περιπτώσεις, είναι δυσχερής και υποβοηθάται από την κρίση του εμπειρογνώμονα βάσει του άρθ. 104 παρ. 5 ΠτΚ.

Υπό τον όρο εξυγίανση θα πρέπει να γίνουν κατανοητές δύο ξεχωριστές³⁵ μεταξύ τους μορφές εξυγίανσης, ήτοι: **α)** η εξυγίανση της επιχείρησης και **β)** η εξυγίανση του φορέα της, συγκεκριμένα:

α) Στη περίπτωση της εξυγίανσης της ίδιας της επιχείρησης, η εταιρεία αποχωρίζεται από το φορέα της και μεταβιβάζεται ως σύνολο σε μία άλλη επιχείρηση, λειτουργική, η οποία πληρώνει τίμημα για την απόκτηση του ενεργητικού της πρώτης. Το ως άνω τίμημα προορίζεται για την ικανοποίηση των πιστωτών της μεταβιβασθείσας επιχείρησης, για την οποία ακολουθεί η τυπική πτωχευτική διαδικασία. Στην ουσία πρόκειται για μία μορφή εκκαθαριστικής μεταβίβασης, συμφέρουσα για τους πιστωτές της οφειλέτιδας επιχείρησης καθώς αφενός μεν από το τίμημα που προκύπτει από την μεταβίβαση της ικανοποιούνται συλλογικά οι πιστωτές της και αφετέρου στα μεταβιβάζοντα στοιχεία της συμπεριλαμβάνεται η άυλη αξία της επιχείρησης χωρίς την μεταβίβαση του παθητικού της³⁶.

³⁴ Baird / Jackson, Corporate Reorganisations and the Treatment of Diverse Ownership Interests: Comment of Adequate Protection of Secured Creditors in Bankruptcy, The University of Chicago Law Review, 1984, 97, 109 · Ρόκας, Μεταρρυθμιστικές τάσεις στο πτωχευτικό δίκαιο ενόψει και της οικονομικής κρίσης, ΕΕμπΔ 2010, 269 επ.

³⁵ Schmidt, Organverantwortlichkeit, 1980, 328, 336 επ. · Φράστανλης, ΧρΙΔ 2012, 408.

³⁶ Χριστοπούλου, ΔΕΕ 12/2012, 1119.

β) Στην περίπτωση της εξυγίανσης του φορέα της, η διάσωση επέρχεται μέσω της αποφυγής της επικείμενης, λόγω χρεών, πτώχευσής του. Αυτή θα λέγαμε ότι είναι η «αυθεντική εξυγίανση», καθώς μέσω των απαραίτητων λειτουργικών εξυγιαντικών μέτρων παρέχεται η δυνατότητα να συνεχιστεί η υγιής πλέον επιχείρηση με τον ίδιο και πλέον φερέγγυο φορέα της.

Στην πράξη, τα τελευταία ιδίως χρόνια, προτιμάται η εξυγίανση επιχειρήσεων, καθώς είναι η πλέον τάχιστα, μέσω αυτής ξεχωρίζεται το ενεργητικό από το παθητικό της και μέσω της μεταβίβασής της διατηρούνται οι θέσεις εργασίας, με αποφυγή της αύξησης των ποσοστών ανεργίας. Αξίζει να αναφερθεί ότι στην γερμανική πρακτική, η οποία έχει επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό την ελληνική, έχει επικρατήσει η μέθοδος της μεταβιβαστικής εξυγίανσης (Übertragende Sanierung), η οποία δεν ρυθμίζεται νομοθετικά.

Στην παρούσα θα αναλυθεί κυρίως η εξυγίανση του φορέα της επιχείρησης, προκειμένου να γίνει κατανοητό πως μέσα από αυτήν ο φορέας της ματαιώνει εν μέρει ή ολικά την ικανοποίηση των πιστωτών, χωρίς αξιόχροο αντάλλαγμα, καταδολιεύοντας και κατά συνέπεια καταστρατηγώντας το θεσμό της εξυγίανσης.

2. Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΠΤΩΧΕΥΣΗΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΦΕΡΕΓΓΥΟΤΗΤΑΣ

Η διαδικασία εξυγίανσης, ως προπρωχευτική διαδικασία εξ' ορισμού πρέπει να λειτουργεί προληπτικά, ήτοι να προλαμβάνει την πτώχευση και τις δυσμενείς συνέπειές της³⁷. Όσο πιο νωρίς ξεκινήσει η διαδικασία εξυγίανσης τόσο μεγαλύτερες θα είναι και οι πιθανότητες επιτυχίας της. Ωστόσο υπάρχουν και περιπτώσεις όπου η υποβολή της αίτησης για υπαγωγή στη διαδικασία εξυγίανσης, μπορεί να επιταχύνει την παύση πληρωμών. Κλασικό παράδειγμα αποτελούν οι τράπεζες, οι οποίες καταγγέλλουν τις χρηματοδοτικές συμβάσεις που έχουν υπογράψει με τις «υπό εξυγίανση επιχειρήσεις», καθώς θεωρούν την ως άνω διαδικασία ως «διαδικασία αφερεγγυότητας», η οποία στις περισσότερες τραπεζικές συμβάσεις αποτελεί βασικό λόγο καταγγελίας³⁸. Ωστόσο η ως άνω πάγια τακτική των τραπεζών δεν συνάδει με τον εξυγιαντικό σκοπό της εν λόγω διαδικασίας, ο οποίος είναι η παροχή δεύτερης ευκαιρίας στην οφειλέτιδα επιχείρηση. Στις περισσότερες δε περιπτώσεις, οι τράπεζες είναι εμπραγμάτως εξασφαλισμένες, οπότε η ενεργοποίηση της διαδικασίας εξυγίανσης, δεν γεννά εξ' υπαρχής άμεσους κινδύνους για αυτές.

³⁷ Μιχαλόπουλος, Από τη συνδιαλλαγή, επιστροφή στην εξυγίανση, ΠειρΝομ 2012, 14.

³⁸ Χριστοπούλου, ΔΕΕ 2012, 1111.

Έτσι το χρονικό σημείο έναρξης της ως άνω διαδικασίας είναι ιδιαίτερο κρίσιμο στοιχείο. Βάσει του άρθ. 99 παρ. 1 ΠτΚ, «*αίτηση για υπαγωγή στη διαδικασία εξυγίανσης μπορεί να υποβάλλει φυσικό ή νομικό πρόσωπο με πτωχευτική ικανότητα, που έχει το κέντρο των κύριων συμφερόντων του στην Ελλάδα και βρίσκεται σε παρούσα ή επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης των ληξιπρόθεσμων χρηματικών υποχρεώσεών του κατά τρόπο γενικό ή όταν κρίνεται από το δικαστήριο ότι υφίσταται απλώς πιθανότητα αφερεγγυότητας του*».

Έτσι ο νόμος επιτρέπει την υπαγωγή της οφειλέτιδας επιχείρησης στη διαδικασία εξυγίανσης όταν η τελευταία βρίσκεται ενώπιον σοβαρών οικονομικών προβλημάτων τα οποία συνίστανται³⁹ : **α)** σε παρούσα ή επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης των ληξιπρόθεσμων χρηματικών υποχρεώσεών της, κατά τρόπο γενικό⁴⁰ ή **β)** σε πιθανολογούμενη αδυναμία εκπλήρωσης (πιθανή αφερεγγυότητα) της.

Αν στη περίπτωση γενικής αδυναμίας εκπλήρωσης των ληξιπρόθεσμων οφειλών της επιχείρησης, συντρέχει και το στοιχείο της μονιμότητας (του άρθ. 3 ΠτΚ, ήτοι το στοιχείο της μόνιμης και γενικής αδυναμίας πληρωμής των ληξιπρόθεσμων οφειλών), τότε υποχρεωτικά, εκ του νόμου, θα πρέπει να υποβληθεί τόσο αίτηση επικύρωσης της συμφωνίας εξυγίανσης, όσο και αίτηση πτώχευσης (βάσει του άρθ. 5 παρ. 2 ΠτΚ), είτε με την ίδια αίτηση είτε ξεχωριστά. Βέβαια, η εξέταση της αίτησης πτώχευσης θα ανασταλεί, έως την έκδοση απόφασης, σχετικά με την αίτηση επικύρωσης.

Έτσι το όριο υποβολής της αίτησης για υπαγωγή στη διαδικασία εξυγίανσης αποτελεί η πτώχευση της επιχείρησης, διότι η τελευταία συνεπάγεται άμεση απαξίωση της επιχείρησης (διακοπή επαγγελματικών σχέσεων, δυσπιστία, απώλεια άυλης αξίας, δυσφήμιση), καθιστώντας δυσχερή την αναδιάρθρωσή της.

Συγκεκριμένα :

α) Παρούσα είναι η αδυναμία όταν η επιχείρηση αδυνατεί να εκπληρώσει τα ληξιπρόθεσμα χρέη της. Είναι αδιάφορο αν η αδυναμία αυτή έχει εκδηλωθεί προς τα έξω (π.χ. με αρνήσεις πληρωμών), οπότε και έχουμε παύση πληρωμών, αλλά αρκεί η αδυναμία εκπλήρωσης των μελλοντικών ληξιπρόθεσμων οφειλών ή των ήδη ληξιπρόθεσμων οφειλών, που δεν έχουν ακόμα απαιτηθεί από τους πιστωτές της επιχείρησης, να είναι διαπιστωμένη και βεβαιωμένη. Σε περίπτωση όμως που

³⁹ Ρόκας, ΔΕΕ 2008, 675 επ· Χριστοπούλου, ΔΕΕ 2012, 1110 επ· Παίζης, Η “πιθανότητα αφερεγγυότητας” ως προϋπόθεση υπαγωγής στη διαδικασία εξυγίανσης – Μία πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση, ΔΕΕ 2016, 1 επ· Ψυχομάνης, 2017 (7^η), 78 επ.

⁴⁰ Εφαθ 2061/2016, ΝΟΜΟΣ.

υπάρχει και παύση πληρωμών, υποχρεωτικά η επιχείρηση θα πρέπει να υποβάλλει πέρα από την αίτηση για υπαγωγή στη διαδικασία εξυγίανσης και αίτηση για υπαγωγή στην πτωχευτική διαδικασία.

β) Επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης⁴¹ είναι η βάσιμη απειλή που αντιμετωπίζει η επιχείρηση να βρεθεί προσεχώς στην δύσκολη θέση να αδυνατεί να εξοφλεί τις υφιστάμενες ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της. Συγκεκριμένα η επαπειλούμενη αδυναμία⁴² αποτελεί το προστάδιο της παρούσας αδυναμίας εκπλήρωσης.

Ο νόμος δεν προβλέπει κάποιο χρονικό διάστημα, μέσα στο οποίο θα πρέπει να εκτείνεται η σχετική της επαπειλούμενης αδυναμίας πρόγνωση. Υποστηρίζεται ωστόσο ότι το κρίσιμο χρονικό σημείο της λήξης της περιόδου αυτής θα πρέπει να συμπίπτει με το χρονικό σημείο κατά το οποίο καθίσταται ληξιπρόθεσμη η τελευταία υφιστάμενη υποχρέωση της οφειλέτιδας επιχείρησης. Βασική προϋπόθεση είναι ότι η χρονική περίοδος πρόγνωσης δεν θα εξικνείται πέραν της τρέχουσας ή της επόμενης οικονομικής χρήσης, δεδομένου ότι ένας αξιόπιστος χρηματοοικονομικός σχεδιασμός καταλαμβάνει, κατά κανόνα, το τρέχον και το επόμενο αυτού οικονομικό έτος⁴³.

Η κρίση του Δικαστηρίου για την επέλευση των ως άνω προϋποθέσεων βασίζεται σε **απλή πιθανολόγηση, κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων**. Βασικό της κριτήριο αποτελεί η κατάσταση των ταμειακών ροών της επιχείρησης (cash flow statements)⁴⁴, ήτοι το λογιστικό έγγραφο στο οποίο αποτυπώνονται οι εισροές και οι εκροές μιας επιχείρησης και από το οποίο προκύπτει τυχόν παύση πληρωμών και πιθανολογείται η επαπειλούμενη αδυναμία πληρωμών. Ωστόσο απρόβλεπτοι παράγοντες όπως: μεταβολές επιτοκίων, τυχόν μισθωμάτων, μεταβολές σχετικές με το συνάλλαγμα και σχετικές με την αγορά, μπορεί να επηρεάσουν τη πορεία των εσόδων και των εξόδων της εκάστοτε επιχείρησης.

⁴¹ Στη Γερμανία, από όπου προέρχεται και προβλέφθηκε για πρώτη φορά, η επαπειλούμενη αδυναμία ως λόγος κήρυξης της πτώχευσης δεν έχει ουσιαστικό πρακτικό ρόλο.

⁴² Ρόκας, Η επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης υποχρεώσεων ως νέος λόγος κήρυξης της πτώχευσης, ΔΕΕ 2008, 675 επ.

⁴³ ΠΠΑ 206/2009, ΔΕΕ 2009, 592.

⁴⁴ Τη κατάσταση ταμειακών ροών οφείλει να δημοσιεύει το διοικητικό συμβούλιο των ανωνύμων εταιρειών. **Στην κατάσταση αυτή συμπεριλαμβάνονται:** α) απαιτήσεις που έχουν καταστεί ληξιπρόθεσμες αλλά δεν έχουν πληρωθεί, β) απαιτήσεις που δεν έχουν καταστεί ληξιπρόθεσμες (όπως αξιώσεις για πληρωμή του αντιτίμου παραγγελθέντων εμπορευμάτων, που όμως δεν έχουν παραδοθεί), γ) απαιτήσεις που δεν έχουν ακόμη θεμελιωθεί αναμένεται όμως να καταστούν ληξιπρόθεσμες εντός του χρονικού ορίου της πρόβλεψης (απαιτήσεις από μισθούς, φόρους, μισθώματα, κοινωνικές παροχές, παραγγελθέντα υλικά κλπ), δ) απαιτήσεις βεβαιωμένες και απορρέουσες εκ δικαστικής ή διαιτητικής απόφασης, ε) τυχόν προβλέψεις για κάλυψη ζημιών, δαπανών κλπ).

Τα αίτια της παρούσας και της επαπειλούμενης, γενικής, αδυναμίας εκπλήρωσης των οικονομικών υποχρεώσεων της οφειλέτιδας επιχείρησης μπορεί να οφείλονται στην γενικευμένη οικονομική κρίση που πλήττει την Ελλάδα και τη συνακόλουθη σοβαρή έλλειψη ρευστότητας στην αγορά. Ο περιορισμός της τραπεζικής χρηματοδότησης σε συνδυασμό με την υπερφορολόγηση προκάλεσε μείωση των εισοδημάτων των καταναλωτών και κάμψη του λιανικού εμπορίου, ενώ λόγω των συνθηκών οι επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν υπό διαφορετικές οικονομικές συνθήκες, επιβάρυναν τις επιχειρήσεις με υψηλά λειτουργικά κόστη, περαιτέρω δανεισμό και αύξηση των επισφαλειών.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η μέθοδος διαπίστωσης και επιμέτρησης της επαπειλούμενης αδυναμίας αλλά και της παύσης πληρωμών που ισχύει κατά το γερμΠτΚ, από όπου προέρχεται η έννοια της «επαπειλούμενης αδυναμίας», ήτοι το «σχέδιο ρευστοποίησης (Finanzplan ή Liquiditätsplan)». Στο «σχέδιο ρευστοποίησης» αποτυπώνονται όλα τα οικονομικά στοιχεία της επιχείρησης, σχετικά με την δυνατότητα εκπλήρωσης των υποχρεώσεων της, και βασίζεται η κρίση του δικαστηρίου για την κήρυξη ή μη της επιχείρησης σε πτώχευση.

γ) Γενική χαρακτηρίζεται η αδυναμία όταν η μη εκπλήρωση των ληξιπροθέσμων υποχρεώσεων της οφειλέτιδας επιχείρησης αφορά, είτε όλες τις υποχρεώσεις της, είτε το μεγαλύτερο μέρος αυτών, είτε ένα σημαντικό χρέος της, αρκεί όμως η αδυναμία αυτή να φανερώνει κατά τη γενική αντίληψη των συναλλαγών, αδυναμία αντιμετώπισης των χρεών «έναντι του κοινού», ήτοι κλονισμό της εμπορικής πίστης στην εν λόγω επιχείρηση.

Μόνιμη είναι η αδυναμία όταν δεν οφείλεται σε πρόσκαιρη ταμειακή δυσχέρεια ή οικονομική στενότητα, ήτοι δεν είναι παροδική αλλά διαρκής και μη αναστρέψιμη⁴⁵. Αν η γενική αδυναμία καταστεί και μόνιμη τότε η επιχείρηση θα πρέπει να υποβάλλει αίτηση για πτώχευση ή να την συνυποβάλλει με την αίτηση για εξυγίανση. Αν το δικαστήριο κάνει δεκτή την αίτηση για υπαγωγή της στη διαδικασία εξυγίανσης, τότε θα αναστείλει την εξέταση της αίτησης κήρυξης σε πτώχευση μέχρι τη λήξη της διαδικασίας εξυγίανσης, βάσει του άρθ 99 παρ. 6 ΠτΚ.

Ωστόσο, βάσει των προαναφερθέντων τα όρια μεταξύ της γενικής και της μόνιμης αδυναμίας είναι διακριτά δυσχερώς⁴⁶. Παρότι χρονικά δεν συμπίπτουν, είναι πιθανό τη χρονική στιγμή που η οφειλέτιδα επιχείρηση απευθυνθεί προς το πτωχευτικό δικαστήριο, για να υπαχθεί στην διαδικασία εξυγίανσης, να έχει ήδη επέλθει σε

⁴⁵ ΠΠΑ 616/2008, ΔΕΕ 2009, 591· ΠΠΑ 12/2010, ΔΕΕ 2010, 445.

⁴⁶ Χριστοπούλου, ΔΕΕ 2012, 1110.

κατάσταση παύσης πληρωμών, καθώς η αδυναμία της από γενική θα έχει καταστεί και μόνιμη.

δ) Πιθανολογούμενη αδυναμία εκπλήρωσης (πιθανή αφερεγγυότητα)⁴⁷, είναι η κατάσταση εκείνη της επιχείρησης κατά την οποία χωρίς ακόμα να έχει φτάσει η επιχείρηση σε σημείο παρούσας ή επαπειλούμενης αδυναμίας, αντιμετωπίζει απλά πιθανότητα να απειληθεί, στο άμεσο μέλλον και κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, με αδυναμία εκπλήρωσης των υποχρεώσεών της. Στην περίπτωση αυτή το δικαστήριο κρίνει βάσει πιθανολόγησης, χωρίς να σχηματίζει πλήρη δικανική πεποίθηση. Αξίζει να αναφερθεί ότι το ίδιο περιστατικό «της πιθανότητας αφερεγγυότητας» λειτουργεί, ως κοινό εναρκτήριο χρονικό σημείο, αν και υπό διαφορετικές προϋποθέσεις, τόσο για την προπρωχευτική εξυγίανση, όσο και για την πτωχευτική αναδιοργάνωση άρθ. 107 ΠτΚ επ., οι οποίες (διαδικασίες) και στοιχίζονται μεταξύ τους⁴⁸.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο όρος «πιθανότητα αφερεγγυότητας» έχει ευρωπαϊκή καταγωγή, καθώς αποτελεί ενσωμάτωση στην ελληνική πτωχευτική νομοθεσία της από **12/3/2014 Σύστασης της Επιτροπής της ΕΕ**. Ωστόσο στην ως άνω Σύσταση, δεν υπάρχει ένας κοινός ορισμός για την εν λόγω έννοια, οπότε και δημιουργήθηκε σύγχυση κατά τη μεταφορά του όρου στα ευρωπαϊκά δίκαια.

Συγκεκριμένα η ως άνω Σύσταση προέβλεπε ότι αφενός μεν «*θα πρέπει να παρέχεται σε μία επιχείρηση η δυνατότητα να αντιμετωπίζει τις οικονομικές τις δυσχέρειες σε ένα πρώιμο στάδιο, όταν έχει διαπιστωθεί με βεβαιότητα ότι οι οικονομικές δυσχέρειες του οφειλέτη οδηγούν, κατά τα φαινόμενα ή κατά πάσα πιθανότητα σε αδυναμία πληρωμών*» και αφετέρου ότι «*ο οφειλέτης μπορεί να ζητήσει την υπαγωγή του σε διαδικασία εξυγίανσης αμέσως μόλις καταστεί προφανές ότι υφίσταται αδυναμία πληρωμών*». Η ελληνική απόδοση των ως άνω, βάσει του άρθ. 3 του ΠτΚ, είναι ότι «*οι οικονομικές δυσχέρειες του οφειλέτη πρέπει να είναι πιθανό να οδηγήσουν σε αφερεγγυότητά του*» και ότι «*ο οφειλέτης μπορεί να ζητήσει της υπαγωγή τους στην ως άνω διαδικασία μόλις καταστεί εμφανής η πιθανότητα αφερεγγυότητάς του*».

Η πιθανότητα αφερεγγυότητας, προσομοιάζει σε μεγάλο βαθμό τον αντίστοιχο γαλλικό θεσμό, ήτοι την διαδικασία «sauvegarde»⁴⁹, η οποία αποσυνδέεται πλήρως

⁴⁷ Παίζης, ΔΕΕ 2016, 8 επ.

⁴⁸ ΑιτΕκθ. Ν. 4446/2016, άρθρο 1, επί του άρθρου 3 ΠτΚ, Μιχαλόπουλος, ΔΕΕ 2016, σ. 1167· Ο ίδιος (2017), σ. 4.

⁴⁹ Παίζης, ΔΕΕ 2016, 4 επ.

από την έννοια της παύσης πληρωμών και τίθεται σε εφαρμογή στη περίπτωση που ο οφειλέτης δεν είναι σε θέση να υπερβεί τις οικονομικές του δυσχέρειες⁵⁰. Κατά την ως άνω διαδικασία και έπειτα από την αναθεώρηση, που επήλθε το έτος 2008, όταν ο οφειλέτης αντιληφθεί ότι δεν έχει περιθώρια αντιμετώπισης της οικονομικής δυσχέρειάς του, υποβάλλει αίτηση ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου, στην οποία αναφέρει ότι τους λόγους για τους οποίους η επιχείρησή του δεν μπορεί να ξεπεράσει τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, καθώς παρά την απουσία νομοθετικού ορισμού σχετικά με την έννοια της «πιθανότητας αφερεγγυότητας», όπως συμβαίνει και στην ελληνική πραγματικότητα, κατάφερε να διαμορφώσει νομολογιακά τον ορισμό της. Συγκεκριμένα στην υπόθεση Eurotunnel⁵¹, όπου προκειμένου να κριθεί αν υπάρχει επαπειλούμενη αδυναμία, το δικαστήριο πριν κάνει δεκτό το αίτημα υπαγωγής στη διαδικασία «sauvegarde», προέβη σε έλεγχο τριών κριτηρίων⁵²: α) ύπαρξη παύσης πληρωμών, β) ύπαρξη ανυπέρβλητων δυσχερειών, γ) συνέχιση και διάσωση της επιχείρησης.

Επίσης οι οικονομικές δυσχέρειες, που αντιμετωπίζει η επιχείρηση, μπορεί να είναι οικονομικές, νομικές ή να έχουν οποιαδήποτε μορφή, αρκεί να είναι δυνάμενες να δημιουργήσουν προβλήματα στην λειτουργία και στη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων⁵³. Στις νομικές δυσχέρειες μπορούν να υπαχθούν: **α) προβλήματα που ενδέχεται να δημιουργήσουν καταστάσεις οικονομικής αδυναμίας αν δεν αντιμετωπιστούν σε πρώιμο στάδιο** (λ.χ. οι δικαστικές επιδιώξεις δυσαρεστημένων καταναλωτών από αντικειμενικά σφάλματα της επιχείρησης, οι οποίες θα πλήξουν καίρια την φήμη της, όπως συνέβη πρόσφατα με τον γερμανικό κολοσσό Volkswagen, που ομολόγησε ότι είχε εγκαταστήσει κρυφό λογισμικό παραποιώντας έτσι τα στοιχεία των ρύπων των αυτοκινήτων που παρήγαγε και β) υποχρεώσεις, νομικής φύσεως, της οποίες θα πρέπει να ακολουθεί η

⁵⁰ άρθρ. L. 620-1 του γαλλικού Εμπορικού Κώδικα.

⁵¹ Παίζης, ΔΕΕ 2016, 5.

⁵² <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d0f130daa66bd05ac8f84264a12aa2c378fda944.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Pb3qQe0?text=&docid=43454&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=107401>, Υπόθ. C-408/95

Eurotunnel and others/Sea France, η εν λόγω υπόθεση αφορούσε μέλος ομίλου επιχειρήσεων, όπου το δικαστήριο αποδέχθηκε την ύπαρξη ανυπέρβλητων δυσχερειών, καθώς η εταιρεία δεν μπορούσε να ανταπεξέλθει στην επόμενη δόση εξυπηρέτησης ομολογιακού δανείου που είχε εκδώσει.

⁵³ Σε περίπτωση που πρόκειται για όμιλο επιχειρήσεων, του οποίου η οφειλέτιδα επιχείρηση είναι μέλος, η οικονομική ευημερία των υπολοίπων, ακόμα και της μητρικής, δεν επηρεάζει σε τίποτα την κρίση του δικαστηρίου, σχετικά με την υποβαλλόμενη αίτηση υπαγωγής στη διαδικασία εξυγίανσης.

επιχείρηση (λ.χ. η υποχρέωση προς αποκατάσταση ή περιορισμό της περιβαλλοντικής ζημίας, βάσει του ΠΔ 148/2009, την οποία αν δεν τηρήσει θα κληθεί να πληρώσει μεγάλο χρηματικό ποσό, η έλλειψη διαθεσίμων όμως θα οδηγήσει σε οικονομική δυσπραγία της).

Εξ όλων των ανωτέρω συνάγεται η σύγχυση που προκαλεί η πιθανότητα αφερεγγυότητας, ως προς τις περιπτώσεις που μπορούν να υπαχθούν σε αυτήν.

3. Η ΠΡΟΠΤΩΧΕΥΤΙΚΗ «ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ» (άρθ. 99-106 ΠτΚ)

3.1. Η αίτηση επικύρωσης της συμφωνίας εξυγίανσης

Η πλέον σημαντική τροποποίηση της διαδικασίας εξυγίανσης, επέρχεται με την κατάργηση του σταδίου κατάθεσης αίτησης, με αίτημα το άνοιγμά της εν λόγω διαδικασίας⁵⁴. Η υποβολή αίτησης επικύρωσης⁵⁵ της συμφωνίας εξυγίανσης των οφειλέτιδων επιχειρήσεων με τους πιστωτές τους, αποτελεί την εναρκτήρια πράξη της εν λόγω διαδικασίας αλλά και το μοναδικό πλέον στάδιό της. Πρόκειται για την λεγόμενη, υπό το προηγούμενο καθεστώς, **άμεση επικύρωση της συμφωνίας (prepackaged plan)**⁵⁶, η οποία είναι άμεσα συνυφασμένη με τις προηγούμενες διαπραγματεύσεις των μερών και κατά κύριο λόγο η πιο πρόσφορη διαδικασία για να επιτευχθεί η μυστικότητα, η διατήρηση της καλής φήμης της επιχείρησης στην αγορά που απευθύνεται και η ταχύτητα ως προς την έκδοση δικαστικής απόφασης. Πλέον οι διαπραγματεύσεις διεξάγονται εκτός διαδικασίας, χωρίς τήρηση συγκεκριμένης προθεσμίας για την κατάρτιση της συμφωνίας και χωρίς να περιβληθούν συγκεκριμένο τύπο.

Στην πράξη, ήταν λίγες οι φορές που με αληθινή βούληση για αναδιάρθρωσή τους, χωρίς πρόθεση για καταστρατήγηση του θεσμού της εξυγίανσης, οι επιχειρήσεις υπέβαλαν αίτηση για υπαγωγή τους στη διαδικασία εξυγίανσης. Χαρακτηριστικά στην

⁵⁴ Η κατάργηση της αίτησης για το άνοιγμα της διαδικασίας, συνιστά προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην από 12/03/2014 Σύσταση της Επιτροπής της ΕΕ. Η ως άνω Σύσταση απαιτεί η διαδικασία αναδιάρθρωσης να είναι ευέλικτη, λιγότερο δαπανηρή και χρονοβόρα αλλά και να δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στα εξωδικαστικά μέτρα με παράλληλο περιορισμό της ανάμειξης του Δικαστηρίου στην όλη διαδικασία · *Μιχαλόπουλος*, Η Νέα Προπτωχευτική Νομοθεσία, 2017 (4^η), 76 · *Σκαλίδη*, Η αναμόρφωση της προπτωχευτικής διαδικασίας εξυγίανσης, ΔΕΕ 2017, 2.

⁵⁵ ΕφΠειρ 252/2014, ΝΟΜΟΣ · ΕφΠειρ 449/2014, ΝΟΜΟΣ · ΕφΠειρ 869/2014, ΝΟΜΟΣ · ΠΠΚορινθ 13/2014, ΝΟΜΟΣ.

⁵⁶ *Χριστοπούλου*, ΔΕΕ 2012, 180 επ· *Paulus/Ποταμίτης/Ρόκας/Tirado*, Το πτωχευτικό Δίκαιο ως ένας από τους βασικούς πυλώνες της οικονομικής αγοράς – Κριτική επισκόπηση του ελληνικού πτωχευτικού δικαίου, ΔΕΕ 2015, 1072· *Χριστοπούλου*, 2016, 150 επ.

Αθήνα τα έτη 2012 και 2013 υποβλήθηκαν περίπου 230 αιτήσεις, από τις οποίες μόνο οι 20 εγκρίθηκαν από το πτωχευτικό δικαστήριο και κοινό τους σημείο ήταν το ότι περιλάμβαναν συμφωνίες *prepack*⁵⁷.

Βάσει του άρθ. 104 παρ.1 και 96 παρ.2 ΠτΚ, οι οφειλέτιδες επιχειρήσεις, μέσω των οργάνων διοίκησής τους, ήτοι του διοικητικού συμβουλίου ή των εκάστοτε διαχειριστών τους, δύνανται να υποβάλουν ενώπιον του πτωχευτικού δικαστηρίου, ήτοι του Πολυμελούς Πρωτοδικείου, στην περιφέρεια του οποίου έχουν την καταστατική τους έδρα, αίτηση για επικύρωση, βάσει του άρθ. 99 παρ. 7 ΠτΚ. Την ως άνω αίτηση δύνανται να υποβάλει και κάθε συμβαλλόμενος πιστωτής τους.

Η ως άνω αίτηση, πρέπει εκ του νόμου, κατ' άρθ. 104 ΠτΚ και επί ποινή απαραδέκτου να περιέχει τα κάτωθι⁵⁸:

α) Περιγραφή της επιχείρησης με παράλληλη αναφορά στο μέγεθος και το προσωπικό που απασχολεί.

β) Περιγραφή της οικονομικής κατάστασης της, με παράθεση των πρόσφατων οικονομικών της στοιχείων, ήτοι θα πρέπει να επισυνάπτεται κατάλογος των περιουσιακών στοιχείων της, των στοιχείων των πιστωτών της, με ειδική μνεία των ενέγγυων πιστωτών, αλλά και των οφειλών της προς το Δημόσιο ή ασφαλιστικά ταμεία.

γ) Περιγραφή των αιτιών της οικονομικής αδυναμίας.

δ) Περιγραφή των μέτρων, που συμφωνήθηκαν για την αντιμετώπιση της οικονομικής αδυναμίας.

ε) Περιγραφή των προοπτικών οικονομικής εξέλιξης και αναδιάρθρωσης της καθώς και των προοπτικών της αγοράς, στην οποία δραστηριοποιείται.

Επίσης αν η προς επικύρωση συμφωνία έχει καταρτιστεί από την οφειλέτιδα επιχείρηση αλλά και τους πιστωτές της⁵⁹, τότε την ως άνω αίτηση θα πρέπει να συνοδεύουν, επί ποινή απαραδέκτου, τα ακόλουθα έγγραφα, τα οποία δύνανται να

⁵⁷ Από τις πρώτες αποφάσεις που αφορούσαν συμφωνίες *prepack* ήταν και η υπ' αρ. ΠΠΑ 539/2012, *Χριστοπούλου*, ΔΕΕ, 2012, 180.

⁵⁸ ΠΠΘεσ11680/2012, ΔΕΕ 2012, 782 επ· ΕφΒορ.Αιγ. 124/2013, ΝΟΜΟΣ · ΠΠΘεσ 672/2013, Αρμ 2013, 1496 · ΠΠΠειρ 1639/2013, ΝΟΜΟΣ · *Χριστοπούλου*, 2016, 215 επ· *Περάκης*, 2017 (3^η), 60 επ · *Ψυχομάνης*, 2017 (7^η), 97 επ.

⁵⁹ Αν η προς επικύρωση συμφωνία εξυγίανσης έχει καταρτιστεί μόνο από τους πιστωτές της, τότε προσκομίζεται μόνο η συμφωνία, με υποβολή αιτήματος επικύρωσης και η έκθεση εμπειρογνώμονα. Τα λοιπά έγγραφα συνυποβάλλονται μόνο σε περίπτωση που έχουν παρασχεθεί από τον οφειλέτη ή τον ορισθέντα εμπειρογνώμονα.

προσκομιστούν έως και την κατάθεση των προτάσεων, κατά την συζήτηση της αίτησης επικύρωσης της συμφωνίας:

α) Την υπογεγραμμένη συμφωνία εξυγίανσης.

β) Τις οικονομικές καταστάσεις της οφειλέτιδας επιχείρησης, που αφορούν την τελευταία χρήση, εφόσον είναι διαθέσιμες. Αν η οφειλέτιδα επιχείρηση είναι ΑΕ, τότε οι οικονομικές της καταστάσεις θα πρέπει να είναι δημοσιευμένες και εγκεκριμένες από τη γ.σ., για κάθε άλλη μορφή εταιρείας, αλλά και όταν πρόκειται για ενδιάμεσες οικονομικές καταστάσεις, θα πρέπει αυτές να είναι ελεγμένες και δημοσιευμένες σε μία οικονομική εφημερίδα.

Η έλλειψη συνυποβολής των οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης, αποτελεί προϊόν δόλου και προσπάθεια απόκρυψης της δυσχερούς οικονομικής κατάστασης της επιχείρησης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της «Μαρινόπουλος Α.Ε.»⁶⁰.

γ) Βεβαίωση της αρμόδιας οικονομικής υπηρεσίας για τα χρέη του οφειλέτη προς το Δημόσιο.

δ) Σχετική έκθεση εμπειρογνώμονα⁶¹, βάσει του άρθ. 104 παρ. 5 και 6. Ως εμπειρογνώμονας στην περίπτωση συμφωνίας εξυγίανσης των οφειλέτιδων επιχειρήσεων με τους πιστωτές τους, ορίζεται πιστωτικό ίδρυμα που παρέχει νόμιμες υπηρεσίες στην Ελλάδα ή νόμιμος ελεγκτής ή ελεγκτικό γραφείο, βάσει του ν. 3693/2008 (ΦΕΚ Α'/174). Η έκθεση του εμπειρογνώμονα αφορά : 1) τα οικονομικά στοιχεία της επιχείρησης, 2) την κατάσταση τη αγοράς, 3) την βιωσιμότητα της επιχείρησης και 4) εξασφάλιση της συλλογικής ικανοποίησης των πιστωτών. Τον εμπειρογνώμονα διαλέγουν από κοινού η τα μέρη, σε αντίθετη περίπτωση, ήτοι όταν η συμφωνία υπογράφεται μόνο από τους πιστωτές, την απόφαση την λαμβάνουν οι τελευταίοι.

Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου η οφειλέτιδα επιχείρηση, βάσει του άρθ. 99 παρ. 3,4 και 5 ΠτΚ: **α)** είτε έχει περιέλθει σε κατάσταση παύσης πληρωμών πριν την

⁶⁰ **Ζησίμου Σ.**, «Η Μαρινόπουλος, οι «χαμένοι» ισολογισμοί και τα γελοία πρόστιμα», Euro2day, 29/06/2016, όπου αναφέρεται ότι «η ως άνω εταιρεία αν είχε τζίρο άνω των 2 δις ετησίως, δεν είχε δημοσιεύσει τις οικονομικές τις καταστάσεις επί τρεις συνεχόμενες εταιρικές χρήσεις, το οποίο έπραξε μόνο όταν υπέβαλε αίτηση για υπαγωγή στη διαδικασία εξυγίανσης το Μάιο του 2016. Για την παράλειψη εμπρόθεσμης δημοσίευσης των οικονομικών της καταστάσεων, για τις εταιρικές χρήσεις 2012, 2013 και 2014 της επιβλήθηκε πρόστιμο ύψους μόνο 1.300 ευρώ. Έτσι οι κυρώσεις παράλειψης δημοσίευσης, όταν εφαρμόζονται, είναι πολύ ελαστικές».

⁶¹ Χριστοπούλου, 2016, 94 επ· Ψυχομάνης, 2017 (7^η), 100 επ·

υποβολή της αίτησης επικύρωσης της συμφωνίας, **β)** είτε εκκρεμεί αίτηση πτώχευσης της από τους πιστωτές της ή των εισαγγελέα πρωτοδικών, **γ)** είτε περιέρχεται σε παύση πληρωμών, μετά την υποβολή όταν η αδυναμία πληρωμής των υποχρεώσεων της πέρα από γενική καθίσταται και μόνιμη. Στις ως άνω περιπτώσεις, αντιστοίχως: **α)** η οφειλέτιδα επιχείρηση θα πρέπει να συνυποβάλλει με το ίδιο δικόγραφο αίτηση για κήρυξη πτώχευσης, όμως τυχόν παράλειψη συνυποβολής δεν καθιστά απαράδεκτη την αίτηση, αλλά οι πιστωτές της καθώς και ο εισαγγελέας πρωτοδικών μπορούν να υποβάλλουν αίτηση πτώχευσης, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της, βάσει του άρθ. 5 ΠτΚ, **β)** ο έχων έννομο συμφέρον δύναται να αιτηθεί την συνεκδίκαση των δύο ως άνω αιτήσεων και **γ)** ο οφειλέτης δύναται να ζητήσει την αναστολή εξέτασης της αίτησης πτώχευσης μέχρι την έκδοση απόφασης επί της αίτησης επικύρωσης της συμφωνίας εξυγίανσης⁶².

Βάσει του άρθ. 104 παρ. 4 ΠτΚ, όταν η οφειλέτιδα επιχείρηση βρίσκεται ήδη σε κατάσταση παύσης πληρωμών, οι πιστωτές μαζί με την αίτηση επικύρωσης της συμφωνίας εξυγίανσης, θα πρέπει επί ποινή απαραδέκτου, να συνυποβάλλουν και αίτηση πτώχευσης της, στη περίπτωση που η συμφωνία εξυγίανσης έχει καταρτιστεί χωρίς τη σύμπραξη της οφειλέτιδας επιχείρησης.

Από τα ως άνω και λόγω του ότι οι οφειλέτιδες επιχειρήσεις πρέπει να έρχονται σε επαφές και διαπραγματεύσεις με τους πιστωτές τους, προκειμένου να επιτευχθεί η συμφωνία εξυγίανσης, σαφώς συνάγεται το συμπέρασμα ότι θα πρέπει να διατηρούν καλές σχέσεις με τους πιστωτές τους⁶³. Μόνο έτσι μπορεί να προκύψει συμφωνία εξυγίανσης, με ευνοϊκούς όρους και όσο το δυνατόν ευνοϊκότερο αποτέλεσμα για την ίδια την επιχείρηση.

3.2. Η συμφωνία των πιστωτών του οφειλέτη

Η συμφωνία εξυγίανσης της οφειλέτιδας επιχείρησης με τους πιστωτές της, δεν προκαθορίζεται από το νόμο, αλλά παρέχεται η δυνατότητα στους ως άνω συμβαλλομένους να προσδώσουν στην υπό κατάρτιση εξυγιαντική συμφωνία το περιεχόμενο που οι ίδιοι επιθυμούν. Σε κάθε περίπτωση η συμφωνία θα πρέπει να βρίσκεται σε αρμονία με την κείμενη πτωχευτική νομοθεσία, τα χρηστά ήθη (άρθ. 281 ΑΚ) και να μην υπερβαίνει τους κανόνες δημόσιας τάξης.

⁶² Σχετικά με την αίτηση εξυγίανσης που κατέθεσε η ΣΕΗΟΣ Euronics, η Philips Ελλάς, ως ένας από τους βασικούς προμηθευτές της, κατέθεσε αίτηση πτώχευσής της, η εξέταση της οποίας αναβλήθηκε έως την έκδοση απόφασης επί της αίτησης εξυγίανσης.

⁶³ Χριστοπούλου, 2016, 150 · Σωτηρόπουλος, ΕΕμπΔ 2012, 815.

Όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, βασική προϋπόθεση για να κριθεί σύννομη η συμφωνία εξυγίανσης, και επομένως να επικυρωθεί από το πτωχευτικό δικαστήριο, **είναι να μην παραβλάπτεται η συλλογική ικανοποίηση των πιστωτών της οφειλέτιδας επιχείρησης**, προς όφελος της εξυγίανσης της. Συγκεκριμένα βάσει του άρθ. 99 παρ. 2 ΠτΚ, «η συλλογική ικανοποίηση των πιστωτών παραβλάπτεται όταν οι μη συμβαλλόμενοι στη συμφωνία πιστωτές θα βρεθούν σε χειρότερη οικονομική θέση, από αυτή στην οποία θα βρίσκονταν αν η επιχείρηση είχε τεθεί σε εκκαθάριση και ρευστοποιούταν η περιουσία της». Μάλιστα «για την εκτίμηση της οικονομικής θέσης των πιστωτών θα ληφθούν υπόψη τα ποσά και τα τυχόν άλλα ανταλλάγματα που θα λάβουν καθώς και οι όροι αποπληρωμής των ποσών αυτών».

Προτού αναφερθούμε στο περιεχόμενο που δύναται να έχει η συμφωνία εξυγίανσης, σκόπιμο είναι να αναφερθούμε: **α)** στην απαιτούμενη πλειοψηφία των πιστωτών, προκειμένου να είναι σύννομη η τελική συμφωνία και **β)** στην υποχρέωση σύμπραξης της συνέλευσης των μετόχων ή των εταίρων, για την εκπλήρωση ορισμένων όρων της συμφωνίας. Έτσι:

α) Η απαιτούμενη πλειοψηφία των πιστωτών.

Οι πιστωτές που θα υπογράψουν τη συμφωνία εξυγίανσης, είτε κατόπιν κλήσης τους από την οφειλέτιδα επιχείρηση, είτε αυτόβουλα, σε περίπτωση που η τελευταία έχει ήδη παύσει τις πληρωμές της, πρέπει να εκπροσωπούν, βάσει του άρθ. 100 παρ. 1 ΠτΚ, **ποσοστό τουλάχιστον 60% του συνόλου των απαιτήσεων**⁶⁴. Το ως άνω ποσοστό συμπεριλαμβάνει και το **40%, τουλάχιστον του συνόλου των τυχόν εμπραγμάτως ή με προσημείωση υποθήκης**⁶⁵ εξασφαλισμένων απαιτήσεων. Τα ως άνω ποσοστά υπολογίζονται αντικειμενικά, βάσει της κατάστασης των πιστωτών, που πρέπει υποχρεωτικά να επισυνάπτεται στην αίτηση επικύρωσης της συμφωνίας εξυγίανσης και η οποία δεν μπορεί να είναι μεταγενέστερη των 3 μηνών

⁶⁴ ΠΠΛαρ 21/2013, ΝΟΜΟΣ · Κοτσίρης / Χατζηνικολάου – Αγγελίδου, 2006 (3^η), 35 επ · Περάκης, 2017 (3^η), 71-72 · Χριστοπούλου, 2016, 150 επ · Σκαλίδη, ΔΕΕ 2017, 2 · Ψυχομάνης, 2017(7^η), 85 επ.

⁶⁵ Σχετικά με την συμπερίληψη στο ποσοστό 40% των πιστωτών, που έχουν εγγράψει προσημείωση υποθήκης, υπήρξε διχογνωμία. Συγκεκριμένα η άποψη υπέρ της συμπερίληψής τους, εξομοιώνει την προσημείωση με την υποθήκη, βλ. Μάζη, Η σύμβαση εξυγίανσης επιχείρησης κατά το άρθ. 44 Ν. 1892/1990. Υπολογιζόμενες απαιτήσεις και επιρροή μεταγενέστερης δικαστικής αναγνώρισης άλλων χρεών (Γνωμ.), ΔΕΕ 1995, 716, ενώ η αντίθετη άποψη, εξαρτά την συμπερίληψή τους από το εάν η προσημείωση, έχουσα προσωρινό χαρακτήρα, έχει τραπέει σε υποθήκη, κατά το χρόνο κατάρτισης της συμφωνίας. Επικρατέστερη, όπως προκύπτει από τις περισσότερες εφετειακές αποφάσεις, είναι η πρώτη άποψη, βλ. ΕφΠειρ 1306/1995, ΔΕΕ 1996, 169, με αντίθετα σχόλια Περάκης, σελ. 170 · ΕφΠατρ 53/1997, ΔΕΕ 1997, 978 (υπόθεση ΑΧΑΙΑ CLAUS) · ΕφΑθ 8031/2005, ΔΕΕ 2006, 180· ΕφΘρ. 558/2004, ΔΕΕ 2005, 537.

από την ημερομηνία υποβολής της συμφωνίας προς επικύρωση, κατ' άρθ. 100 παρ. 2, εδ. α' και β' ΠτΚ.

Όπως προκύπτει από τον **συλλογικό χαρακτήρα** της εν λόγω διαδικασίας⁶⁶, η τελευταία αφορά «το σύνολο των απαιτήσεων», ήτοι όλους τους πιστωτές της οφειλέτιδας επιχείρησης. Έτσι ως πιστωτές θεωρούνται «όσοι έχουν απαιτήσεις, έστω και αν δεν είναι ληξιπρόθεσμες, κατά της επιχείρησης, ανεξαρτήτως αν έχουν γενικό ή ειδικό προνόμιο, αρκεί οι απαιτήσεις τους να υπήρχαν μέχρι την παρέλευση του ως άνω τριμήνου». Η ύπαρξη των ως άνω απαιτήσεων, προκύπτει από τα τηρούμενα βιβλία της οφειλέτιδας επιχείρησης καθώς και από τον ισολογισμό της τελευταίας εταιρικής χρήσης, που καταρτίστηκε πριν την συμφωνία⁶⁷.

Σε κάθε περίπτωση στους ως άνω πιστωτές, ο εμπειρογνώμονας, μπορεί να συγκαταλέξει και όσους έχουν απαιτήσεις που εν τω μεταξύ προκύπτουν από δικαστικές αποφάσεις. Βέβαια και οι ίδιοι οι πιστωτές έχουν δικαίωμα, με ασφαλιστικά μέτρα, να ζητήσουν από το δικαστήριο να αναγνωριστούν οι απαιτήσεις τους για την συμμετοχή τους στη διαδικασία, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθ. 105 παρ. 3 ΠτΚ, στο οποίο παραπέμπει το άρθ. 106 α' ΠτΚ, που εφαρμόζεται ανάλογα (άρθ. 106 παρ. 1 εδ. β ΠτΚ).

Ωστόσο με τη συμπερίληψη στην συμφωνία όλο και περισσότερων πιστωτών, των οποίων οι απαιτήσεις δεν συμπεριλαμβάνονται στην αρχική, δημιουργούνται συχνά φαινόμενα καταδολίευσης των πιστωτών των οφειλέτιδων επιχειρήσεων, καθώς οι τελευταίες επιθυμούν να συγκεντρώσουν την πλειοψηφία που επιθυμούν, με εικονικούς πιστωτές και ανύπαρκτες απαιτήσεις. Τέτοια φαινόμενα έχουν περιοριστεί, με την απαραίτητη σύμπραξη εμπειρογνώμονα στην ως άνω διαδικασία αλλά και με τον έλεγχο των δικαστηρίων, σχετικά με την ύπαρξη ή μη των ως άνω απαιτήσεων⁶⁸.

Κατ' εξαίρεση, λόγω της φύσης και της λειτουργίας των συμβάσεων χρηματοδοτικής μίσθωσης, πιστωτές θεωρούνται και όσοι έχουν απαιτήσεις από μισθώματα χρηματοδοτικής μίσθωσης, που οφείλονται κατά την σχετική σύμβαση από την

⁶⁶ Ρόκας, Έννοια μη θιγόμενων από τη συμφωνία εξυγίανσης πιστωτών (γνωμ.), ΔΕΕ 2017.

⁶⁷ ΕφΠατρ 830/1999, ΕπισΕΔ 1999, 1158, σύμφωνα με την οποία **απαίτηση που πηγάζει από επιταγή καταλαμβάνεται από τη συμφωνία με κριτήριο τη χρονολογία έκδοσής της, ήτοι αν μέσα στο χρόνο που καλύπτει η συμφωνία εκδόθηκε μεταχρονολογημένη επιταγή, της οποίας η σημειούμενη χρονολογία είναι μεταγενέστερη, η ως άνω απαίτηση καταλαμβάνεται από τη συμφωνία, μόνο αν αποδειχθεί ο πραγματικός χρόνος έκδοσής της**: ΕφΑθ 7602/2004, ΔΕΕ 2005, 178· ΕφΠειρ 159/2004, ΔΕΕ 2004, 780· ΕφΘεσ 2636/2004, ΕπισΕΔ 2004, 1025, σύμφωνα με τις οποίες πιστωτές που δεν εμφανίζονται στα βιβλία ή στον ισολογισμό της εταιρίας δεν δεσμεύονται από τη συμφωνία.

⁶⁸ ΕφΑθ 8031/2005, ΔΕΕ 2006, 180, στην οποία αμφισβητήθηκε η νομιμότητα των εμπορικών βιβλίων από αληθινό δανειστή της επιχείρησης.

ημερομηνία της κατάστασης των πιστωτών, μέχρι την συμβατικά προβλεπόμενη ημερομηνία λήξης τους⁶⁹ (άρθ. 100 παρ. 2 δ' εδ.).

Σε κάθε περίπτωση δεν λαμβάνονται υπόψη πιστωτές που δεν θίγονται από τη συμφωνία εξυγίανσης, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθ. 116 παρ. 3 ΠτΚ. Η έννοια των μη θιγόμενων πιστωτών έχει διεθνή αναγνώριση καθώς προέρχεται από το «Chapter 11» του αμερικανικού πτωχευτικού δικαίου⁷⁰ ενώ αντίστοιχη πρόβλεψη υπάρχει και στο γερμανικό δίκαιο⁷¹. Η ρύθμιση αυτή έχει ως σκοπό την διευκόλυνση της υιοθέτησης της συμφωνίας, διότι έτσι «το σύνολο των απαιτήσεων» είναι μικρότερο και επομένως ευκολότερη η επίτευξη της απαιτούμενης πλειοψηφίας. Επίσης με την ρύθμιση αυτή διασφαλίζεται πληρέστερα η νομική θέση των θιγόμενων από τη συμφωνία πιστωτών.

Οι «μη θιγόμενοι πιστωτές»⁷² έχουν απαιτήσεις, οι οποίες κατά την επιτευχθείσα συμφωνία, διατηρούν ακέραιη τη νομική τους κατάσταση ακόμα και μετά την επικύρωσή της από το πτωχευτικό δικαστήριο, πχ αν προβλέπεται ότι η απαίτηση ενός πιστωτή θα συνεχίσει να αποπληρώνεται κανονικά, σύμφωνα με την οικεία σύμβαση που διέπει τη σχέση πιστωτή - οφειλέτιδας επιχείρησης, ο ως άνω πιστωτής θεωρείται μη θιγόμενος. Σύμφωνα με την νομολογία⁷³ στους μη θιγόμενους πιστωτές συγκαταλέγονται: το Δημόσιο ή τα ασφαλιστικά ταμεία⁷⁴ α) όταν οι απαιτήσεις τους έχουν ήδη υπαχθεί σε ρύθμιση, η οποία δεν θίγεται από την συμφωνία εξυγίανσης β) όταν επέρχονται δευτερεύουσες αλλοιώσεις στην είσπραξη της απαίτησης, οι οποίες επέρχονται λόγω της διαδικασίας εξυγίανσης⁷⁵, πχ, η ολιγόμηνη αναστολή διώξεων μετά την επικύρωση της συμφωνίας, βάσει του άρθ. 103 παρ. 1, περ. η' ΠτΚ. Αντιθέτως οι ως άνω φορείς θίγονται, εφόσον η συμφωνία μεταβάλει το ποσό, το οποίο τους οφείλεται ή εφόσον τρέπεται ο οφειλόμενος σε αυτούς βραχυπρόθεσμος δανεισμός σε μακροπρόθεσμο.

β) Η υποχρέωση σύμπραξης της συνέλευσης των μετόχων ή των εταίρων.

⁶⁹ Ψυχομάνης, 2017 (7^η), 85.

⁷⁰ Baird, Elements of Bankruptcy, 2010 (5^η), 247.

⁷¹ «Nicht beeintrachtigte Glaubiger».

⁷² Ρόκας, ΔΕΕ 2017, 2 επ.

⁷³ ΠΠΑ 539/2012, ΕΕμπΔ 2013, 144 επ, με παρατ. Ρόκα, 149-150 · ΠΠΑ 185/2016, ΕΕμπΔ 2016, 674 επ.

⁷⁴ ΠΠΒέρ. 12/2017, ΝΟΜΟΣ.

⁷⁵ Πρβλ. ΠΠΛαρ. 47/2012, ΔΕΕ 2012, 1035 επ.

Σε πολλές περιπτώσεις οι μέτοχοι ή οι εταίροι των οφειλέτιδων επιχειρήσεων, όπως καταχρηστικώς, αρνούνται⁷⁶ να συνεργαστούν ή να προβούν στην υλοποίηση μέτρων εταιρικού δικαίου, προκειμένου να επιτευχθεί η συμφωνία εξυγίανσης («hold out»)⁷⁷. Η ως άνω συμπεριφορά μπορεί να έχει ποικίλες αιτίες, π.χ. έλλειψη διαθέσιμου κεφαλαίου, αντίθετη άποψη των ως άνω προσώπων, αξίωση ανταλλαγμάτων, εκβιασμός κλπ. Όμως η ματαίωση ενός σχεδίου εξυγίανσης της επιχείρησης, λόγω της ως άνω δυστροπίας, μπορεί να έχει ολέθριες συνέπειες για την ίδια την επιχείρηση⁷⁸. Στην Γερμανία η ως άνω δυστροπία έχει κριθεί από το Ακυρωτικό Δικαστήριο, το οποίο ασχολήθηκε κυρίως με αστικές και ο.ε. εταιρίες, ότι συνεπάγεται υποχρέωση εξόδου από την εταιρία, τουλάχιστον αν οι εξερχόμενοι λαμβάνουν αξία που δεν υπολείπεται της αξίας εκκαθάρισης ενώ κατά τη γαλλική νομολογία σε αντίστοιχες περιπτώσεις διορίζεται ειδικός εντολοδόχος⁷⁹.

Βάσει του άρθ. 101 ΠτΚ, όταν πρόκειται για οφειλέτιδες επιχειρήσεις, προκειμένου να είναι έγκυροι ορισμένοι όροι της συμφωνίας, απαιτείται απόφαση της συνέλευσης των μετόχων ή των εταίρων της. Συνήθως η ως άνω απόφαση απαιτείται, όταν πρόκειται να ληφθούν μέτρα εταιρικού δικαίου, που απαιτούν σύγκληση και απόφαση της γ.σ. της οφειλέτιδας επιχείρησης (π.χ. για την αύξηση κεφαλαίου, για τον αποκλεισμό του δικαιώματος προτίμησης, για την εισδοχή νέου εταίρου, για την πραγματοποίηση νέων εισφορών, για τυχόν τροποποιήσεις του καταστατικού, για μετατροπή της μορφής της εταιρίας, για τυχόν συγχώνευσή της, για διορισμό νέου δ.σ. κλπ.). Η ως άνω απόφαση δύναται είτε να λαμβάνεται μετά την κατάθεση της αίτησης επικύρωσης είτε να τίθεται στη συμφωνία εξυγίανσης ως αναβλητική αίρεση για την θέση της σε ισχύ, βάσει του άρθ. 101 παρ. 1 ΠτΚ. Επίσης, βάσει του άρθ. 106 β' παρ. 6 ΠτΚ, σε περίπτωση που η επιχείρηση βρίσκεται σε κατάσταση παύσης πληρωμών, το πτωχευτικό δικαστήριο έπειτα από αίτηση των οργάνων της, δύναται με την ίδια απόφαση που επικυρώνει την υποβληθείσα αίτηση επικύρωσης, να διορίσει και ειδικό εντολοδόχο, που θα ασκεί το δικαίωμα παράστασης και ψήφου, των μετόχων ή εταίρων που δεν συμπράττουν στη λήψη της απόφασης για την

⁷⁶ Σωτηρόπουλος, ΕΕμπΔ 2012, 815 επ · Περάκης, 2017 (3^η), 72 επ· Χριστοπούλου, 2016, 154 επ · Ψυχομάνης, 2017 (7^η), 83 επ.

⁷⁷ Περάκης, Η θέση του μετόχου της μειοψηφίας στην αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων, εις «Αναδιάρθρωση Επιχειρήσεων», Διημερίδα Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου, 2015, 19 επ.

⁷⁸ Μιχαλόπουλος, 2017 (4^η), 77.

⁷⁹ Περάκης, 2017 (3^η), 73-74.

συμφωνία εξυγίανσης⁸⁰. Η απόφαση του δικαστηρίου, περί του διορισμού του εντολοδόχου κοινοποιείται στα όργανα της εταιρίας.

Βέβαια, βάσει του άρθ. 101 παρ. 3 ΠτΚ και σε περιπτώσεις που η επιχείρηση δεν έχει παύσει τις πληρωμές της, το πτωχευτικό δικαστήριο μπορεί να διορίσει ειδικό εντολοδόχο, όπως στις ως άνω περιπτώσεις. Συγκεκριμένα αν ένας η περισσότεροι μέτοχοι ή εταίροι Ε.Π.Ε. δηλώνουν ότι δεν θα παραστούν στη σχετική γ.σ. ή δεν θα υπερψηφίσουν την αντίστοιχη απόφαση, καθώς και όταν δεν παραστούν ή δεν υπερψηφίσουν την απόφαση στη συνέλευση που είτε έχει λάβει χώρα, είτε πρόκειται να λάβει και έχει συγκληθεί νέα συνέλευση με τα ίδια θέματα, το πτωχευτικό δικαστήριο αν κρίνει ότι η ως άνω άρνηση είναι καταχρηστική, δικάζοντας με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, μετά από αίτηση της ίδιας της οφειλέτιδας επιχείρησης ή πιστωτή της, διορίζει ειδικό εντολοδόχο. Ο τελευταίος δύναται να συγκαλέσει τη γ.σ. και να ασκεί το δικαίωμα ψήφου και παράστασης αντί των μετόχων ή των εταίρων. Σε κάθε περίπτωση η απόφαση του δικαστηρίου σχετικά με τον διορισμό ειδικού εντολοδόχου θα πρέπει να κοινοποιείται στους μετόχους και στους εταίρους της, νομίμως,

Η άρνηση των ως άνω προσώπων, όπως αυτή περιγράφηκε ευθύς παραπάνω, κρίνεται καταχρηστική από το δικαστήριο, ιδίως όταν χωρίς την επίτευξη της συμφωνίας εξυγίανσης η οφειλέτιδα επιχείρηση αναμένεται να πτωχεύσει και σε περίπτωση θέσης της υπό καθεστώς εκκαθάρισης οι μέτοχοι ή οι εταίροι της δεν θα λάβουν μέρος στο προϊόν της εκκαθάρισης. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει το δικαστήριο να προβαίνει σε ad hoc στάθμιση⁸¹ των συμφερόντων αφενός των ως άνω προσώπων και αφετέρου των πιστωτών αλλά και της ίδιας της οφειλέτιδας επιχείρησης, οπότε και τα συμφέροντα των πρώτων θα πρέπει να υποχωρούν. Βέβαια υπάρχουν και περιπτώσεις όπου η ως άνω στάθμιση είναι δυσχερής, ιδίως όταν πρόκειται για μετόχους – χρηματοδότες (μετόχους επενδυτές) της οφειλέτιδας επιχείρησης.

Η συμφωνία εξυγίανσης, βάσει του άρθ. 103 ΠτΚ δύναται να περιέχει οποιαδήποτε ρύθμιση του ενεργητικού και του παθητικού του οφειλέτη. Συγκεκριμένα ο νόμος προβαίνει σε ενδεικτική απαρίθμηση των επιμέρους όρων της συμφωνίας.

⁸⁰ Η ρύθμιση αυτή έχει κριθεί από πολλούς ως συνταγματική, καθώς έτσι υποκαθίσταται δικαστικά η βούληση των διοικούντων προσώπων. Ωστόσο βάσει της ΑπΕκθ. Ν. 4013/2011 αφενός δεν επιτρέπεται, κατ' άρθ. 25 Σ. η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος και αφετέρου δεν παρακάμπτεται η αρμοδιότητα της γ.σ.

⁸¹ Σωτηρόπουλος, ΕΕμππΔ 2012, 818.

3.3. Η επικύρωση της συμφωνίας

Μέσα σε 3 το πολύ μήνες από την συμφωνία καταστάσεως των πιστωτών, βάσει του άρθ. 100 παρ. 2 εδ. β' ΠτΚ, η συμφωνία εξυγίανσης πρέπει να υποβληθεί στο πτωχευτικό δικαστήριο προς επικύρωση⁸². Τα νομιμοποιούμενα προς τούτο πρόσωπα, τα απαραίτητα έγγραφα που πρέπει να συνοδεύουν την αίτηση καθώς και το περιεχόμενο αυτής, έχουν αναλυθεί ήδη στην παρούσα. Το δικαστήριο εξετάζει αυτεπαγγέλτως τις προϋποθέσεις υπαγωγής της οφειλέτιδας επιχείρησης στην διαδικασία εξυγίανσης και για τον σχηματισμό της κρίσης του πιθανολογεί ότι η επιχείρηση με την υιοθέτηση της εν λόγω συμφωνίας θα καταστεί βιώσιμη. Σε ορισμένες όμως περιπτώσεις το πτωχευτικό δικαστήριο μπορεί να επικυρώσει τη συμφωνία εξυγίανσης χωρίς να ελέγξει την πιθανότητα βιωσιμότητας της επιχείρησης, όταν σωρευτικά πληρούνται οι παρακάτω προϋποθέσεις:

α) Η συμφωνία περιλαμβάνει ρητή δήλωση των συμβαλλομένων πιστωτών ότι συμφωνούν με το περιεχόμενο του επιχειρηματικού σχεδίου, που συνοδεύει την συμφωνία εξυγίανσης, κατ' άρθ. 103 παρ. 7 ΠτΚ.

β) Η συμφωνία περιέχει λεπτομερή καταγραφή: **αα)** της ταυτότητας των συμβαλλομένων και μη πιστωτών και των απαιτήσεών τους και **ββ)** λεπτομερή αναφορά των συμβαλλομένων και μη πιστωτών, οι απαιτήσεις των οποίων αναμένεται ότι θα επηρεαστούν καθώς και του τρόπου, κατά τον οποίο θα επηρεαστούν.

γ) Η συμφωνία πρέπει να έχει κοινοποιηθεί σε όλους τους μη συμβαλλομένους πιστωτές, οι απαιτήσεις των οποίων επηρεάζονται από τη συμφωνία και ειδικότερα: **αα)** σε εκείνους που το ύψος της απαίτησής τους ανέρχεται σε ποσοστό 10 % και άνω του συνολικού ύψους των απαιτήσεων, με νόμιμη επίδοση δικαστικού επιμελητή **ββ)** σε εκείνους που το ύψος της απαίτησής τους είναι μικρότερο του 10% με κάθε πρόσφορο μέσο.

Εφόσον οι ως άνω προϋποθέσεις πληρούνται το δικαστήριο θα πρέπει να ελέγξει και το αν παραβιάζεται η **αρχή της ισότιμης μεταχείρισης**⁸³ των πιστωτών («par condition creditorium») καθώς και η συλλογική ικανοποίηση τους, υπό την έννοια ότι οι μη συμβαλλόμενοι πιστωτές δεν θα βρεθούν σε δυσμενέστερη οικονομική θέση,

⁸² Χριστοπούλου, 2016, 219 επ · Περάκης, 2017 (3^η), 77 επ · Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017 (10^η), 598 επ · Ψυχομάνης, 2017 (7^η), 113 επ.

⁸³ ΕφΑθ 1985/2015, ΔΕΕ 2015, 867 επ · ΠΠΑ 881/2013, ΕΕμπΔ 2014, 181 επ · ΠΠΛαρ 47/2012, ΔΕΕ 2012, 1035 επ.

από αυτήν στην οποία θα βρίσκονταν σε περίπτωση πτωχευτικής εκκαθάρισης και διανομής.

Σε περίπτωση που πληρούνται όλες οι ως άνω προϋποθέσεις το πτωχευτικό δικαστήριο επικυρώνει⁸⁴ την υποβληθείσα συμφωνία εξυγίανσης και η απόφαση του αυτή, η οποία αποτελεί εκτελεστό τίτλο για τις σαφώς προσδιορισμένες σε αυτήν υποχρεώσεις του οφειλέτη, δημοσιεύεται αμελλητί σε περίληψη στο ΓΕΜΗ αλλά και στο Δελτίο Δικαστικών Δημοσιεύσεων του ΕΤΑΑ, με επιμέλεια των αρμοδίων οργάνων της οφειλέτιδας επιχείρησης ή των πιστωτών της κατ' άρθ. 106 β' παρ. 7 ΠτΚ.

Κατά της επικυρωτικής του πτωχευτικού δικαστηρίου, δεν μπορούν να ασκηθούν τακτικά ούτε και έκτακτα ένδικα μέσα, βάσει του άρθ. 99 παρ. 7 εδ. β' ΠτΚ. **Χωρεί μόνο τριτανακοπή⁸⁵ από πρόσωπο που δεν είχε παραστεί στη συζήτηση και δεν είχε κλητευθεί νομίμως**, σύμφωνα με το άρθ. 105 ΠτΚ, εντός προθεσμίας 30 ημερών από τη δημοσίευση της απόφασης.

Το δικαστήριο προβαίνει σε ακύρωση της συμφωνίας μετά από άσκηση ανακοπής ή τριτανακοπής μόνον εάν δεν μπορεί να διατηρηθεί με εκ νέου υπολογισμό των ποσών που δικαιούται να λάβει το πρόσωπο που άσκησε το ένδικο μέσο. **Επίσης χωρεί έφεση⁸⁶ μόνο κατά της απόφασης που απορρίπτει την αίτηση επικύρωσης**. Τέλος η συμφωνία εξυγίανσης δύναται να ακυρωθεί⁸⁷ με απόφαση του ίδιου δικαστηρίου, έπειτα από αίτηση όποιου έχει έννομο συμφέρον και μόνο για του λόγους που παρατίθενται στο άρθ. 106 ε' ΠτΚ, ήτοι: **α)** αν αποκαλυφθεί ότι η συμφωνία εξυγίανσης ήταν προϊόν δόλου ή συμπαιγνίας της επιχείρησης με πιστωτή της ή τρίτο, με σκοπό την απόκρυψη του ενεργητικού ή την διόγκωση του παθητικού και **β)** αν η μη εκπλήρωση όρου της συμφωνίας από τον οφειλέτη είναι τόσο ουσιώδης, ώστε με βεβαιότητα να προβλέπεται η αδυναμία εξυγίανσης της επιχείρησης.

Το βασικότερο αποτέλεσμα⁸⁸ της δικαστική απόφασης που δέχεται την αίτηση εξυγίανσης, είναι η **erga omnes ισχύ της**, ήτοι δεσμεύει το σύνολο των πιστωτών⁸⁹

⁸⁴ ΠΠΑ 881/2013, ΕΕμπΔ 2014, 174.

⁸⁵ Χριστοπούλου, 2016, 254-255.

⁸⁶ ΕφΛαρ 215/2013, ΝΟΜΟΣ.

⁸⁷ Μετά την ακύρωση της συμφωνίας, οι πιστωτές αποδεσμεύονται αυτοδικαίως από τους όρους της συμφωνίας και οι απαιτήσεις τους επαναφέρονται στην πρότερη νομική θέση, μετά από αφαίρεση των ποσών που τυχόν έλαβαν κατά τη διάρκεια της συμφωνίας.

⁸⁸ Χριστοπούλου 2016, 241 επ · Σκαλίδη, 2017, 2.

⁸⁹ Η συμφωνία εξυγίανσης δεσμεύει όλους τους πιστωτές ασχέτως με το αν οι απαιτήσεις τους εμφανίζονταν η όχι στα βιβλία της επιχείρησης ή με το αν ήταν αμφισβητούμενες.

της οφειλέτιδας επιχείρησης, ακόμα και αυτούς που δεν συμπεριλήφθηκαν στην ως άνω συμφωνία, (πιστωτές με εργατικές απαιτήσεις, με απαιτήσεις εξ' αδικοππραξίας κλπ) υπό την προϋπόθεση ότι οι απαιτήσεις τους γεννήθηκαν μέχρι τον χρόνο επικύρωσης της επιτευχθείσας συμφωνίας, κατ' άρθ. 106 γ' παρ. 1. Έτσι διευκολύνεται ο σκοπός της διαδικασίας, ήτοι η διατήρηση και ανόρθωση των επιχειρήσεων, αφού κατ' αυτόν τον τρόπο, καθίσταται δυνατός ο επιμερισμός του κόστους της εξυγίανσης μεταξύ όλων των πιστωτών, είτε συμβαλλομένων, είτε μη συμβαλλομένων και εξαναγκάζονται, εκ των πραγμάτων, όλοι να συμμετέχουν στη διαδικασία, καθώς δεν παρέχεται ευχέρεια σε οποιονδήποτε εξ αυτών να ελπίζει και να αποβλέπει στην ανάληψη του βάρους της διάσωσης μόνον από τους λοιπούς. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο δεν θα ήταν μάλλον πιθανό σε μια *inter partes* συμφωνία, όπως λ.χ. η συμφωνία συνδιαλλαγής.

Τα υπόλοιπα αποτελέσματα⁹⁰ της επικύρωσης της συμφωνίας παρατίθενται στο άρθρο 106 γ' ΠτΚ και συνοπτικά είναι τα εξής:

α) τα δικαιώματα των πιστωτών κατά των εγγυητών και των συνοφειλετών εις ολόκληρον του οφειλέτη, καθώς και τα υφιστάμενα δικαιώματα τους σε περιουσιακά αντικείμενα τρίτων, περιορίζονται στο ίδιο ποσό με την απαίτηση κατά του οφειλέτη, εκτός αν ο πιστωτής δεν συναινεί. Βέβαια όταν ο πιστωτής δεν συναινεί, η ευθύνη του εγγυητή περιορίζεται, όταν ο τελευταίος είναι φυσικό πρόσωπο συνδεδεμένο με τον οφειλέτη, ήτοι είναι σύζυγοι, συγγενείς εξ' αίματος ή εξ' αγχιστείας μέχρι δευτέρου βαθμού.

β) η αυτοδίκαιη άρση της απαγόρευσης ή του κωλύματος έκδοσης επιταγών που είχε επιβληθεί στον οφειλέτη πριν από την έναρξη της διαδικασίας εξυγίανσης.

γ) αναστέλλεται η ποινική δίωξη των αδικημάτων της έκδοσης ακάλυπτων επιταγών και της καθυστέρησης πληρωμών προς το Δημόσιο και τα ασφαλιστικά ταμεία που έχουν τελεστεί πριν από την υποβολή της αίτησης επικύρωσης της συμφωνίας, κατά το άρθ. 104 ΠτΚ. Επίσης σε περίπτωση πλήρους και εμπρόθεσμης εκπλήρωσης των υποχρεώσεων της οφειλέτιδας επιχείρησης που απορρέουν από τη συμφωνία.

δ) η εκτελεστότητα της επικυρωτικής απόφασης του δικαστηρίου για τις αναλαμβανόμενες υποχρεώσεις, υπό την προϋπόθεση ότι από τη συμφωνία προκύπτει η ποιότητα και ποσότητα της παροχής.

⁹⁰ Χριστοπούλου, 2016, 241 επ · Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017 (10^η), 598 επ · Ψυχομάνης, 2017 (7^η), 113 επ.

ε) Με την κατάθεση της αίτησης επικύρωσης αναστέλλονται⁹¹ τα εκκρεμή ή μη μέτρα αναγκαστικής εκτέλεσης κατά της οφειλέτιδας επιχείρησης. Βάσει του άρθ. 106 ΠτΚ, η ως άνω αναστολή ισχύει από την κατάθεση της αίτησης για επικύρωση της συμφωνίας εξυγίανσης και μέχρι την έκδοση σχετικής απόφασης του π.δ και αφορά απαιτήσεις που έχουν γεννηθεί πριν την υποβολή της αίτησης επικύρωσης. Η αναστολή των καταδιωκτικών μέτρων δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 4 μήνες, μετά την πάροδο των οποίων δύναται να διαταχθεί η αναστολή λήψης μέτρων, εκκρεμών ή μη, αναγκαστικής εκτέλεσης αλλά και κάθε άλλου προληπτικού μέτρου, όπως αυτά προβλέπονται στο άρθ. 106 α' ΠτΚ. Συγκεκριμένα με την κατάθεση της αίτησης επικύρωσης της συμφωνίας αυτοδικαίως αναστέλλονται: **α)** η λήψη ασφαλιστικών μέτρων κατά του οφειλέτη, συμπεριλαμβανομένων της συντηρητικής κατάσχεσης, της εγγραφής προσημείωσης υποθήκης, εκτός αν μέσω αυτών αποτρέπεται τυχόν αφαίρεση ή μετακίνηση των κινητών πραγμάτων της οφειλέτιδας επιχείρησης, **β)** οι αποκλειστικές προθεσμίες άσκησης αξιώσεων και παραγραφής των πιστωτών της οφειλέτιδας επιχείρησης καθώς και των υπέρ του οφειλέτη εγγυητών και εις ολόκληρον οφειλετών του και **γ)** οι προθεσμίες και η άσκηση διαδικαστικών πράξεων, συμπεριλαμβανομένων των προθεσμιών των ένδικων μέσων.

Ως προς το περιεχόμενό της, η αναστολή των καταδιωκτικών μέτρων ταυτίζεται με το περιεχόμενο της αναστολής των ατομικών διώξεων που καθιερώθηκε με το άρθρο 25 ΠτΚ (συμπίπτει με την περιγραφόμενη από το άρθρο 25 ΠτΚ) και καταλαμβάνει, αν δεν διαταχθεί άλλως από το Δικαστήριο, την έναρξη ή συνέχιση της αναγκαστικής εκτέλεσης, την άσκηση αναγνωριστικών ή καταψηφιστικών αγωγών, τη συνέχιση των δικών επ' αυτών, την άσκηση ή εκδίκαση ένδικων μέσων, την έκδοση πράξεων διοικητικής ή φορολογικής φύσης ή την εκτέλεση τους σε στοιχεία της πτωχευτικής περιουσίας, καθώς και την υποβολή αίτησης για έκδοση διαταγής πληρωμής. Και τούτο, διότι η διαταγή πληρωμής, με την επίδοσή της σε δύο διαφορετικές φάσεις που καθ' εαυτή δεν απαγορεύεται, αφού δεν αποτελεί έναρξη αναγκαστικής εκτέλεσης, είναι δυνατό, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στο άρθρο 633 παρ. 2 ΚΠολΔ (όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο τέταρτο του άρθρου 1 Ν. 4335/2015, αλλά και κατά την προϊσχύουσα μορφή του), να οδηγήσει σε δεδικασμένο, αποτέλεσμα δηλαδή που διακρίνει κατ' εξοχήν τις δικαστικές αποφάσεις, οι οποίες εκδίδονται κατόπιν άσκησης αγωγής, έστω και αναγνωριστικού χαρακτήρα, που

⁹¹ ΕφΑθ 3376/2014, ΝΟΜΟΣ.

ωστόσο δεν επιτρέπεται σύμφωνα με τα πιο πάνω να ασκηθούν κατά του αιτηθέντος την εξυγίανση⁹².

4. ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΠΟΥ ΤΕΘΗΚΑΝ ΥΠΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ

Τα τελευταία χρόνια, λόγω της οικονομικής κρίσης, πολλές μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις υπέβαλαν αίτηση, ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου, για την υπαγωγή τους σε καθεστώς εξυγίανσης. Οι Τράπεζες, ως οι πλέον βασικοί πιστωτές των μεγάλων επιχειρήσεων, παραχωρούν τη συναίνεσή τους στα σχέδια εξυγίανσης των προβληματικών επιχειρήσεων, αφού πρώτα εξετάσουν το ύψος της οφειλής, τη βιωσιμότητα και τα περιουσιακά στοιχεία των εταιρειών που αιτούνται την εξυγίανση. Μεγάλη βαρύτητα δίνεται στο «επιχειρηματικό πλάνο» που θα εξασφαλίζει τη συνέχεια των δραστηριοτήτων της εταιρείας με σταθερές χρηματοροές - έστω και με πολύ χαμηλότερο τζίρο. Χαρακτηριστική ως προς το τελευταίο είναι η περίπτωση του ομίλου Παζαρόπουλου, από τον κλάδο αυτοκινήτων, ο οποίος ήταν από τους πρώτους που «χτυπήθηκε» στις αρχές της κρίσης, το 2009 και διασώθηκε τελικά, ήτοι από τα 250 εκατομμύρια ευρώ τζίρο και τους 400 εργαζομένους προ κρίσης, ο όμιλος απασχολούσε το 2015 συνολικά περί τους 80 εργαζομένους και πραγματοποιούσε τζίρο κοντά στα 13 εκατομμύρια ευρώ.

Ευθύς παρακάτω θα αναφερθούν, ενδεικτικά, παραδείγματα μεγάλων ελληνικών εταιρειών που υπήχθησαν σε καθεστώς εξυγίανσης:

1) SATO: το έτος 2012⁹³ υπέβαλε αίτηση⁹⁴ ενώπιον του ΠΠΑ για υπαγωγή της στη διαδικασία εξυγίανσης, η οποία και έγινε δεκτή⁹⁵. Αν και μεγάλο μέρος των χρεών της κεφαλαιοποιήθηκε και οι μετοχές πέρασαν στις πιστώτριες τράπεζες στα μέσα του 2013, η ως άνω εταιρεία αναδιαρθρώθηκε και συνέχισε ομαλά τη λειτουργία της.

⁹² ΜΠΗρακλ 447/2017, ΝΟΜΟΣ.

⁹³ <http://www.satogroup.gr/investors/announcements/443-announcements11012.html>.

⁹⁴ Συμφωνήθηκε ότι α) οι τράπεζες θα κεφαλαιοποιήσουν υποχρεώσεις ύψους 18 εκατομμυρίων € και ότι στην Εμπορική και ALPHA θα μεταβιβαστούν τα ακίνητα της εταιρείας σε Θεσσαλονίκη και Ελευσίνα, β) ότι θα υπάρξει χρηματοδότηση εκ μέρους των τραπεζών ύψους 3,5 εκατομμυρίων €, ενώ το κεφάλαιο της εταιρείας θα αυξηθεί κατά 1 εκατομμύριο € με συμμετοχή στρατηγικού επενδυτή και γ) ότι θα πραγματοποιηθεί επανατοποθέτηση του brand ENTOS στο χώρο του οικιακού επίπλου με την είσοδο του σε νέες κατηγορίες όπως π.χ. παιδικό έπιπλο την ενίσχυση του δικτύου της και κάλυψη τμημάτων της αγοράς που παρουσιάζουν σημαντικά κενά και ότι η εταιρεία θα πραγματοποιήσει δυναμικό άνοιγμα στην αγορά χονδρικής.

⁹⁵ ΠΠΑ 650/2013, ΝΟΜΟΣ.

Όμως στα μέσα του έτους 2017⁹⁶, κατέθεσε εκ νέου αίτηση επικύρωσης συμφωνίας εξυγίανσης, που έγινε δεκτή και βάσει της οποίας το οφειλόμενο σε τράπεζες ποσό των 26,3 εκατομμυρίων ευρώ, προβλέπεται να καταβληθεί σε εννέα δόσεις, με την πρώτη να ξεκινά στις 31/12/2021 και την τελευταία (και μεγαλύτερη) να τοποθετείται στο 2030.

2) ΑΤΛΑΝΤΙΚ ΣΟΥΠΕΡ ΜΑΡΚΕΤ: Η αλυσίδα σουπερ μάρκετ Ατλάντικ, υπέβαλε αίτηση για υπαγωγή στη διαδικασία συνδιαλλαγής του άρθ. 99 ΠτΚ, η οποία έγινε δεκτή από το δικαστήριο⁹⁷.

3) ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ: Μία από τις πιο σημαντικές περιπτώσεις εταιριών που τέθηκαν υπό το καθεστώς εξυγίανσης, αποτελεί η περίπτωση της ανώνυμης εταιρίας με την επωνυμία «ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ», η οποία κατέθεσε αίτηση υπαγωγής⁹⁸ της στη διαδικασία του άρθ. 106 περ. β' και θ' ΠτΚ, το έτος 2016. Η αίτηση εξυγίανσης αφορούσε και την εξυγίανση των τριών με αυτή συγγενών εταιρειών, ήτοι Ξυνός, Πειραιϊκόν και Express M. Και ως αντικείμενό της είχε τη μεταβίβαση των ως άνω εταιρειών στην νέα εταιρεία Ελληνικές Υπεραγορές Σκλαβενίτης η οποία θα αναλάβει την εξυγίανση των ως άνω εταιριών, οδηγώντας έτσι στην επίτευξη παρόμοιου επιπέδου μικτού κέρδους σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά την ένταξη της νέας εταιρείας στον Όμιλο Σκλαβενίτη. Συγκεκριμένα η νέα εταιρεία βασική και μοναδική μέτοχος της οποίας είναι η Σκλαβενίτης, θα μπορεί να έχει την επιλογή περισσότερων προωθητικών ενεργειών στα καταστήματα της επαρχίας όπου ο όμιλος Σκλαβενίτη δε δραστηριοποιείται.

Ωστόσο η αίτηση για εξυγίανση της «ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ», δημιούργησε πολλές αντιδράσεις από πλευράς των προμηθευτών της, οι οποίοι άσκησαν κύριες παρεμβάσεις ζητώντας να απορριφθεί η αίτηση της Μαρινόπουλος για υπαγωγή στο άρθρο 99 ΠτΚ, χαρακτηρίζοντάς την «μη νόμιμη, καταχρηστική, αβάσιμη και αναληθή», καθώς, όπως υποστηρίζουν, η εταιρία βρίσκεται ήδη από καιρό σε κατάσταση παύσης πληρωμών για υποχρεώσεις ύψους εκατοντάδων εκατομμυρίων ευρώ (βάσει ακάλυπτων επιταγών που είχε εξεδώσει). Παράλληλα επικαλούμενοι προηγουμένη αίτηση πτώχευσης που είχε καταθέσει η εταιρεία, κατηγορούσαν τους μετόχους της Μαρινόπουλος για «καταδολιευτικές μεταβιβάσεις

⁹⁶ <http://www.kathimerini.gr/930626/article/oikonomia/epixeirhseis/to-neo-stoixhma-ths-sato-gia-thn-epomenh-hmera>.

⁹⁷ ΠΠΑ 1022/2010, ΝΟΜΟΣ.

⁹⁸ <https://insidestory.gr/sites/default/files/marinopoulos-aitisi-ypagogis-w.pdf>.

ακινήτων»⁹⁹ προς fund με έδρα το Κατάρ, από το οποίο εν συνεχεία εκμίσθωνε τα ακίνητα.

Τον Οκτώβριο του έτους 2016 συζητήθηκε¹⁰⁰ η ως άνω αίτηση ενώπιον του π.δ. και στις 8.1.2017 εκδόθηκε η υπ' αρ. 8/2017 απόφαση του ΠΠΑ¹⁰¹, η οποία έκανε δεκτή της ως άνω αίτηση εξυγίανσης. Τέλος επί της ως άνω απόφασης, μεταξύ άλλων η εταιρεία «**Αφοί Καρυπίδη**¹⁰²» άσκησε τριτανακοπή, επί της οποίας εκδόθηκε η υπ' αρ. 245/20-3-2018 ΠΠΑ, η οποία την έκανε δεκτή¹⁰³. Έπειτα κατέθεσε αίτηση αναψηλάφησης της απόφασης για τη συμφωνία εξυγίανσης της «ΜΑΡΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΕ». Η αίτηση ενώπιον του ΠΠΑ, εκδικάσθηκε στις 17 Ιανουαρίου 2018, οπότε εκκρεμεί η έκδοση σχετικής απόφασης.

4) ΣΕΗΟΣ EURONICS: Η εταιρεία αντιμετώπιζε οικονομικές δυσχέρειες το έτος 2011, καθώς η προηγούμενη διοίκηση, που αντικαταστάθηκε το έτος 2011 και η κακή λειτουργία περίπου 20 μελών του συνεταιρισμού είχαν δημιουργήσει οφειλές δισεκατομμυρίων ευρώ, προς προμηθευτές και τράπεζες. Έτσι η μητρική εταιρεία ΣΕΗΟΣ ΣΠΕ, εκπόνησε σχέδιο σωτηρίας της ΣΕΗΟΣ Euronics, και το έτος 2014, κατατέθηκε ενώπιον του ΠΠΑ σχετική αίτηση εξυγίανσης¹⁰⁴, η οποία έγινε δεκτή, όπως προκύπτει από τα βιβλία του Πρωτοδικείου Αθηνών, το έτος 2015.

⁹⁹ <http://www.euro2day.gr/news/enterprises/article/1432125/olh-h-aithsh-ths-marinopoylos-gia-to-arthro-99.html>.

¹⁰⁰ Παράλληλα συζητήθηκε και η αίτηση της Αρβανιτίδης για τη λύση της Μαρινόπουλος λόγω της μη δημοσίευση ισολογισμών επί τρία χρόνια.

¹⁰¹ Το δικαστήριο δεν δέχθηκε το άρθρο εκείνο της συμφωνίας που προέβλεπε ότι διαγράφονται σε ποσοστό 100% όσες εκκρεμοδικίες, δικαστικές υποθέσεις ή υποχρεώσεις δεν μεταφέρονται στη νέα εταιρεία που θα δημιουργηθεί από την Σκλαβενίτης. Επιπλέον, το δικαστήριο δέχθηκε την κύρια παρέμβαση της βιομηχανίας αναψυκτικών Λουξ – Μαρλαφέκας, καθώς οι απαιτήσεις της, είναι μεγαλύτερες από αυτές που αναγράφονταν στη συμφωνία. Το δικαστήριο ζητεί να διορθωθεί το σχετικό ποσό από τα 170.531 ευρώ σε 207.980 ευρώ. Κατά τα άλλα ίσχυαν όσα αναφέρονται στην συμφωνία εξυγίανσης.

¹⁰² Η «Μαρινόπουλος Α.Ε.» και οι «Αφοί Καρυπίδη» το 2014 είχαν συνεργαστεί, καθώς η δεύτερη εξαγόρασε την αλυσίδα σούπερ μάρκετ «Αρβανιτίδης», στις 4-3-2014 και στη συνέχεια μεταξύ των ως άνω εταιριών, υπογράφηκε συμφωνία δικαιόχρησης (franchising). Η συμφωνία προέβλεπε τη μετονομασία των σούπερ μάρκετ «Αρβανιτίδης» σε «Carrefour Μαρινόπουλος» και «Carrefour Express». Τον Φεβρουάριο του 2016 ανακοινώθηκε από κοινού η λύση της σύμβασης δικαιόχρησης για τα 141 καταστήματα στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης της «Μαρινόπουλος».

¹⁰³ Η ως άνω απόφαση προβλέπει ικανοποίηση απαίτησης της «Αφοί Καρυπίδη» χωρίς να προβλέπει συμψηφισμό με πολύ μεγαλύτερη απαίτηση που έχει η «Μαρινόπουλος» (100 εκατομ. Ευρώ) από την «Αφοί Καρυπίδη». Ειδικότερα, η υπ' αρ. 245/20-3-2018 απόφαση του ΠΠΑ, ζητεί να περιληφθεί στη συμφωνία εξυγίανσης χρηματική απαίτηση της «Αφοί Καρυπίδη» ύψους 7.483.000 ευρώ με διαγραφή κατά 50%.

¹⁰⁴ <http://www.dealnews.gr/epixeiriseis/item/108348A%CE%AF%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%80%CF%84%CF%8E%CF%87%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%2%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AC%CF%84%CE%B7%CF%82%CE%A3%CE%95%CE%97%CE%9F%CE%A3-Euronics#.WtsZX5e-nIU>. Ένα από τα βασικά σημεία, της συμφωνίας εξυγίανσης, είναι να ενταχθούν υπό την "ομπρέλα" της ΣΕΗΟΣ και τα καταστήματα της

5) JET OIL: Η εταιρεία πετρελαιοειδών, λόγω των οικονομικών δυσχερειών που αντιμετώπιζε, κατέθεσε ενώπιον του ΠΠΑ αίτηση για υπαγωγή της σε εξυγίανση, βάσει του άρθ. 106 β' και θ' ΠτΚ. Το δικαστήριο έκανε δεκτή την συμφωνία της Mamidoil- JetOil καθώς και του 66% των πιστωτών της και απέρριψε τις κύριες παρεμβάσεις, τις οποίες ανέπτυξαν προφορικά το Ελληνικό Δημόσιο (Εφορία και ΙΚΑ) και ο όμιλος [Ελληνικά Πετρέλαια](#). Αντικείμενο της εν λόγω συμφωνίας¹⁰⁵, ήταν ότι τα βασικά περιουσιακά στοιχεία και το σύνολο των εργαζομένων της, θα περάσουν σε νέα εταιρεία, που θα ελέγχεται από την αυστριακή **Cetracore**.

6) ΠΑΕ ΑΕΚ: Το ΕφΑθ¹⁰⁶ επικύρωσε το έτος 2004, αίτηση της ΠΑΕ ΑΕΚ, για υπαγωγή στη διαδικασία εξυγίανσης, με του πιστωτές της, μετά από άσκηση τριτανακοπής κατά απορριπτικής απόφασης. Η ως άνω διαδικασία εξυγίανσης, συντελέστηκε δυνάμει των άρθ. 44 και 45 του. ν. 1892/1990. Βάσει της ως άνω συμφωνίας οι απαιτήσεις όλων των πιστωτών της ΠΑΕ ΑΕΚ περιορίστηκαν στο 5% του σχετικού ποσού που εμφανίζεται στον ισολογισμό, εξαιρουμένων των απαιτήσεων των ποδοσφαιριστών και των ΠΑΕ κατά της επιχείρησης, προκειμένου να αποφευχθούν παρεμβάσεις διεθνών οργανισμών (FIFA, UEFA).

7) ΠΑΕ ΑΡΗΣ: Το ΕφΘεσ¹⁰⁷ το έτος 2004, επικύρωσε, δυνάμει των άρθ. 44 και 45 του ν. 1892/1990, την συμφωνία εξυγίανσης που υπέβαλε η ΠΑΕ ΑΡΗΣ, η οποία είχε ως αντικείμενο τον περιορισμό των απαιτήσεων των εργαζομένων σε ποσοστό 20% επί του κεφαλαίου της απαίτησης, των προπονητών και των ποδοσφαιριστών σε ποσοστό 10%, του Δημοσίου σε ποσοστό 8% και των λοιπών πιστωτών σε ποσοστό 5%.

αλυσίδας Mega Electrics, κίνηση η οποία, όπως υποστηρίζεται, θα λειτουργήσει ενισχυτικά ως προς το δίκτυο της εταιρείας. Επιπλέον όσον αφορά τους προνομιακούς πιστωτές, προτείνεται η εξόφληση κατά 100% όλων των οφειλομένων και για τους ανέγγυους πιστωτές η διαγραφή του 60% των οφειλών.

¹⁰⁵ Το σχέδιο της αίτησης προέβλεπε ότι **α)** το σύνολο, σχεδόν, των περιουσιακών στοιχείων της Mamidoil θα μεταβιβαστεί σε νέα εταιρεία, με νέο ΑΦΜ, η οποία θα ελέγχεται κατά 100% από την Cetracore Energy. Η τελευταία θα καταβάλει τίμημα 111,5 εκατ. ευρώ, από το οποίο θα εξοφληθούν, εν μέρει, τράπεζες (65%), Δημόσιο (25%) και προμηθευτές (10%), **β)** Δεσμεύεται να απορροφήσει όλο το υφιστάμενο προσωπικό (σ.σ. περίπου 150 εργαζόμενοι) της JetOil και να προχωρήσει σε σημαντικές επενδύσεις, τα επόμενα χρόνια, **γ)** Η Cetracore στοχεύει στη λειτουργία περίπου 70 με 80 πρατηρίων σε όλη τη χώρα από 35 σήμερα και **δ)** θα χρησιμοποιηθούν τα assets της Jet Oil για την επέκταση της δραστηριότητάς του στη Νότια Βαλκανική.

¹⁰⁶ ΕφΑθ 7602/2004, ΔΕΕ 2005, 179.

¹⁰⁷ ΕφΘεσ 3027/2004, Κοτσίρης / Χατζηνικολάου – Αγγελίδου, 2006 (3^η), 64.

Βέβαια, πολλές μεγάλες εταιρείες π.χ. Sprider Stores¹⁰⁸, Ηλεκτρονική¹⁰⁹, Ελληνικές Ιχθυοκαλλιέργειες¹¹⁰, Fokas Stores¹¹¹ και ΑΓΝΟ¹¹², είχαν υποβάλλει αίτηση επικύρωσης συμφωνίας εξυγίανσής τους, η οποία απορρίφθηκε από το π.δ. και τελικά οδηγήθηκαν σε πτώχευση. Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι δύο μεγάλες επιχειρήσεις στην Ελλάδα, που δραστηριοποιούνται στο χώρο της ναυπήγησης, ήτοι τα Ναυπηγεία Ελευσίνας και Νεωρίου Σύρου¹¹³, θα προβούν άμεσα σε υποβολή αίτησης για επικύρωση της συμφωνίας εξυγίανσής τους, βάσει του άρθ. 106 θ' ΠτΚ, η οποία, αν επικυρωθεί από το π.δ., θα επιφέρει πολύπλευρα οφέλη για την ελληνική οικονομία. Συγκεκριμένα τα Ναυπηγεία Νεωρίου Σύρου, βρίσκονται στην τελική ευθεία εξυγίανσης¹¹⁴, καθώς περνούν στη διαχείριση του ομίλου ONEX Shipyards¹¹⁵. Η διαπραγμάτευση μεταξύ της ONEX, των τραπεζών και του Δημοσίου, έχει εστιαστεί στο κατά πόσο οι βασικοί πιστωτές, που είναι το Δημόσιο και ο ΕΦΚΑ, θα αποδεχτούν, η ρύθμιση των οφειλών του Ναυπηγείου να γίνει σε περισσότερες από 120 δόσεις, όπως συνέβη στην περίπτωση «Μαρινόπουλου», που οι οφειλές του ρυθμίστηκαν, με συμφωνία των πιστωτών, σε 250 δόσεις¹¹⁶.

¹⁰⁸ ΠΠΘεσ 25822/2015, με την οποία κηρύχθηκε σε πτώχευση, <http://www.capital.gr/epixeiriseis/1941310/giati-to-dikastirio-apofasise-tin-ptoxeusi-tis-sprider>.

¹⁰⁹ ΠΠΑ 267/2016, με την οποία κηρύχθηκε σε πτώχευση, <http://www.kathimerini.gr/856593/article/oikonomia/epixeirhseis/ptwxeyse-h-hlektronikh-a8hnwn>.

¹¹⁰ ΠΠΑ 1078/2014, με την οποία απορρίφθηκε η αίτηση για επικύρωση της συμφωνίας εξυγίανσης.

¹¹¹ ΠΠΘεσ 4468/2014, με την οποία κηρύχθηκε σε πτώχευση, <http://www.capital.gr/epixeiriseis/3134252/to-dramatiko-telos-tis-ptoxeumenis-fokas>.

¹¹² Το 2012 υπέβαλλε αίτηση για υπαγωγή στις στο καθεστώς εξυγίανσης, η οποία απορρίφθηκε και κηρύχθηκε πτωχευμένη το έτος 2014, βάσει της ΠΠΘεσ 17980/2014, <http://www.businessnews.gr/article/9110/agno-katahoristike-sto-gemi-i-apofasi-ptotheysis>.

¹¹³ <http://www.mononews.gr/business/antistrofi-metrisi-gia-tin-etisi-exigiansis-tou-neoriou-sirou-o-stochos-tis-onex>.

¹¹⁴ Σύμφωνα με πληροφορίες το σχέδιο εξυγίανσης προβλέπει, διαγραφή τόκων, προσαυξήσεων και προστίμων, καταβολή του ενός τετάρτου των οφειλών άμεσα και ρύθμιση του υπολοίπου ποσού σε πάνω από 200 δόσεις (εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν μεταξύ 240 και 280). Δηλαδή, από τα 40 εκατ. ευρώ που είναι το «άνοιγμα» της εταιρείας Νεώριον Σύρου, 10 εκατ. ευρώ θα δοθούν άμεσα για κάλυψη μέρους των οφειλών, ενώ τα υπόλοιπα 30 εκατ. ευρώ θα ρυθμιστούν σε βάθος χρόνου.

¹¹⁵ <https://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/business-news/211190/stin-teliki-eftheia-i-eksygiansi-ton-nafpigeion-neoriou-syrou-pernoyn-se-neo-omilo>.

¹¹⁶ <http://www.fortunegreece.com/article/konta-se-simfonia-gia-ta-nafpigia-neoriou-sirou-to-schedio-exigiansis/>.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΔΟΛΙΕΥΣΗΣ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ

1. ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΔΟΛΙΕΥΣΗΣ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ (άρθ. 397 ΠΚ)

1.1. Εισαγωγικά στοιχεία

Οι οικονομικές αναταραχές των τελευταίων ετών έχουν συντελέσει στην αύξηση του αριθμού των υποθέσεων καταδολίευσης δανειστών που άγονται ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων. Όταν ο οφειλέτης διαβλέπει, ότι δεν θα μπορέσει να εκπληρώσει τις οφειλές του να «σώσει οτιδήποτε σώζεται», οδηγείται στη μεταβίβαση των περιουσιακών του στοιχείων σε άλλα πρόσωπα (συνήθως συγγενικά). Έτσι πράττει, για να περιέλθει σε τέτοια κατάσταση ώστε να μην υπάρχει επαρκής περιουσία στο όνομά του για την ικανοποίηση των οφειλών του, ενόψει της διαφαινόμενης ανώμαλης εξέλιξης της αποπληρωμής τους.

Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα, όταν οι διοικούντες τις επιχειρήσεις, διαβλέπουν πιθανή οικονομική αδυναμία αποπληρωμής των οφειλών των επιχειρήσεων, που πιθανόν στο μέλλον να οδηγήσει σε παύση πληρωμών τους, κατά τρόπο γενικό και μόνιμο, προσπαθούν με κάθε δυνατό τρόπο, να υπαχθούν υπό το καθεστώς εξυγίανσης, προκειμένου να επωφεληθούν από την όλη διαδικασία και από τα πλεονεκτήματα που αυτή συνεπάγεται, όπως ως άνω αναλύθηκε. Μάλιστα η αίτηση ενώπιον του πτωχευτικού δικαστηρίου για το άνοιγμα της διαδικασίας εξυγίανσης, έχει πλέον καταργηθεί, καθώς χρησιμοποιούταν παρελκυστικά και καταχρηστικά από πολλές οφειλέτιδες επιχειρήσεις, προκειμένου να επιτύχουν ασυλία έναντι των πιστωτών τους, μέσω των προβλεπόμενων προληπτικών μέτρων και της αναστολής ατομικών διώξεων, χωρίς να ενυπάρχει το στοιχείο της πραγματικής βούλησης τους για εξυγίανση. Κατά το ως άνω χρονικό διάστημα, οι οφειλέτιδες επιχειρήσεις, μέσω των διοικούντων αυτές προσώπων, προέβαιναν σε καταδολιευτικές ενέργειες έναντι των πιστωτών τους, έχοντας ως πρόσχημα την υπαγωγή τους σε καθεστώς εξυγίανσης.

Πλέον εξετάζεται από το αρμόδιο πτωχευτικό δικαστήριο, η πραγματική βούληση εξυγίανσης της οφειλέτιδας επιχείρησης αλλά και οι πιθανότητες επιτυχίας της. Παρά

ταύτα, σε πολλές περιπτώσεις, οι οφειλέτιδες επιχειρήσεις, βρίσκουν τεχνάσματα, τα οποία εκφεύγουν του ελέγχου του π.δ., με αποτέλεσμα και πάλι να καταστρατηγείται ο θεσμός και ο σκοπός της εξυγίανσης και ως εκ τούτου να καθίστανται πλέον οι πιστωτές ιδιαίτερα επιφυλακτικοί, αρνούμενοι πολλές φορές να έλθουν σε συμφωνία με τις οφειλέτιδες επιχειρήσεις. Είναι πλέον σύνηθες φαινόμενο η άσκηση εγκλήσεων για την τέλεση του εγκλήματος της καταδολίευσης δανειστών και σε πολλές περιπτώσεις, κατά των προσώπων που διοικούν της οφειλέτιδας επιχειρήσεις. Εγκλήσεις από τους δανειστές, υποβάλλονται συχνά και κατά εταιρών, που ευθύνονται παράλληλα με την επιχείρηση, εις ολόκληρον και απεριόριστα με την ατομική τους περιουσία, ήτοι κατά των ομορρύθμων, βάσει των άρθ. 249 και 258 παρ. 1 ν. 4072/2012, των εμφανών εταιρών, βάσει του άρθ, 287 του ως άνω νόμου και των ομόρρυθμων εταιρών στην ΕΕ, βάσει του άρθ. 271 του ως άνω νόμου.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα επιχειρήσεων που έχουν μηνυθεί για το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, είναι οι μικρομεσαίες αλλά και οι μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, λ.χ. η τράπεζα Eurobank Ergasias¹¹⁷, ως πιστωτής ομόρρυθμης εταιρίας, υπέβαλε στην Εισαγγελία Πλημμελειοδικών Ρόδου, μήνυση κατά του ομόρρυθμου εταίρου, που είχε ζητήσει πρόσφατα την υπαγωγή της εταιρείας του στο άρθρο 99 του πτωχευτικού κώδικα αλλά η αίτησή του απορρίφθηκε από το Πολυμελές Πρωτοδικείο Ρόδου. Όπως είχε εκθέσει στην αίτησή του, η συνεχιζόμενη μη αναστροφή του κλίματος της αγοράς με τον περιορισμό της πιστωτικής πολιτικής εκ μέρους των τραπεζών, οδήγησαν την εταιρεία του στην συνεχή λήψη βραχυπρόθεσμων δανεισμών προκειμένου να μπορεί να καλυφθεί η ταμειακή ρευστότητα ικανοποίησης των προμηθευτών του. Προκειμένου να αποφύγει την αποπληρωμή των υποχρεώσεών του, ο ιδιοκτήτης της εταιρείας απαλλοτρίωνε άνευ ισοτίμου και αξιόχρεου ανταλλάγματος περιουσιακά του στοιχεία και η σύζυγός του συνέδραμε στην πράξη του αυτή.

Μεγάλες επιχειρήσεις έχουν μηνυθεί για το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, λ.χ. Ο διοικών την «**ΑΕΠΕΥ – ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ**», ο διοικών της εφημερίδα «**ΑΔΕΣΜΕΥΤΟΣ ΤΥΠΟΣ**», κατηγορήθηκαν για μεταβίβαση και απόκρυψη περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης, με παράλληλη ματαίωση της ικανοποίησης των πιστωτών των ως άνω εταιριών. Επίσης ενδεικτικά παραδείγματα μεγάλων ελληνικών επιχειρήσεων, που έχουν μηνυθεί για το ως άνω έγκλημα, είναι τα εξής:

¹¹⁷<http://www.dimokratiki.gr/01-08-2015/krihikan-athoi-gia-tis-praxis-tis-katadoliefsis-daniston/>.

α) ομάδα γαλακτοπαραγωγών, μετά την υποβολή αίτησης για υπαγωγή της εταιρίας «**ΑΓΝΟ**» στη διαδικασία εξυγίανσης, υπέβαλαν μήνυση κατά της εταιρίας αυτής¹¹⁸, και συγκεκριμένα κατά του ιδιοκτήτη και διοικούντος αυτήν, ενώπιον του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών Θεσσαλονίκης, με σκοπό να διεκδικήσουν οφειλόμενα 3 εκατ. ευρώ για το γάλα που παρέδωσαν στην ΑΓΝΟ κατά τη διάρκεια του 2012, αλλά δεν το πληρώθηκαν. Στη μηνυτήρια αναφορά τους υποστηρίζουν ότι η οικονομική αδυναμία της γαλακτοβιομηχανίας είναι εν πολλοίς εικονική και ότι η κατάρρευσή της, στην ουσία, οφείλεται στη στενή σχέση της με την τυροκομική εταιρία «Κολιός» του ίδιου ιδιοκτήτη.

β) η «**ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ**»¹¹⁹, είχε μηνυθεί στο παρελθόν για το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, από πελάτες της «**ΛΑΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ**». Σύμφωνα με τη μηνυτήρια αναφορά, το αδίκημα της καταδολίευσης δανειστών στοιχειοθετείται με βάση το ότι η Τράπεζα Πειραιώς όταν ενέτασσε στον όμιλό της τη Λαϊκή Τράπεζα και γνώριζε καλώς ότι η δεύτερη όφειλε χρήματα στους καταθέτες της, τα οποία κακόπιστα δεν πλήρωνε μολονότι μπορούσε να το πράξει μέσω της ρευστοποίησης των περιουσιακών της στοιχείων ή μέσω της μεταβίβασής τους στους θιγόμενους καταθέτες. Στην ίδια μήνυση επισημαίνεται, μεταξύ άλλων, πως η Τράπεζα Πειραιώς προέβη σε σύναψη σύμβασης με τη Λαϊκή Τράπεζα, εν γνώσει των οφειλών της προς καταθέτες, γεγονός το οποίο σκοπίμως έσπευσε να επωφεληθεί, μολονότι γνώριζε πως με την εξαγορά προκαλούσε ανεπανάρθωτη οικονομική βλάβη στους καταθέτες.

γ) Η εταιρεία «**ΑΦΟΙ ΚΑΡΥΠΙΔΗ**», υπέβαλε μήνυση για καταδολίευση δανειστών κατά της «**MARINOΠΟΥΛΟΣ Α.Ε.**»¹²⁰, καθώς η πρώτη ένα μήνα πριν την αίτηση πτώχευσης, ήτοι πριν το πτωχευτικό στάδιο, όπου δεν στοιχειοθετείται το έγκλημα της δόλιας χρεοκοπίας αλλά αυτό της καταδολίευσης δανειστών, είχε χορηγήσει μεγάλο δάνειο στην δεύτερη. Στην μηνυτήρια αναφορά υποστηρίχθηκε ότι το 2014 η μηνυόμενη είχε συστήσει 62 θυγατρικές σε όλο τον κόσμο, όπως προέκυψαν από τα προσκομιζόμενα αποδεικτικά στοιχεία, ενώ η «**MARINOΠΟΥΛΟΣ Α.Ε.**», είχε αποχωρήσει από άλλες τρεις εταιρείες, των οποίων είχε τον πλήρη έλεγχο έναν χρόνο νωρίτερα.

¹¹⁸ <http://www.dealnews.gr/roi/itemlist/tag/%CE%91%CE%93%CE%9D%CE%9F>.

¹¹⁹ <http://www.periodista.gr/politiki/article/4663/sto-edolio-i-trapeza-peiraios-gia-katadolieusi-daneiston>.

¹²⁰ <http://www.fpress.gr/epixeiriseis/story/55501/marinopoylos-karypidis-apo-synergates-aspondoi-exthroji>.

Πολλές επίσης, είναι οι περιπτώσεις όπου επιχειρήσεις, είτε πριν την υπαγωγή τους στο καθεστώς εξυγίανσης είτε κατά τη διάρκεια αυτής, μεταχειρίζονται διάφορους τρόπους ζημίωσης των δανειστών τους. Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν:

α) οι περιπτώσεις απόκρυψης περιουσιακών στοιχείων τους, προκειμένου να επιτύχουν ευνοϊκότερη συμφωνία ρύθμισης των οφειλών τους με τους δανειστές, **β)** η μεταφορά περιουσιακών στοιχείων τους στο εξωτερικό, ιδίως σε χώρες με χαμηλή – ευνοϊκή για αυτές φορολόγηση, **γ)** η πλήξη, με ίδια μέσα του goodwill της επιχείρησης, από την καλή πορεία της οποίας οι δανειστές θα ικανοποιούνταν κλπ.

Βασική προϋπόθεση για την υπαγωγή της οφειλέτιδας επιχείρησης υπό καθεστώς εξυγίανσης, είναι η μη βλάβη της συλλογικής ικανοποίησης των πιστωτών. Βάσει αυτής της αρχής, ο νομοθέτης από τη σκοπιά τόσο του εμπορικού όσο και του αστικού και του ποινικού δικαίου, προσπάθησε να θωρακίσει την προστασία των πιστωτών της οφειλέτιδας επιχείρησης. Συγκεκριμένα: **α) από τη σκοπιά του εμπορικού δικαίου, το άρθ. 106 ε ΠτΚ, εδ. α'** ΠτΚ, προβλέπει ότι «*εάν μετά την επικύρωση της συμφωνίας εξυγίανσης αποκαλύφθηκε ότι η συμφωνία αποτέλεσε προϊόν δόλου του οφειλέτη ή συμπαιγνία τους με πιστωτή ή τρίτο, ιδίως λόγω απόκρυψης του ενεργητικού ή διόγκωσης του παθητικού, η συμφωνία εξυγίανσης μπορεί να ακυρωθεί με απόφαση του δικαστηρίου, μετά από αίτηση όποιου έχει έννομο συμφέρον προς τούτο*», **β) από τη σκοπιά του αστικού δικαίου**, δίνεται η δυνατότητα στους πιστωτές: **β.1.)** να ασκήσουν αγωγή διάρρηξης των άρθ. **939¹²¹ επ. ΑΚ**, σύμφωνα με την οποία «*Οι δανειστές έχουν το δικαίωμα να απαιτήσουν κατά τους όρους των επόμενων άρθρων τη διάρρηξη κάθε απαλλοτρίωσης που έγινε από τον οφειλέτη προς βλάβη τους, εφόσον η υπόλοιπη περιουσία δεν αρκεί για την ικανοποίησή τους*» είτε **β.2)** να προσβάλουν την δικαιοπραξία της μεταβίβασης του περιουσιακού στοιχείου ως εικονική, βάσει του **άρθ. 138 εδ. α' ΑΚ**. Ωστόσο η ως άνω νομοθετική προστασία κρίνεται ανεπαρκής, έτσι επιλέχθηκε από τον νομοθέτη η κινητοποίηση του ποινικού μηχανισμού, δίνοντας βαρύτητα στη γενική πρόληψη, προκειμένου η απειλή της ποινικής κύρωσης να δράσει προληπτικά, αναστέλλοντας και αποθαρρύνοντας φαινόμενα καταδολίευσης των πιστωτών των οφειλέτιδων επιχειρήσεων¹²². Κατά συνακολουθία των ως άνω, έχει υποστηριχθεί ότι ο πυρήνας

¹²¹ Αποστολίδου, Το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών (άρθρο 397 ΠΚ), Ένα σημείο εισόδου του αστικού δικαίου στο ποινικό δόγμα, 2010, 4-8.

¹²² ΑιτΕκθ του Σχεδίου Ελληνικού Ποινικού Κώδικος, 1933, 603 · Παπαδαμάκης, Τα περιουσιακά εγκλήματα. Άρθρα 385-406 ΠΚ, 2000, 318 · Μεταλληνού – Γάφου, το Έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, ΠΧρ. 1970, 757 επ · Χατζηνικολάου, Το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, Αρμ. 2000, 1344 επ.

της προστασίας του **άρθ. 397 ΠΚ**, είναι η εξασφάλιση της ικανοποίησης του δανειστή από την περιουσία του οφειλέτη του¹²³.

Η ποινική προστασία λειτουργεί συμπληρωματικά με την αστική, καλύπτοντας τις περιπτώσεις που δεν καλύπτει η τελευταία¹²⁴. Θα λέγαμε μάλιστα ότι η διαπλοκή της αστικής και ποινικής ρύθμισης, είναι τόσο έντονη, ώστε δεν θα ήταν υπερβολή να χαρακτηριστεί η ποινική ρύθμιση επικουρική της αστικής¹²⁵.

Η ποινική προστασία των δανειστών θεμελιώνεται στο 24^ο Κεφάλαιο του Ειδικού Μέρους Ποινικού Κώδικα και δη στο άρθ. 397 ΠΚ, το οποίο προβλέπει ότι «1. Ο οφειλέτης που με πρόθεση ματαιώνει ολικά ή εν μέρει την ικανοποίηση του δανειστή του, βλάπτοντας, καταστρέφοντας ή καθιστώντας χωρίς αξία, αποκρύπτοντας ή απαλλοτριώνοντας χωρίς ισότιμο και αξιόχρεο αντάλλαγμα οποιοδήποτε περιουσιακό του στοιχείο, κατασκευάζοντας ψεύτικα χρέη ή ψεύτικες δικαιοπραξίες, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών ή με χρηματική ποινή, αν η πράξη δεν υπόκειται σε βαρύτερη ποινή σύμφωνα με άλλη διάταξη. 2. Όμοια τιμωρείται όποιος επιχειρεί κάποια από αυτές τις πράξεις υπέρ του οφειλέτη. 3. Η ποινική δίωξη ασκείται μόνο ύστερα από έγκληση». Η ως άνω ποινική ρύθμιση δεν αποτελεί καινοτομία του ΠΚ, καθώς για πρώτη φορά εμφανίστηκε στο Ποινικό Νόμο, που δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης το έτος 1934, όπου ενυπήρχαν πολλά στοιχεία του βαυαρικού ποινικού νόμου. Υπό το καθεστώς του Ποινικού Νόμου, η καταδολίευση δανειστών υπαγόταν στο εικοστό τέταρτο κεφάλαιο, «στα εγκλήματα περί απάτης» και χαρακτηριζόταν ως «ιδιαιτέρη μορφή απάτης ως προς τα χρέη». Εν συνεχεία το ως άνω άρθρο τροποποιήθηκε, βάσει του αυστριακού νόμου της 25^{ης} Μαΐου του έτους 1983 και της αντίστοιχης διάταξης του γερμανικού ποινικού δικαίου¹²⁶.

Πλέον, η ισχύουσα ποινική διάταξη, διατηρεί τις επιρροές της από την αντίστοιχη γερμανική¹²⁷, όμως διαφοροποιείται¹²⁸, από τις προγενέστερες, σε αρκετά σημεία της,

¹²³ Παπαδαμάκης, Τα περιουσιακά εγκλήματα (άρθρα 385-406^Α ΠΚ), 2016 (2^η), 274 · Πρβλ. Ανδρουλάκη, «Κίνδυνος» της περιουσίας ως ζημία εν τη απάτη, Ποινικά Μελέται, 1972, 308, όπου υποστηρίζει ότι τα κενά του αστικού δικαίου δεν πρέπει να τα καλύπτει το ποινικό δίκαιο, καθώς η ποινική τιμώρηση είναι στενότερη και πιο ειδική σε σχέση με την αστική.

¹²⁴ Για την διάρρηξη της καταδολιευτικής δικαιοπραξίας απαιτούνται πρόσθετες προϋποθέσεις, που αφορούν στους συμβαλλομένους με τον οφειλέτη τρίτους, ενώ καταδολιευτικές συμπεριφορές του οφειλέτη (βλάβη, καταστροφή, απαξίωση), δεν καλύπτονται από την αστική ρύθμιση.

¹²⁵ Αποστολίδου, 2010, 1.

¹²⁶ Αποστολίδου, 2010, 18 επ.

¹²⁷ Η οποία τιμωρεί ως αξιόποινη τη συμπεριφορά του οφειλέτη, μόνο όταν τελείται σε βάρος του αναγκαστική εκτέλεση και αυτός απαλλοτριώνει ή αποκρύπτει περιουσιακά του στοιχεία, από εκείνα που υπόκεινται σε αναγκαστική εκτέλεση, με σκοπό να ματαιώσει την ικανοποίηση του δανειστή του. Για την συγκριτική επισκόπηση αλλοδαπών δικαίων, βλ. Αποστολίδου, 2010, 21 επ.

καθώς : α) για πρώτη φορά προβλέπεται στο άρθ. 397 παρ. 2 η ποινική ευθύνη τρίτου προσώπου, που ενεργεί υπέρ του οφειλέτη, β) για την πλήρωση της υποκειμενικής υπόστασης απαιτείται πλέον δόλος οποιουδήποτε βαθμού, αρκεί και ο ενδεχόμενος δόλος, σε αντίθεση με την προϊσχύουσα νομοθεσία που προέβλεπε άμεσο δόλο, α' βαθμού.

Εν συνεχεία, ακολουθεί ερμηνευτική προσέγγιση του εγκλήματος της καταδολίευσης δανειστών, αφού προηγουμένως καταδειχθεί τόσο η άμεση συνάφειά του με την προπτωχευτική διαδικασία της εξυγίανσης των οφειλέτιδων επιχειρήσεων, όπως αναλύθηκε στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας, όσο και η διαφοροποίησή του από το άρθ. 398 ΠΚ, με τίτλο «Χρεοκοπία». Κατά την συστηματική της ερμηνευτικής προσέγγισης της εν λόγω εγκληματικής συμπεριφοράς, ακολουθεί ενότητα, όπου αναλύεται το κυρωτικό μέρος της εν λόγω ποινικής διάταξης και ενότητα, όπου προσεγγίζονται οι μορφές εμφάνισης του εγκλήματος, ήτοι η απόπειρα και η συμμετοχή σε αυτό.

1.2. Ζητήματα συρροής των άρθρων 397, 398 ΠΚ

Όπως έχει αναλυθεί στην παρούσα, η διαδικασία εξυγίανσης, αποτελεί προπτωχευτική διαδικασία του ΠτΚ, καθώς δεν έχει επέλθει μόνιμη και γενική αδυναμία πληρωμών της οφειλέτιδας επιχείρησης, ήτοι δεν έχουν επέλθει σε αυτό το στάδιο οι δυσμενείς συνέπειες της πτώχευσης. Έτσι σε περίπτωση που η οφειλέτιδα επιχείρηση, ενώ έχει υπαχθεί σε καθεστώς εξυγίανσης, εν γνώσει της, ματαιώνει την ικανοποίηση των πιστωτών της, με δόλιες μεθόδους, ζημιώνοντας έτσι το έννομο αγαθό της περιουσίας τους, διαπράττει το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, όπως προβλέπεται στο άρθ. 397 ΠΚ.

Αξίζει να σημειωθεί ότι κατ' επίκληση του άρθ. 397 παρ. 2 ΠΚ, σε περίπτωση που η εταιρεία προβεί σε καταδολιευτικές ενέργειες, **τότε ως αυτουργοί του εν λόγω εγκλήματος, υπέχουν ποινική ευθύνη, οι διοικούντες αυτήν – νόμιμοι εκπρόσωποί της, καθώς το νομικό πρόσωπο ενεργεί διά μέσου άλλων προσώπων, καθώς δεν έχει δική του βούληση**¹²⁹. Η πρόθεση λοιπόν της κεφαλαιουχικής εταιρίας-οφειλέτη, η οποία άλλωστε δεν είναι δυνατόν ως νομικό πρόσωπο να τύχει ποινικού κολασμού, να ματαιώσει την ικανοποίηση των δανειστών της, εκφράζεται μέσω των διοικούντων αυτήν. Οι διοικούντες λοιπόν, δηλαδή τα μέλη του ΔΣ και οι διαχειριστές με την ιδιότητα τους ως νομίμων εκπροσώπων της

¹²⁸ Αποστολίδου, 2010, 20-21.

¹²⁹ ΑΠ 332/1998 ΠοινΧρ 1999, 977 · ΑΠ 1260/1994 ΠοινΧρ 1994, 1014, περί ευθύνης εκπροσώπων οφειλέτιδας ΕΠΕ · ΔιατΕισΠρΘες 101/2011 ΠοινΔικ 2012, 35.

εταιρίας, είναι τα πρόσωπα τα οποία είναι δυνατόν να πληρούν το πραγματικό του άρθρου 397 παρ. 1 ΠΚ. Βέβαια και σε περίπτωση που η ως άνω ερμηνεία δεν γινόταν δεκτή το ίδιο το άρθ. 397 παρ. 2, παρέχει τη δυνατότητα να θεωρήσουμε τους διοικούντες ως τρίτους, οι οποίοι ενεργούν υπέρ της εταιρίας και οι οποίοι ματαιώνουν με πρόθεση την ικανοποίηση του εταιρικού δανειστή. Ούτως ή άλλως, οι πράξεις των διοικούντων πρέπει να οδηγούν στην καταστροφή ή τουλάχιστον στη μείωση της εταιρικής περιουσίας. Αν λοιπόν ο διοικών την εταιρία ματαιώνει δόλια την ικανοποίηση των εταιρικών δανειστών, τότε εφαρμόζεται το άρθρο 397 ΠΚ.

Υποστηρίζεται τόσο από τη θεωρία¹³⁰ όσο και από τη νομολογία, ότι το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών **συρρέει φαινομενικά κατ' ιδέαν με το έγκλημα της δόλιας χρεοκοπίας** (άρθ. 684 ΕμπΝ και 398 ΠΚ), **υπό τη προϋπόθεση ότι υπάρχει ταυτότητα του φορέα του εννόμου αγαθού, που προσβάλλεται, και ότι η προσβολή πραγματώνεται με την αυτή πράξη του δράστη.** Έτσι, νομολογιακά¹³¹ υποστηρίζεται ότι σε περίπτωση που η οφειλέτιδα επιχείρηση, ενόσω τελεί υπό το καθεστώς εξυγίανσης, προβεί σε καταδολιευτικές ενέργειες, τότε τελεί το έγκλημα του άρθ. 398 ΠΚ (δόλια χρεωκοπία), το οποίο προβλέπει ότι *«με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτος τιμωρείται ο υπαίτιος δόλιας χρεωκοπίας, κατά τους όρους του εμπορικού νόμου και με φυλάκιση το πολύ δύο ετών ο υπαίτιος απλής χρεωκοπίας. Η ποινική δίωξη για το αδίκημα της απλής χρεωκοπίας ασκείται ύστερα από έγκληση του συνδίκου ή του πτωχευτικού πιστωτή».*

Προκειμένου να γίνει κατανοητή η νομολογιακή αντιμετώπιση του ως άνω ζητήματος σκόπιμο κρίνεται να αναφερθούμε στους ορισμούς των ως άνω συρροών. Έτσι

α) Φαινομενική ή φαινομένη¹³² είναι η συρροή δύο ή περισσότερων ποινικών νόμων που φαίνονται να διεκδικούν την εφαρμογή τους επί της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ενώ μόνο ένας από αυτούς μπορεί και πρέπει να εφαρμοσθεί. Και τούτο γιατί αυτός μόνος του καλύπτει ολόκληρη την κοινωνική απαξία της συμπεριφοράς του δράστη. Η φαινομενική συρροή επιλύεται βάση των αρχών της απορρόφησης, της ειδικότητας και της επικουρικότητας.

¹³⁰ Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο. Ειδικό Μέρος. Τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της Περιουσίας (Άρθρα 372-406 ΠΚ), 2006 (2^η), 711 · Τσιρίδης, Τα πτωχευτικά αδικήματα, 1996, 95 · Χατζηνικολάου, Αρμ. 2000, 1361.

¹³¹ ΑΠ 1045/2010, ΝΟΜΟΣ.

¹³² Χαραλαμπίδης, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου – Γενικό μέρος II (Η Ποινή), 2012, 299 επ.

β) Κατ' ιδέαν¹³³ συρροή έχουμε όταν με μία πράξη πραγματώθηκαν περισσότερα εγκλήματα.

Η ως άνω νομολογιακή αντιμετώπιση, ήτοι η φαινομενική κατ' ιδέα συρροή¹³⁴ των εγκλημάτων των άρθ. 397 και 398 ΠΚ, στηρίζεται στην ρήτρα «σχετικής επικουρικότητας», που εμπεριέχει το άρθ. 397 ΠΚ, σύμφωνα με την οποία «Ο οφειλέτης που με πρόθεση ματαιώνει ολικά ή εν μέρει την ικανοποίηση του δανειστή του, βλάπτοντας, καταστρέφοντας ή καθιστώντας χωρίς αξία, αποκρύπτοντας, απαλλοτριώνοντας χωρίς ισότιμο και αξιόχρεο αντάλλαγμα οποιοδήποτε περιουσιακό του στοιχείο, κατασκευάζοντας ψεύτικα χρέη ή ψεύτικες δικαιοπραξίες, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών ή με χρηματική ποινή, αν η πράξη δεν υπόκειται σε βαρύτερη ποινή σύμφωνα με άλλη διάταξη». Έτσι λόγω της ως άνω ρήτρας, σε περίπτωση που συμπραγματώνονται, με την ενιαία συμπεριφορά του δράστη, αφενός το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών και αφετέρου το έγκλημα της δόλιας χρεοκοπίας, τυγχάνει εφαρμογής του τελευταίου, καθώς τιμωρείται βαρύτερα. Στην ουσία δεν τίθεται θέμα συρροής αλλά ex lege αλληλοαποκλεισμού των δύο ποινικών διατάξεων¹³⁵.

Σε περίπτωση τέλεσης δόλιων, καταδολιευτικών πράξεων από τους διοικούντες την οφειλέτιδα επιχείρηση, εις βάρος των πιστωτών τους, ορθότερο θα ήταν να δεχτούμε ότι έτσι πραγματώνεται η αντικειμενική και η υποκειμενική υπόσταση του άρθ. 397 ΠΚ, για τους εξής λόγους: **α)** οι υπό σύγκριση διατάξεις, στην αντικειμενική τους υπόσταση, περιγράφουν προσβολή διαφορετικών φορέων, ήτοι στο άρθ. 397 φορέας του εννόμου αγαθού που πλήττεται είναι ο ζημιωθείς δανειστής, ενώ στο άρθ. 398 ΠΚ, φορείς είναι όλοι, οι μέχρι την πτώχευση, δανειστές αλλά και η ομάδα των πιστωτών και **β)** Το έγκλημα του άρθ. 397, λαμβάνει χώρα σε προπρωχευτικό στάδιο, εντός του οποίου συγκαταλέγεται και η διαδικασία εξυγίανσης, ενώ τα εγκλήματα των άρθ. 398 ΠΚ και 371 ΠΚ, πραγματώνονται κατά το στάδιο της πτώχευσης¹³⁶. Συνεπώς αν δεν υπήρχε η «ρήτρα επικουρικότητας» στο άρθ. 397 ΠΚ, η συρροή των εγκλημάτων θα ήταν αληθινή κατ' ιδέαν, καθώς θα είχαμε περισσότερα εγκλήματα, που προσβάλλουν διαφορετικά έννομα αγαθά, τα οποία τελέστηκαν με μία πράξη, οπότε για το τιμωρητό θα εφαρμοζόταν το άρθ. 94 παρ. 2

¹³³ Χαραλαμπίκης, 2012, 295 επ.

¹³⁴ Μαργαρίτης / Χριστοδούλου, Καταδολίευση Δανειστών, Αστική, Ποινική και Δικονομική Εφαρμογή, 2013, 171-172.

¹³⁵ Αποστολίδου, 2010, 239-240.

¹³⁶ ΑΠ 1229/2010 ΠοινΔικ 2011, 545.

ΠΚ (σύστημα συγχώνευσης, βάσει του οποίου θα επαυξανόταν η βαρύτερη από τις συντρέχουσες ποινές, αλλά όχι πέραν του ανωτάτου ορίου του είδους της ποινής)¹³⁷.

Σε περίπτωση φαινομένης συρροής, είτε πραγματικής είτε κατ' ιδέαν, ενδιαφέρον παρουσιάζει και το ζήτημα της αναβίωσης μίας ποινικής διάταξης, που είχε υποχωρήσει όταν η διάταξη που έχει επικρατήσει δεν μπορεί για ένα οποιονδήποτε λίγο να εφαρμοσθεί, π.χ. λόγω εξάλειψης του αξιοποίνου. Για την περίπτωση της επικουρικότητας, υπάρχει διχογνωμία. Εν προκειμένω σε περίπτωση που εξαλειφθεί το αξιόποιο τους άρθ. 398 ΠΚ, ορθότερο κρίνεται να αναβιώσει το αδίκημα του άρθ. 397 ΠΚ. Όμως η δυνατότητα αναβίωσής του συνεπάγεται και ζητήματα ποινικού δικονομικού δικαίου. Συγκεκριμένα για να εφαρμοστεί η επικουρική διάταξη, θα πρέπει: **α)** να έχει ασκηθεί ποινική δίωξη αυτοτελώς για το καθένα των συρρεόντων εγκλημάτων, **β)** να περιγράφονται τόσο η πράξη όσο και το αποτέλεσμα της ως ιστορικό γεγονός και **γ)** στο κλητήριο θέσπισμα να αναφέρονται ως παραβάσεις τα εγκλήματα των άρθ. 397 και 398. Αν δεν υπάρχουν οι (α), (β) και (γ) προϋποθέσεις, τότε αναβίωση της επικουρικής διάταξης δεν μπορεί να γίνει, διότι τότε θα προσκρούει στην αρχή της «ανεπίτρεπτης μεταβολής της κατηγορίας μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης».

2. ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΔΟΛΙΕΥΣΗΣ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ

2.1. Η αντικειμενική υπόσταση

2.1.1. Γενικά στοιχεία

Το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, βάσει του άρθ. 397 παρ. 1 και 2 ΠΚ, τυποποιείται¹³⁸ ως εξής: «1. Ο οφειλέτης που με πρόθεση ματαιώνει ολικά ή εν μέρει την ικανοποίηση του δανειστή του, βλάπτοντας, καταστρέφοντας ή καθιστώντας χωρίς αξία, αποκρύπτοντας ή απαλλοτριώνοντας χωρίς ισότιμο και αξιόχρεο αντάλλαγμα οποιοδήποτε περιουσιακό του στοιχείο, κατασκευάζοντας ψεύτικα χρέη ή ψεύτικες δικαιοπραξίες, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών ή με χρηματική ποινή, αν η πράξη δεν υπόκειται σε βαρύτερη ποινή σύμφωνα με άλλη διάταξη. 2. Όμοια τιμωρείται όποιος επιχειρεί κάποια από αυτές τις πράξεις υπέρ του οφειλέτη.»

¹³⁷ Χαραλαμπίκης, 2012, 299.

¹³⁸ 1096/2016, ΝΟΜΟΣ.

Από τα ως άνω συνάγεται ότι το προστατευόμενο έννομο αγαθό της εν λόγω διάταξης, είναι η περιουσία του δανειστή της οφειλέτιδας επιχείρησης, εξ ' ου και το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών υπάγεται στα εγκλήματα κατά της περιουσίας (24^ο Κεφάλαιο ΠΚ) και δη στα εγκλήματα εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης του δράστη. Συγκεκριμένα στο άρθ. 397 τυποποιείται ως έγκλημα προσβολή της περιουσίας από δράστη που μπορεί να δράσει ευκολότερα, καθώς έχει έμμεσα πρόσβαση σε δικό του πράγμα επί του οποίου εδράζεται άμεσα ή έμμεσα περιουσιακό δικαίωμα του θύματος¹³⁹.

Σε αυτό το σημείο της παρούσας, θα πρέπει να αναφερθούμε στην έννοια της περιουσίας, η οποία αποτελεί τη ratio της θέσπισης του κυρωτικού κανόνα και διατρέχει την αντικειμενική υπόσταση του εν λόγω εγκλήματος. Παρότι, στην νομική επιστήμη, υπάρχει διάσταση απόψεων και θεωριών¹⁴⁰ για το τι εστί «περιουσία», στην ελληνική ποινική επιστήμη και νομολογία, όπως και στη γερμανική, κρατούσα¹⁴¹ είναι «οικονομική θεωρία», σύμφωνα με την οποία «Περιουσία είναι το σύνολο των οικονομικών αγαθών του προσώπου, δηλαδή το αλγεβρικό άθροισμα των αγαθών του προσώπου που έχουν οικονομική αξία αφού αφαιρεθούν οι υποχρεώσεις.

Στην έννοια της περιουσίας εμπίπτει, κατά τη νομολογία και η προσδοκία κήσεως μέλλοντος κέρδους, νοούμενης ως τέτοιας της πιθανότητας μελλοντικής αύξησης της περιουσίας που εδράζεται σε ήδη υπαρκτές και συγκεκριμένες βιοτικές σχέσεις, εξαιτίας των οποίων αναμένεται η ορατή επέλευσή της και της προσδίδεται ενεστώσα περιουσιακή αξία, αποκλειόμενης αυτής που έγκειται σε γενική και αφηρημένη πιθανότητα αποκόμισης μελλοντικού οφέλους, καθώς και της συνισταμένης σε μια αόριστη ελπίδα κέρδους¹⁴².

Ευθύς παρακάτω, θα αναλυθούν τα επιμέρους στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της καταδολίευσης δανειστών:

2.1.2. Υλικό Αντικείμενο του εγκλήματος

Βάσει των ως άνω, υλικό αντικείμενο¹⁴³ της πράξης προσβολής του εγκλήματος της καταδολίευσης δανειστών, είναι η περιουσία του δράστη-οφειλέτη, η οποία υφίσταται άμεσα την πραγματική ή εικονική μείωση με την καταδολιευτική συμπεριφορά του. Βέβαια, μέσω της ως άνω «αυτοπροσβολής», αντανακλαστικά προσβάλλεται το

¹³⁹ Παύλου / Μπέκας, ΠΟΙΝΙΚΟ ΙΙΙ, Εγκλήματα κατά της Ιδιοκτησίας, Περιουσίας & Ζωής, 2011, 245.

¹⁴⁰ Παύλου / Μπέκας, 2011, 247 επ. · Αποστολίδου, 2010, 31 επ.

¹⁴¹ Μπέκας / Παύλου, 2011, 248 · Αποστολίδου, 2010, 33.

¹⁴² ΣυμβΠλημΘεσ 916/2008, ΠοινΔικ 2009, 272, Μαργαρίτης / Χριστοδούλου, 2011, 167.

¹⁴³ Αποστολίδου, 2010, 96 επ · Μαργαρίτης / Χριστοδούλου, 2011, 169, 175 επ.

έννομο αγαθό της περιουσίας του δανειστή, καθώς ο τελευταίος δεν έχει πλέον τη δυνατότητα να ικανοποιήσει την απαίτησή του από την εμφανή «υπέγγυα» περιουσία του οφειλέτη του. Σαφές καθίσταται το ότι μεταξύ της οφειλέτιδας επιχείρησης και του φορέα του υλικού αντικειμένου του εν λόγω εγκλήματος, πρέπει να υπάρχει ενοχική σχέση και δη σχέση δανειστή και οφειλέτη, η οποία να πηγάζει από νόμιμη αιτία, βάσιμη και αληθινή¹⁴⁴. Έτσι κρίθηκε ότι τέτοια σχέση υπήρχε στη περίπτωση που τα χρέη που δημιουργήθηκαν από τις ελεγχόμενες από τον οφειλέτη εταιρίες, στα πλαίσια της εμπορικής συνεργασίας που ανέπτυξε με την εγκαλούσα – δανείστρια εταιρία πετρελαιοειδών, αναγνωρίσθηκαν από τον πρώτο και την συγκατηγορούμενη σύζυγό του με την υπογραφή αναγνώρισης και αναδοχής χρέους.

Πολλές είναι οι περιπτώσεις επιχειρήσεων, που έχουν προβεί σε πράξεις καταδολίευσης των δανειστών τους, πριν το άνοιγμα την υπαγωγή τους στην διαδικασία εξυγίανσης, αλλά και κατά τη διάρκειά της. Συγκεκριμένα, πολλές από αυτές αποκρύπτουν την ύπαρξη περιουσιακών τους στοιχείων, προκειμένου να έρθουν σε ευνοϊκότερες ρυθμίσεις των οφειλών τους με τους δανειστές ή κατά την διάρκεια αυτής απαλλοτριώνουν περιουσιακά τους στοιχεία ή υποβαθμίζουν με κάθε τρόπο την υπεραξία της ίδιας της επιχείρησης, μέσω της δυσμενούς επενέργειά τους στα προϊόντα αυτής, ώστε να πλήξουν την φήμη της.

Προκειμένου να υφίσταται ο δανειστής προσβολή της περιουσίας του, σαφές είναι ότι θα πρέπει να έχει απαίτηση: **α) χρηματική ή μη** (αξίωση για υλοποίηση πράξης), **β) νομικά υφιστάμενη** (άκυρα δικαιώματα δεν μπορούν να συμπεριληφθούν), **γ) ληξιπρόθεσμη ή μη** (αξίωση δανειστή από αλληλόχρεο λογαριασμό)¹⁴⁵, **τελούμενη ή μη υπό αναβλητική προθεσμία**, αρκεί να έχουν συντελεστεί τα παραγωγικά της απαίτησης γεγονότα¹⁴⁶, **δ) δικαστικώς επιδιώξιμη**, ασχέτως αν είναι εκκαθαρισμένη¹⁴⁷ και αναγνωρισμένη με δικαστική απόφαση¹⁴⁸, **ε) να μπορούσε να ικανοποιηθεί νόμιμα**, αν δεν μεσολαβούσε η καταδολιευτική ενέργεια, κατά της

¹⁴⁴ ΑΠ 1299/2011 ΠοινΔικ 2012, 457 επ. · ΔιατΕισΠρωτΘεσ 101/2011, ΠοινΔικ 2012, 35, κατά την οποία δεν στοιχειοθετείται αντικειμενικά καταδολίευση δανειστών, διότι δεν προέκυψαν ενδείξεις σχετικά με το ότι μεταξύ του εγκαλούντος και του πρώτου εγκαλουμένου υφίστατο σχέση δανειστή και οφειλέτη · ΑΠ 1274/2006 ΠοινΔικ 2007, 121 επ. · ΑΠ 452/2003, ΠοινΧρ 2004, 36 · ΑΠ 1256/2000, ΔΕΕ 2001, 500 επ. · ΣυμβΠλημΛαρ 153/2005 ΠοινΧρ 2005, 1033, βλ. παρατ. Δημητράτου.

¹⁴⁵ ΑΠ 1256/2000, ΝΟΜΟΣ.

¹⁴⁶ Χατζηνικολάου, Αρμ 2000, 1349.

¹⁴⁷ Αποστολίδου, 2010, 81, όπου προτείνει, επί μη παραχρήμα απόδειξης της απαίτησης, να αναστέλλεται ή να αναβάλλεται κατ' άρθ. 61 ΚΠΔ, η ποινική δίκη, μέχρι το πολιτικό δικαστήριο να αποφανθεί περί της ύπαρξης ή μη της απαίτησης.

¹⁴⁸ ΑΠ 1509/2006 ΠοινΧρ 2007, 707 · ΑΠ 1432/2006, ΠοινΧρ 2007, 249 · ΑΠ 1304/2006, ΠοινΧρ 2007, 517 · ΑΠ 1256/2000, ΔΕΕ 2001, 500. Την ύπαρξη της απαίτησης κρίνει παρεμπιμπτόντως το ποινικό δικαστήριο, βάσει του άρθ. 60 παρ. 1 ΚΠΔ.

οφειλέτιδας επιχείρησης. Δεδομένου ότι πλείονες επιχειρήσεις καταρτίζουν συμβάσεις αλληλόχρεου λογαριασμού με τους αντισυμβαλλομένους τους, και προς προστασία των τελευταίων, έχει κριθεί νομολογιακά, ότι επί αλληλόχρεου λογαριασμού¹⁴⁹, ο δανειστής έχει απαίτηση έναντι της οφειλέτιδας επιχείρησης, από το κατάλοιπο, ακόμα και πριν το οριστικό κλείσιμο του λογαριασμού, καθώς τα παραγωγικά αίτια της απαίτησης αυτής, υπάρχουν ήδη από το χρόνο κατάρτισης της σύμβασης αλληλόχρεου λογαριασμού. Με το οριστικό κλείσιμο του λογαριασμού, η ως άνω απαίτηση του δανειστή καθίσταται απλώς ληξιπρόθεσμη και απαιτητή, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η έννοια της περιουσίας του άρθ. 397 ΠΚ, είναι στενότερη σε σχέση με τα λοιπά περιουσιακά εγκλήματα, εφόσον περιλαμβάνει μόνο απαιτήσεις ουσιαστικά βάσιμες και δικαστικά επιδιώξιμες, που μπορούν να ικανοποιηθούν από περιουσιακά στοιχεία της οφειλέτιδας επιχείρησης, που υπόκεινται σε αναγκαστική εκτέλεση¹⁵⁰. Επίσης αδιάφορο είναι το αν ο δανειστής, μπορεί να ικανοποιηθεί από άλλο πρόσωπο, εκτός του οφειλέτη.

Έτσι το υλικό αντικείμενο του εγκλήματος της καταδολίευσης δανειστών πρέπει να υπόκειται σε κατάσχεση¹⁵¹, διαφορετικά αν είναι ακατάσχετο (άρθ. 953, 1022 ΚΠολΔ και άρθ. 966, 967, 982, 992 ΑΚ), δεν ματαιώνεται η ικανοποίηση του δανειστή και άρα δεν στοιχειοθετείται το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών.

2.1.3. Υποκείμενο του εγκλήματος

Ενεργητικό υποκείμενο (δράστης) του εγκλήματος της καταδολίευσης δανειστών σύμφωνα με το άρθ. 397 παρ. 1 ΠΚ είναι οι διοικούντες την οφειλέτιδα επιχείρηση, ενώ βάσει της παρ. 2 δράστης μπορεί να είναι και τρίτος, που ενεργεί προς το συμφέρον της¹⁵².

Η εν λόγω διάκριση, δημιουργεί σύγχυση ως προς τον χαρακτηρισμό του ως άνω εγκλήματος ως «κοινό» ή «ιδιαιτέρο». Κρατούσα στη θεωρία¹⁵³ αλλά και στη νομολογία άποψη, είναι ότι το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, αποτελεί «κοινό έγκλημα», καθώς αυτουργός μπορεί είναι και κάθε τρίτος. Βέβαια

¹⁴⁹ *Μαργαρίτης / Χριστοδούλου*, 2011, 180.

¹⁵⁰ *Αποστολίδου*, 2010, 39 · Πρβλ. *Παπαδαμάκης*, 2000, 322.

¹⁵¹ *Δέτσης*, Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, Τα εγκλήματα σχετικά με τα υπομνήματα και την υπηρεσία – Κατά της ιδιοκτησίας και των περιουσιακών δικαιωμάτων (άρθρα 216-223, 235-263B, 372-406^A ΠΚ) Θεωρία-Νομολογία, 2015(1^η), 675 · *Αποστολίδου*, 2010, 101 επ.

¹⁵² *Αποστολίδου*, 2010, 63 επ. · *Μαργαρίτης / Χριστοδούλου*, 2011, 170 επ. · *Δέτσης*, 2015, 676 επ. · *Μυλωνόπουλος*, Ποινικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος, 2016 (3^η), 650.

¹⁵³ *Μυλωνόπουλος*, Ποινικό Δίκαιο. Ειδικό Μέρος. Τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας (Άρθρα 372-406 ΠΚ), 2006 (2^η), 702 επ. · *Παπαδαμάκης*, 2000, 320 επ.

υποστηρίζεται και η άποψη¹⁵⁴ ότι αποτελεί «ιδιαίτερο έγκλημα», καθώς βαρύνουσα σημασία έχει το ότι ο τρίτος βρίσκεται σε εγγυητική θέση απέναντι στη περιουσία του δανειστή, αντίστοιχη με εκείνη του οφειλέτη, διότι υποκαθιστά τον τελευταίο στις περιπτώσεις όπου δεν μπορεί να τελέσει το έγκλημα ως φυσικός αυτουργός.

α) Οφειλέτης, στην παρούσα εργασία, είναι η οφειλέτιδα επιχείρηση, η οποία βρίσκεται σε οικονομική αδυναμία γενική ή επαπειλούμενη και η οποία εν γένει αντιμετωπίζει οικονομικές δυσχέρειες, χωρίς να έχει παύσει, κατά τρόπο γενικό και μόνιμο της πληρωμές της. Συγκεκριμένα, στη περίπτωση αυτή, ως ήδη αναφέρθηκε, φυσικοί αυτουργοί της τέλεσης του εγκλήματος της καταδολίευσης δανειστών, είναι οι νόμιμοι εκπρόσωποί της.

Επίσης ο εγγυητής ξένου χρέους, που αναλαμβάνει κατά τα άρθ. 847 έως 870 ΑΚ με παρεπόμενη σύμβαση εγγυήσεως, έναντι του δανειστή, την ευθύνη αποπληρωμής των χρεών της οφειλέτιδας επιχείρησης, ευθύνεται εξ' ίσου για την αποπληρωμή των χρεών, ανεξαρτήτως του αν έχει παραιτηθεί από την ένσταση διζήσεως έναντι του δανειστή. Βάσει των ανωτέρω ο εγγυητής χρέους της οφειλέτιδας επιχείρησης, ευθύνεται, σε περίπτωση τέλεσης του εγκλήματος του άρθ. 397 ΠΚ, βάσει του άρθ. 397 παρ. 1 ΠΚ¹⁵⁵.

β) Τρίτος, που ενεργεί υπέρ της οφειλέτιδας επιχείρησης, καταδολιευτικές πράξεις, ζημιώνοντας έτσι την περιουσία του δανειστή, ευθύνεται βάσει του άρθ. 397 παρ. 2 ΠΚ. Στη περίπτωση αυτή, τρίτος μπορεί να είναι οποιοσδήποτε πρόεβη σε αρνητική δήλωση ρητή ή σιωπηρή, με την πάροδο άπρακτης της οκταήμερης προθεσμίας από την επίδοση σε αυτόν του κατασχετηρίου, σχετικά με το ότι δεν υφίσταται εναντίον του απαίτηση του οφειλέτη ή με το ότι δεν έχει στα χέρια του το κατασχεθέν πράγμα, σε περίπτωση κατάσχεσης εις χείρας τρίτου. Βάσει των ανωτέρω, από την παραπλανητική δήλωση ή παράλειψη του τρίτου, η οποία έχει ως σκοπό και αποτέλεσμα την ματαίωση της ικανοποίησης του δανειστή της οφειλέτιδας επιχείρησης, που επισπεύδει την κατάσχεση εις χείρας του, ως τρίτου, μπορεί να προκληθεί περιουσιακή ζημία στον δανειστή¹⁵⁶.

2.1.4. Εγκληματική συμπεριφορά

Από τον ορισμό της έννοιας του εγκλήματος, όπως προβλέπεται στο άρθ. 14 ΠΚ, προκύπτει ότι «έγκλημα είναι πράξη άδικη και καταλογιστή στο δράστη της, η οποία

¹⁵⁴ Αποστολίδου, 2010, 50 επ.

¹⁵⁵ ΑΠ 645/2007 ΠοινΧρ 2007, 146 · ΑΠ 420/2000, ΝοΒ 2000, 1171.

¹⁵⁶ Αποστολίδου, 2010, 69.

τιμωρείται από το νόμο». Έτσι προτού ελέγξουμε το τελικά άδικο της πράξης και μετέπειτα την ύπαρξη καταλογισμού, ώστε να φτάσουμε στο τιμωρητό της πράξης, θα πρέπει να ελέγξουμε την τυπική υπόσταση του εγκλήματος, ήτοι το κατ' αρχήν άδικο της πράξης¹⁵⁷. Όταν αναφερόμαστε στην νομοτυπική υπόσταση της αξιόποινης πράξης, εννοούμε τη διαπίστωση ότι μία συμπεριφορά, ανταποκρίνεται της αξιόποινης πράξης, η οποία περιέχεται στον ποινικό κώδικα. Μία από τις θεμελιώδεις αρχές του ποινικού δικαίου, είναι η αρχή «nulla poena sine lege stricta», σύμφωνα με την οποία μία πράξη δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως άδικη και για αυτήν δεν μπορεί να επιβληθεί ποινή, χωρίς να πληρούται η νομοτυπική υπόσταση του εγκλήματος .

Βασική προϋπόθεση για την πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της καταδολίευσης δανειστών αλλά και για την τυπική αποπεράτωσή του, είναι η **ματαίωση της ικανοποίησης των δανειστών της**. Αν λοιπόν η οφειλέτιδα επιχείρηση, παρότι μέσω των διοικούντων αυτήν, προβαίνει στη τέλεση ενός των κάτωθι προβλεπόμενων τρόπων καταδολίευσης, έχει επαρκές ενεργητικό, από το οποίο μπορεί να ικανοποιηθεί ο δανειστής, τότε δεν πληρούται το πραγματικό της αντικειμενικής υποστάσεως. Ως κρίσιμος χρόνος για την εξακρίβωση της επάρκειας του ενεργητικού, ορίζεται ο χρόνος απαλλοτρίωσης¹⁵⁸ του περιουσιακού στοιχείου.

Από τα ως άνω, συνάγεται το συμπέρασμα ότι το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, εφόσον προϋποθέτει την ματαίωση της ικανοποίησης των δανειστών, χαρακτηρίζεται ως «έγκλημα βλάβης»¹⁵⁹. Βέβαια, έχει υποστηριχθεί και η άποψη¹⁶⁰ ότι το εν λόγω έγκλημα δέον να χαρακτηρίζεται ως «έγκλημα συγκεκριμένης διακινδύνευσης», αντλώντας επιχειρήματα, υπέρ της άποψης αυτής, από την θέση ότι στην έννοια της περιουσίας υπάγονται και οι απαιτήσεις. Έτσι δεδομένου ότι σύμφωνα με τις τυποποιημένες πράξεις του άρθ. 397 ΠΚ, η απαίτηση του δανειστή κατά της οφειλέτιδας επιχείρησης μένει ακέραια και ενεργή, δεν μειώνεται και η περιουσία ως σύνολο. Αυτή η άποψη αντικατοπτρίζει και την θέση της γερμανικής θεωρίας¹⁶¹.

¹⁵⁷ Χαραλαμπάκης, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, Το Έγκλημα, 2010, 217 επ.

¹⁵⁸ ΑΠ 413/2005, ΠοινΧρ 2005, 980 επ. · ΑΠ 691/2005, ΠοινΧρ 2006, 1009 επ.

¹⁵⁹ ΑΠ 413/2005, ΠοινΧρ 2005, 980 επ. · ΑΠ 948/2005, ΠοινΛ. 2005, 871 επ. · ΑΠ 2310/2003, ΠοινΔικ 2004, 1358 επ.

¹⁶⁰ Ψαρούδα – Μπενάκη, Γνωμοδότηση, Απάτη στις κερδοσκοπικές συμβάσεις, ΠοινΧρ 1989, 146 επ. · Αποστολίδου, 2010, 41 επ.

¹⁶¹ Δυνάμει του άρθ. 288 γερμΠΚ, το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, χαρακτηρίζεται ως έγκλημα υπερχειλούς υποκειμενικής υποστάσεως και θεωρείται τυπικά αποπερατωμένο με την εκποίηση ή την απόκρυψη περιουσιακού στοιχείου του οφειλέτη, χωρίς να απαιτείται και πραγματική ματαίωση της ικανοποίησης του δανειστή. Έτσι η εν λόγω ματαίωση δεν αποτελεί στοιχείο της αντικειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος, αλλά αντικείμενο του

Βάσει των ανωτέρω, από τη διάταξη του άρθ. 397 ΠΚ, που τυποποιεί το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, προκύπτει ότι η ματαίωση της ικανοποίησης του δανειστή¹⁶² τελείται με τέσσερεις τρόπους, ήτοι : **α) με βλάβη, καταστροφή ή εκμηδένιση της αξίας οποιουδήποτε περιουσιακού στοιχείου, β) με απόκρυψη τέτοιου στοιχείου, γ) με απαλλοτρίωσή του, χωρίς ισάξιο και αξιόχρεο αντάλλαγμα και δ) με δημιουργία ψευδών χρεών ή ψευδών δικαιοπρασιών από τον οφειλέτη.** Έτσι πρόκειται για **έγκλημα γνήσιο, πολύτροπο, υπαλλακτικώς μικτό**¹⁶³, αφού οι περισσότεροι τρόποι τέλεσης της αντικειμενικής υπόστασής του μπορούν να εναλλαχθούν¹⁶⁴ ή και να σωρευθούν, υπό την προϋπόθεση ότι δεν αντιφάσκουν μεταξύ τους¹⁶⁵, εκτός και αν αφορούν σε διαφορετικά περιουσιακά στοιχεία της οφειλέτιδας επιχείρησης. Τέτοια αντίφαση παρουσιάζουν λ.χ. η απαλλοτρίωση χωρίς ισότιμο και αξιόχρεο αντάλλαγμα και η δημιουργία ψευδών δικαιοπρασιών, όπως η εικονική¹⁶⁶ δικαιοπραξία. Έτσι για το ως άνω έγκλημα, όταν τελείται με περισσότερους τρόπους, επιβάλλεται μία ποινή, υπό την προϋπόθεση ότι κατά την τέλεσή τους, το προσβαλλόμενο, έννομο αγαθό της περιουσία του δανειστή, δεν έχει ειρηνεύσει¹⁶⁷.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι στα έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, ως γνήσιο πολύτροπο, υπαλλακτικώς μικτό, δεν έχουμε ανεπίτρεπτη μεταβολή της κατηγορίας, αν το δικαστήριο δεχθεί άλλον τρόπο, από τους ως άνω αναφερόμενους. Βάσει του άρθ. 371 παρ. 3 ΚΠΔ, όταν προσδιορίζονται με περισσότερη ακρίβεια τα πραγματικά περιστατικά, που προέκυψαν από την αποδεικτική διαδικασία ή υπό τα αυτά περιστατικά, τότε η μεταβολή του τρόπου τέλεσης της πράξης, συνιστά ορθό νομικό χαρακτηρισμό της πράξης και όχι ανεπίτρεπτη μεταβολή της κατηγορίας¹⁶⁸. Έτσι λ.χ. αν ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών άσκησε ποινική δίωξη για το έγκλημα του αρθ. 397 ΠΚ, και στο κλητήριο θέσπισμα του αναφέρεται ως τρόπος τέλεσης η απόκρυψη περιουσιακού στοιχείου της οφειλέτιδας επιχείρησης, το δικαστήριο αν δεχτεί ως τρόπο τέλεσης την απαλλοτρίωση του περιουσιακού στοιχείου, τότε δεν έχουμε απόλυτη ακυρότητα του άρθ. 171 παρ. 1, εδ. β' ΚΠΔ, συνέπεια της μη τήρησης των

πρόσθετου σκοπού του δράστη, που απαιτείται να υπάρχει ως σκοπός του, κατά την τέλεση του εγκλήματος, συνιστώντας έτσι την ουσιαστική αποπεράτωσή του.

¹⁶² ΑΠ 1078/2003 ΠοινΧρ 2004, 241 επ. · ΑΠ 1517/2005, ΠοινΛ 2005, 1345 επ. · ΑΠ 1304/2006, ΠοινΧρ 2007, 517 επ. · ΑΠ 645/2007, ΠοινΧρ 2008, 148 επ. · ΑΠ 1641/2009, ΠοινΔικ 2010, 527 επ. · ΑΠ 283/2012, ΠοινΧρ 2012, 674 επ.

¹⁶³ ΑΠ 1470/2003, ΠοινΧρ 2004, 420 · ΑΠ 1509/2006, ΠοινΧρ 2007, 77.

¹⁶⁴ ΤρΠλημΛαρ. 627/2012, ΠοινΔικ 2013, 6.

¹⁶⁵ ΑΠ 473/2001, ΠοινΧρ 2002, 52 · ΑΠ 387/2007, ΠοινΧρ 2008, 55.

¹⁶⁶ ΑΠ 434/2010 ΠοινΔικ 2011, 568.

¹⁶⁷ Παπαδαμάκης, 2000, 323 · Παπαθανασίου, σε Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία Κατ' άρθρο, τ. ΙΙ (άρθρα 207-473), 2011, άρθ. 397, 9 · Παπαδαμάκης, 2016, 278.

¹⁶⁸ ΑΠ 1710/2008, ΝΟΜΟΣ.

διατάξεων των άρθρ. 27 και 43 ΚΠΔ, όπου καθορίζεται η κίνηση της ποινικής δίωξης, καθώς δεν υφίσταται ανεπίτρεπτη μεταβολή της κατηγορίας¹⁶⁹. Ανεπίτρεπτη μεταβολή της κατηγορίας εξάλλου έχουμε όταν η πράξη, για την οποία επήλθε η καταδίκη του κατηγορούμενου, είναι ουσιωδώς διαφορετική από εκείνη, κατά χρόνο, τόπο και λοιπές περιστάσεις, από εκείνη για την οποία ασκήθηκε η ποινική δίωξη και παραπέμφθηκε ο κατηγορούμενος σε δίκη.

Κοινό χαρακτηριστικό των τρόπων τέλεσης του εγκλήματος της καταδολίευσης δανειστών, όπως θα αναλυθούν ευθύς παρακάτω, είναι ότι το περιουσιακό στοιχείο θα πρέπει να ανήκει, κατά κυριότητα, στην οφειλέτιδα επιχείρηση, ανεξάρτητα από το εάν βρίσκονται στην νομή ή κατοχή του, κατά τον χρόνο πραγματοποίησης της καταδολιευτικής ενέργειας¹⁷⁰. Αν δεν ανήκει στην κυριότητά του, απλώς το κατέχει, και παράλληλα προβεί σε καταστροφή ή βλάβη του, τότε τελεί το αδίκημα του άρθρ. 381 ΠΚ (φθορά ξένης ιδιοκτησίας).

Κρίσιμος χρόνος τέλεσης του εγκλήματος είναι η δημιουργία της σχέσης οφειλέτη – δανειστή. Έτσι οι τρόποι τέλεσης του εν λόγω εγκλήματος, πρέπει να πραγματώθηκαν μετά τη δημιουργία της ως άνω σχέσης ή ταυτόχρονα με αυτήν. Αν πραγματώθηκαν σε μεταγενέστερο χρόνο, δεν τελείται το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών¹⁷¹.

Οι περιοριστικά αναφερόμενοι¹⁷², επιμέρους τρόποι τέλεσης του εγκλήματος του άρθρ. 397 ΠΚ, ως αναφέρθηκαν ως άνω, αναλύονται¹⁷³ ως εξής:

α) Η βλάβη, καταστροφή ή εκμηδένιση της αξίας του περιουσιακού στοιχείου.

Οι ως άνω τρόποι τέλεσης του εγκλήματος, συγκεντρώνουν τα εννοιολογικά χαρακτηριστικά που απαντώνται στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της φθοράς ξένης ιδιοκτησίας, με μόνη τη διαφορά ότι στο τελευταίο, τιμωρείται η προσβολή πράγματος, αυτού καθ' αυτού, που ανήκει σε τρίτο πρόσωπο.

Η βλάβη του πράγματος συνίσταται είτε στη βλάβη της ουσίας του πράγματος, είτε στη μείωση της χρησιμότητάς του, χωρίς να βλάπτεται η ουσία του. Η μείωση της

¹⁶⁹ ΑΠ 2246/2008, ΠοινΔικ 2009, 534.

¹⁷⁰ Μπουρόπουλος, Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικος, τ. Γ': Ειδικό Μέρος (άρθρα 372-474), 1964, 114.

¹⁷¹ ΣυμβΓλημΚαβ 71/2002, Αρμ 2003, 414 επ.

¹⁷² ΑΠ 544/2007, ΠοινΧρ 2008, 130.

¹⁷³ Κονταξής, Ποινικός Κώδικας (συνδυασμός θεωρίας και πράξης), 1987, μέρος β' (άρθρα 235-473), 3647 επ. · Ανδρέου, Ποινικός Κώδικας, Κατ' άρθρο ερμηνεία – Νομολογία-Βιβλιογραφία, 2005 (4^η), 1697 επ. · Αποστολίδου, 2010, 113 επ. · Μαργαρίτης / Χριστοδούλου, 2011, 186 επ. · Δέτσης, 2015, 678 επ. · Μυλωνόπουλος, 2016 (3^η), 654 επ. · Παπαδαμάκης, 2016 (2^η), 279 επ.

χρησιμότητάς του επέρχεται είτε με την πρόκληση τυχόν ελαττώματος, είτε με την ισχυροποίηση τυχόν υπάρχοντος και μπορεί να σχετίζεται με την υλική του υπόσταση ή με την λειτουργικότητά του. Ενδεικτικά βλάβη του πράγματος με παράλληλη μείωση της αξίας του συνιστά η περίπτωση δράστη, που προκαλεί σκοπίμως την παραγωγή ελαττωματικών προϊόντων από την επιχείρησή του, με αποτέλεσμα την μείωση της υπεραξίας της επιχείρησης του, από την οποία ο δανειστής θα μπορούσε να ικανοποιηθεί.

Ως καταστροφή, *in natura*, νοείται η επενέργεια στην ύλη που πράγματος, η οποία είτε καταλύει την υλική του υπόσταση, είτε έχει ως αποτέλεσμα την ματαίωση της χρησιμότητάς του, καθιστώντας αυτό εντελώς και διαρκώς άχρηστο για τον προορισμό του. Βέβαια δυνατή είναι και η μερική αχρήστευσή του, υπό την προϋπόθεση ότι το πράγμα καθίσταται άχρηστο ως προς τον προορισμό του. Σε κάθε περίπτωση η καταστροφή δεν καταφάσκει, όταν η επενέργεια στην ύλη του πράγματος είναι εντελώς πρόσκαιρη ή αυτόματα επανορθώσιμη. Το ανεπανόρθωτο ή μη ανάγεται στην αποκατάσταση του ίδιου του πράγματος που έχει υποστεί καταστροφή και όχι στην δυνατότητα υποκατάστασής του με άλλο.

Ως εκμηδένιση της αξίας του περιουσιακού αντικειμένου, νοείται η εκμηδένιση της αξίας του πράγματος και η αποδυνάμωσή του από τον προορισμό του και την χρησιμότητά του, χωρίς ωστόσο ο δράστης να επενεργεί στην υλική του υπόστασή του. Η ζημιά στην περίπτωση αυτή δεν αφορά το ίδιο το περιουσιακό στοιχείο, αλλά την οικονομική ωφέλειά του δανειστή από το περιουσιακό στοιχείο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση δράστη, που ανακοινώνει στο κοινό απόρρητη συνταγή παρασκευής περιζήτητου ποτού, για το οποίο φημίζεται η επιχείρησή του, με αποτέλεσμα ποσότητες φιαλών, οι οποίες φυλάσσονταν στην αποθήκη του και από την αξία πώλησης των οποίων ο δανειστής προσδοκούσε να ικανοποιηθεί, να χάσουν το μεγαλύτερο μέρος της αξίας τους.

β) Η απόκρυψη περιουσιακού στοιχείου.

Ως απόκρυψη¹⁷⁴ νοείται κάθε συμπεριφορά του δράστη, λόγω της οποίας η ανεύρεση περιουσιακού στοιχείου της οφειλέτιδας επιχείρησης, από τον δανειστή της, καθίσταται αδύνατη ή τουλάχιστον δυσχερής. Αδιάφορο είναι αν η δυσχέρεια ανεύρεσης είναι διαρκής ή προσωρινή, αν πραγματώνεται με απομάκρυνση του πράγματος ή όχι, αν τελείται από δράστη ή τρίτο πρόσωπο, το οποίο θα δρα ως συνεργός. Σε κάθε περίπτωση η απόκρυψη δεν αναιρείται από το γεγονός ότι ο

¹⁷⁴ ΤριμΠλημΛαρ. 627/2012, ΠοινΔικ 2013, 6.

δανειστής, μετά από επίπονες προσπάθειές του ανηύρε το πράγμα, ούτε το αν η κρυψώνα του πράγματος ήταν γνωστή σε τρίτους. Αρκεί ότι το πράγμα έχει μετακινηθεί σε κάποιον τόπο, ώστε η ανεύρεση και η κατάσχεσή του να μην είναι, κατά την κοινή πείρα, δυνατές για τον επιμελή δανειστή.

Η απόκρυψη του πράγματος, μπορεί να τελεστεί και με παράλειψη (άρθ. 15 ΠΚ)¹⁷⁵, του δράστη να ενημερώσει τον δανειστή του για το που βρίσκεται το πράγμα ή και για την εν γένει ύπαρξή του, διότι η καταδολίευση δανειστών συνιστά ουσιαστικό¹⁷⁶ έγκλημα. Έτσι ο ομόρρυθμος εταίρος, ο οποίος ευθύνεται ατομικά, προσωπικά και εις ολόκληρον με τη περιουσία του, για τα χρέη της ΟΕ, προβαίνει στην τέλεση του εγκλήματος, με παράλειψη όταν δεν γνωστοποιεί στον δανειστή της, την επαχθείσα σε αυτόν κληρονομιαία περιουσία, ή αποκρύπτει την ύπαρξη εταιρικού του μεριδίου σε τρίτη εταιρεία, εφόσον η ιδιαίτερη νομική υποχρέωσή του προκύπτει από τυχόν δανειακή σύμβαση.

Ενδεικτικά ως απόκρυψη περιουσιακών στοιχείων της οφειλέτιδας επιχείρησης, έχει θεωρηθεί η μη εμφάνιση εταιρικού κέρδους στον ισολογισμό της επιχείρησης, η απόκρυψη ποσού από εγγραφή προσημείωσης υποθήκης σε ακίνητά της¹⁷⁷, η απόκρυψη εν γένει του ενεργητικού της κλπ. Συχνό φαινόμενο, σε περιπτώσεις εταιριών με παράλληλη ευθύνη των εταίρων της, π.χ. ομόρρυθμη, ετερόρρυθμη, αφανή εταιρία, ο εταίρος που έχει εις ολόκληρον ευθύνης και ευθύνεται με την ατομική του περιουσία, αποτελεί η τέλεση των ως άνω πράξεων από εταίρους της, όταν λ.χ. ο ομόρρυθμος ή ο εμφανής εταίρος, μεταβιβάζει περιουσιακά του στοιχεία σε τρίτα πρόσωπα, αποκρύπτει την ύπαρξη εταιρικού του μεριδίου, την επαγωγή κληρονομιαίας περιουσίας σε αυτόν κλπ.

γ) Η απαλλοτρίωσή περιουσιακού στοιχείου, χωρίς ισάξιο και αξιόχρεο αντάλλαγμα.

Ως απαλλοτρίωση νοείται η μεταβίβαση οποιουδήποτε περιουσιακού στοιχείου της οφειλέτιδας επιχείρησης, βάσει των ισχυόντων στον ΑΚ, έτσι ώστε ο δανειστής να μην μπορεί νομικά να ικανοποιηθεί από την περιουσία της¹⁷⁸. Το ίδιο συμβαίνει και με τους εις ολόκληρον, ατομικώς ευθυνόμενους εταίρους, ως άνω αναλύθηκε. Η απαλλοτρίωση είναι νομικά ενδιαφέρουσα, όταν συντελείται χωρίς ισάξιο ή αξιόχρεο

¹⁷⁵ Μαργαρίτης / Χριστοδούλου, 2013, 191 επ.

¹⁷⁶ Ως ουσιαστικό (αποτελέσματος) νοείται το έγκλημα, που εκτός από το ιδεατό αποτέλεσμα, ήτοι την προσβολή του εννόμου αγαθού, έχουν και ένα ουσιαστικό αποτέλεσμα, ήτοι την μεταβολή στον εξωτερικό κόσμο, το οποίο διακρίνεται λογικά από την ενέργεια.

¹⁷⁷ ΠλημΛαρ 627/2012, ΠοινΔικ 2013, 6 επ., με παρατηρήσεις Μπουρμά, 581 επ.

¹⁷⁸ ΑΠ 1517/2005, ΠοινΛ 2005, 1345 επ.

αντάλλαγμα, ήτοι όταν δεν αντισταθμίζεται ή δεν αντισταθμίζεται πλήρως από κάποια αντιπαροχή, καθώς μόνο τότε επιφέρει μείωσή της. Αν η απαλλοτρίωση γινόταν με ισάξιο αντάλλαγμα, τότε στην περιουσιακή κατάσταση της επιχείρησης θα συνυπολογιζόταν το νέο, ισάξιο στοιχείο, ως περιεχόμενο της απαίτησης του δανειστή. Η μοναδική περίπτωση τέλεσης του εγκλήματος, με αντάλλαγμα ισάξιο και αξιόχρεο, είναι η εκείνη όπου το αντάλλαγμα εν τέλει απεκρύβη από τους διοικούντες την οφειλέτιδα επιχείρηση, οπότε η εν λόγω απόκρυψη συνιστά τον τρόπο τέλεσης του εγκλήματος¹⁷⁹.

Έτσι στην έγκληση απαραίτητα θα πρέπει να αναφέρεται η αξία των απαλλοτριωθέντων περιουσιακών στοιχείων, ώστε να μπορεί αν ελεγχθεί από τον αρμόδιο εισαγγελέα που θα ασκήσει την ποινική δίωξη, το κατά πόσο ο δανειστής θα ικανοποιούταν από την οφειλέτιδα επιχείρηση και σε ποιο βαθμό¹⁸⁰. Το ίδιο θα πρέπει να αποδειχθεί και κατά την επ' ακρωτηρίω διαδικασία, προκειμένου οι διοικούντες την οφειλέτιδα επιχείρηση, να καταδικαστούν για την τέλεση του εν λόγω εγκλήματος, ως αυτουργοί.

Μνεία θα πρέπει να γίνεται και στην καταδικαστική απόφαση, σχετικά με την αξία του μεταβιβασθέντος ακινήτου και το ποσό της μεταβίβασης, προκειμένου να ελεγχθεί αν το αντάλλαγμα ήταν αξιόχρεο και ισότιμο. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να αναφέρει και την αδυναμία ικανοποίησης του δανειστή, από τυχόν άλλα περιουσιακά στοιχεία της οφειλέτιδας επιχείρησης. Σε περίπτωση που η καταδικαστική απόφαση δεν αναφέρει τα ως άνω στοιχεία, τότε καθίσταται αναιρετέα¹⁸¹, βάσει των άρθ. 93 παρ. 3 Σ και 139 ΚΠΔ, και ο λόγος αναίρεσης είναι η απουσία ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας, βάσει του άρθ. 510 παρ. 1, εδ. δ' ΚΠΔ.

Βάσει των ανωτέρω, ενδεικτικά, απαλλοτρίωση έχουμε όταν: **α)** η επιχείρηση, μέσω των αντιπροσώπων της, πωλεί περιουσιακά της στοιχεία σε τρίτον σε πολύ χαμηλή – εξευτελιστική τιμή¹⁸², **β)** προβαίνει σε αγορά άχρηστων προϊόντων, σε συνάρτηση με το αντικείμενό της, **γ)** προβαίνει σε αγορές ακινήτων για σκοπούς πέραν αυτών που αναφέρονται στο καταστατικό της, και **δ)** εν γένει προβαίνει σε δικαιοπραξίες που

¹⁷⁹ ΤρΠλημΛαρ 627/2012, όπου ένοχος κηρύχθηκε ο κατηγορούμενος, ο οποίος ενέγραψε προσημειώσεις, προκειμένου να εξασφαλιστούν πραγματικά χρέη εκ δανείων, και εν συνεχεία απέκρυψε το προϊόν των δανείων, συνολικού ύψους 88.000,00 ευρώ., ματαιώνοντας έτσι την ικανοποίηση των δανειστών του, καθώς οι τελευταίοι δεν μπορούν να προβούν σε αναγκαστική εκτέλεση κατ' αυτού. Έτσι ο κατηγορούμενος, μέσω των προσημειώσεων, «εγχρημάτισε», τα ακίνητα περιουσιακά του στοιχεία, χωρίς να υφίσταται αντίστοιχη οικονομική ανάγκη.

¹⁸⁰ ΑΠ 2246/2008, ΠοινΔικ 2009, 828 επ.

¹⁸¹ ΑΠ 1237/2016, ΠοινΔικ.

¹⁸² ΑΠ 933/2003, ΠοινΧρ 2004, 219 επ. · ΑΠ 53/2006, ΠοινΧρ 2006, 641 επ.

επιβαρύνουν, αλλοιώνουν ή αποσβήνουν το περιουσιακό δικαίωμα της επί του πράγματος. Έτσι απαλλοτρίωση συνιστούν οι περιπτώσεις όπου ο δράστης, μέλος του Δ.Σ Ανώνυμης Εταιρίας, μεταβιβάζει εμπορεύματα, που αποτελούν τη μοναδική περιουσία της επιχείρησης, χωρίς αντάλλαγμα, στην δική του ατομική επιχείρηση, με αποτέλεσμα την ματαίωση της ικανοποίησης των δανειστών της ΑΕ.

Σε απαλλοτρίωση των περιουσιακών τους στοιχείων, προκειμένου να ματαιώσουν την ικανοποίηση των δανειστών της επιχείρησης, δύναται να προβούν οι ομόρρυθμοι και οι εμφανείς εταίροι, προσωπικών εταιριών, οι οποίοι ως αναλύθηκε παραπάνω ευθύνονται για τα χρέη της επιχείρησης, με την προσωπική τους περιουσία. Έτσι συχνά προβαίνουν σε γονικές παροχές προς τα τέκνα τους¹⁸³, σε παραχώρηση υποθήκης ή σε προσημείωση υποθήκης σε ακίνητά τους, σε παραίτηση απαίτησης που διατηρούν προς τρίτους ή σε παραίτηση από την επικαρπία ακινήτους τους, σε άφεση χρέους, σε δωρεές προς τρίτους¹⁸⁴ κλπ. Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί απαλλοτρίωση η αποποίηση κληρονομιάς ή η πληρωμή ληξιπρόθεσμης οφειλής¹⁸⁵.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι όπως ήδη αναφέρθηκε ως άνω το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών μπορεί να τελεστεί με πλείονες τρόπους, οπότε και θα έχουμε την τέλεση ενός και μοναδικού εγκλήματος, αποκλειόμενης της συρροής. Αυτό ισχύει μόνο σε περιπτώσεις όπου οι τρόποι αυτοί δεν αλληλοαποκλείονται. Η απαλλοτρίωση περιουσιακού στοιχείου της επιχείρησης, χωρίς ισάξιο και αξιόχρεο αντάλλαγμα, είναι σε κάθε περίπτωση αληθής και σπουδαία δικαιοπραξία, οπότε τελεί σε σχέση αλληλοαποκλεισμού με την δημιουργία ψευδών χρεών η δικαιοπραξιών, όπου επικρατεί το στοιχείο της εικονικότητας¹⁸⁶.

Κρίσιμος χρόνος για την διαπίστωση της τέλεσης του εγκλήματος είναι, στη περίπτωση αυτή, η μεταγραφή της εκπονητικής σύμβασης¹⁸⁷, στο οικείο Υποθηκοφυλακείο, καθώς τότε μόνο το μεταβιβασθέν ακίνητο καθίσταται νομικώς απρόσιτο στην αναγκαστική εκτέλεση. Αδιάφορος είναι ο χρόνος καταρτίσεως της μεταβιβαστικής δικαιοπραξίας, καθώς ο οφειλέτης δεν έχει ακόμα αποξενωθεί από το περιουσιακό του στοιχείο.

¹⁸³ ΑΠ 1274/2006, ΠοινΧρ 2007, 514 επ. · ΑΠ 1641/2009, ΠοινΔικ 2010, 527 επ. · ΔιατΕισΠλημΑθ 411/2010, ΝοΒ 2011, 135 επ.

¹⁸⁴ ΑΠ 645/2007, ΠοινΧρ 2008, 147 επ. · ΑΠ 951/2008, Ισοκράτης.

¹⁸⁵ Μυλωνόπουλος, 2016 (3^η), 656.

¹⁸⁶ ΑΠ 1256/2006, ΠοινΔικ 2007, 119 επ., κατά την οποία αναιρέθηκε καταδικαστική απόφαση λόγω της αναφοράς δύο αντιφατικών τρόπων τέλεσης, ήτοι της απαλλοτρίωσης χωρίς ισάξιο και αξιόχρεο αντάλλαγμα και της κατασκευής ψευδών δικαιοπραξιών).

¹⁸⁷ ΑΠ 1237/2016, ΠοινΔικ.

δ) Η δημιουργία ψευδών χρεών ή ψευδών δικαιοπραξιών από τον οφειλέτη.

Σύνηθες φαινόμενο ματαίωσης της ικανοποίησης των δανειστών των οφειλέτιδων επιχειρήσεων, αποτελεί η εικονική διόγκωση του παθητικού της επιχείρησης, ήτοι των υποχρεώσεων της επιχείρησης προς τρίτους, με απώτερο σκοπό την απόκρυψη περιουσιακών στοιχείων της. Κλασσικές περιπτώσεις αποτελούν η σύναψη εικονικών δικαιοπραξιών ή η δημιουργία εικονικών χρεών της, λ.χ εικονική μεταβίβαση της επιχείρησης¹⁸⁸, εικονική πώληση των μηχανημάτων αυτής ή των απαραίτητων για τη λειτουργία της πραγμάτων. Αποτέλεσμα των ως άνω αθέμιτων και αντιθέτων στην καλή πίστη πρακτικών είναι η δημιουργία πλανημένης, στους δανειστές, εντύπωσης ότι η επιχείρηση έχει και άλλα νόμιμα χρέη προς τρίτους και ότι έτσι περιορίζονται σε μεγάλο βαθμό οι δικές της απαιτήσεις, ή ακόμα και ότι ματαιώνεται πλήρως η ικανοποίησή τους. Σε κάθε περίπτωση, η ως άνω πράξεις, αποτελούν αυτοτελώς αξιόποινες προπαρασκευαστικές πράξεις απάτης¹⁸⁹.

Σε αντίστοιχες πράξεις προβαίνουν πολλάκις οι ομόρρυθμοι και οι εμφανείς εταίροι, καθώς μεταβιβάζουν εικονικά τα περιουσιακά τους στοιχεία σε τρίτα πρόσωπα, συστήνουν εικονικά άλλη εταιρία, όπου και μεταβιβάζουν τα περιουσιακά τους στοιχεία σε αυτήν. Πολλές φορές και εταίροι κεφαλαιουχικών εταιριών, όταν η επιχείρηση αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες και τεθεί υπό το καθεστώς εξυγίανσης, φοβούμενοι πιθανή πτώχευσή της, μεταβιβάζουν τα εταιρικά τους μερίδια εικονικά σε τρίτους¹⁹⁰.

2.2. Η υποκειμενική υπόσταση

2.2.1. Γενικά στοιχεία

Το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών του άρθ. 397 ΠΚ, έχει πλημμεληματικό χαρακτήρα. Έτσι για την πλήρωση της υποκειμενικής¹⁹¹ υπόστασής του, απαιτείται πρόθεση, ήτοι δόλος, ο οποίος συνίσταται: **α)** στη γνώση των διοικούντων την επιχείρηση της ύπαρξης ενοχικής απαίτησης των δανειστών, πηγάζουσας από νόμιμη αιτία και **β)** στην θέληση πραγμάτωσης όλων των στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης και **γ)** στην θέληση ή την αποδοχή της ολικής ή μερικής ματαίωσης της ικανοποίησης της απαιτήσεώς τους¹⁹². Δεδομένου ότι ο νομοθέτης

¹⁸⁸ ΑΠ 387/2007, ΠοινΧρ 2008, 55 επ.

¹⁸⁹ *Μυλωνόπουλος*, 2016 (3^η), 657.

¹⁹⁰ ΑΠ 473/2001, ΠοινΧρ 2002, 52 επ.

¹⁹¹ *Κονταξής*, 1987, 397 επ. · *Μαργαρίτης / Χριστοδούλου*, 2013, 677. · *Μυλωνόπουλος*, 2016 (3^η), 657 επ. · *Παπαδαμάκης*, 2016 (2^η), 283 επ.

¹⁹² ΑΠ 37/2009, ΠοινΧρ 2010, 383 επ. · ΑΠ 5/2008, ΠΛογ. 2006, 1211 επ. · ΣυμβΑΠ 2/2003 ΠοινΛογ. 2003, 41 επ. · ΤρΕφΘεσ 1361/2005, ΠοινΔικ 2005, 1259 επ.

δεν κάνει λόγο για τέλεση του εγκλήματος επί σκοπώ¹⁹³, κρατούσα άποψη¹⁹⁴ είναι ότι για την τέλεση του εγκλήματος αρκεί και ο ενδεχόμενος δόλος¹⁹⁵, βάσει των άρθ. 397 και 27 παρ. 1 ΠΚ, ο οποίος υφίσταται όταν ο δράστης προβαίνει στην καταδολιευτική αξιόποινη συμπεριφορά, παρότι γνωρίζει ότι από τη πράξη του ενδέχεται να προκληθεί η ματαίωση της ικανοποίησης του δανειστή του¹⁹⁶.

Το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, είναι έγκλημα τυπικής αποπεράτωσης, έτσι, για την πλήρωση της υποκειμενικής του υπόστασης, απαιτείται να επέλθει από την τέλεση της πράξης η ματαίωση της ικανοποίησης του δανειστή. Αυτό συμβαίνει στις περιπτώσεις όπου η υπολειπόμενη, μετά τη γενόμενη απαλλοτρίωση του περιουσιακού στοιχείου, περιουσία της οφειλέτιδας επιχείρησης δεν επαρκεί για την ικανοποίηση της απαίτησης του δανειστή¹⁹⁷.

Η πρόθεση βλάβης του δανειστή, υπάρχει σαφώς όταν οι διοικούντες την οφειλέτιδα επιχείρηση, γνωρίζουν ότι με την καταδολιευτική ενέργειά τους (απαλλοτρίωση, απόκρυψη κλπ), η περιουσιακή κατάσταση της επιχείρησης θα περιέλθει σε τέτοια κατάσταση, ώστε η απομένουσα περιουσία της δεν θα αρκεί για την ικανοποίηση του δανειστή της¹⁹⁸. Η επάρκεια της περιουσίας κρίνεται από τον χρόνο, κατά τον οποίο τελέστηκε η καταδολιευτική ενέργεια, ασχέτως με το αν ο δανειστής μπορεί να ικανοποιηθεί από την περιουσία τυχόν άλλου προσώπου (π.χ. συνοφειλέτη, εγγυητή ή εις ολόκληρον οφειλέτη).

Στη σφαίρα του πραγματικού της τέλεσης του εν λόγω εγκλήματος, μπορεί να υπάρχουν ορισμένα στοιχεία, που βοηθούν στην κατάφαση της ύπαρξης του δόλου, τόσο στο προ της επικύρωσης της συμφωνίας εξυγίανσης στάδιο, όσο και στο στάδιο μετά αυτής. Βασικές ενδείξεις για την ύπαρξη ή μη του απαραίτητου δόλου αποτελούν, ενδεικτικά: η προηγούμενη ειδοποίηση – εξώδικη όχληση του δανειστή προς την οφειλέτιδά του επιχείρηση, ότι θα κινηθεί νομικά εναντίον της για την ικανοποίηση της απαίτησής του, η ύπαρξη συγγενικής σχέσης του οφειλέτη με το πρόσωπο στο οποίο μεταβιβάζει περιουσιακά του στοιχεία, η καταδολιευτική πράξη,

¹⁹³ Αντιθέτως η παλαιά διάταξη του άρθ. 404 ΠΝ, που αφορούσε το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, όριζε ότι τιμωρούνταν «όστις επί σκοπώ βλάβης των δανειστών αυτού ή ίνα ζημιώσει τινά εξ' αυτών επί σκοπώ εν γένει του να ματαιώσει καθ' όλου ή εν μέρει την ικανοποίησιν αυτού...», καθώς άλλωστε τούτο αναφέρεται και στην αντίστοιχη αιτιολογική έκθεση του Σχεδίου του έτους 1933, βλ. *Μαργαρίτης / Χριστοδούλου*, 2013, 202.

¹⁹⁴ *Κονταξής*, 1987, 397 · *Μαργαρίτης / Χριστοδούλου*, 2013, 202. Πρβλ. *Ανδρουλάκης*, Η επιδίωξη παραγωγής ορισμένου αποτελέσματος (άρθρο 27 παρ. 2 εδ' β' ΠΚ), Μνήμη Χωραφά/Γάφου/Γαρδίκια, τ. Ι, 1986, σελ 3-4. · *Παπαδαμάκης*, 2016 (2^η), 283 επ.

¹⁹⁵ ΑΠ 283/2012 ΠοινΧρ 2012, 674 επ. · ΑΠ 1641/2009, ΠοινΧρ 2010, 563 επ.

¹⁹⁶ *Χατζηνικολάου*, Αρμ 2000, 1356-1357.

¹⁹⁷ *Μαργαρίτης / Χριστοδούλου*, 2013, 198 επ.

¹⁹⁸ ΑΠ 883/2017, ΠοινΔικ. · ΑΠ 1443/2010, ΝΟΜΟΣ.

που τελέστηκε μετά την επικύρωση της συμφωνίας εξυγίανσης κλπ. Συγκεκριμένα η ύπαρξη συγγενικής σχέσης, θεωρείται από τη νομολογία¹⁹⁹ ισχυρό τεκμήριο της ύπαρξης δόλου.

Σε περίπτωση που το δικαστήριο προβεί στην έκδοση καταδικαστικής απόφασης, θα πρέπει, βάσει των άρθρων 93 παρ.3 του Σ. και 139 ΚΠΔ, να αναφέρονται στο διατακτικό της απόφασης, ειδικά και εμπεριστατωμένα, όλα εκείνα τα στοιχεία αναφέρονται σε αυτή με σαφήνεια, πληρότητα και χωρίς αντιφάσεις: **α)** τα πραγματικά περιστατικά που προέκυψαν από την αποδεικτική διαδικασία, στα οποία στηρίχθηκε η κρίση του Δικαστηρίου, σχετικά με τη συνδρομή των αντικειμενικών και υποκειμενικών στοιχείων του εγκλήματος, **β)** οι αποδείξεις που τα θεμελιώνουν και **γ)** οι νομικές σκέψεις υπαγωγής των περιστατικών αυτών στην ουσιαστική ποινική διάταξη που εφαρμόστηκε. Σε αντίθετη περίπτωση, βάσει του άρθ. 510 παρ.1 στοιχ.Δ1 ΚΠΔ, η απόφαση καθίσταται αναιρετέα λόγω έλλειψης της απαιτούμενης αιτιολογίας. Στην ως άνω απόφαση, αρκεί να μνημονεύονται όλα τα στοιχεία που οδήγησαν στην καταδικαστική κρίση, έστω κατά το είδος τους (μάρτυρες, έγγραφα, κλπ.), χωρίς ανάγκη ειδικότερης αναφοράς τους και μνείας του τι προέκυψε χωριστά από καθένα από αυτά, ενώ το γεγονός ότι εξαιρούνται ορισμένα αποδεικτικά μέσα δεν υποδηλώνει ότι δεν λήφθηκαν υπόψη τα άλλα²⁰⁰.

Συνήθεις είναι οι περιπτώσεις, όπου δράστες του εν λόγω εγκλήματος είναι οι ομόρρυθμοι και οι αφανείς εταίροι. Προκειμένου να ματαιώσουν την ικανοποίηση των δανειστών τους, η απαίτηση των οποίων πηγάζει, ως αναφέρθηκε ως άνω, από απαίτησή τους κατά της Ο.Ε ή της Αφανούς Εταιρείας, προβαίνουν σε απαλλοτριώσεις, υπό τη μορφή γονικών παροχών, αν και γνωρίζουν ότι έτσι βλάπτουν τους δανειστές τους. Απαραίτητη προϋπόθεση για την κατάφαση της ευθύνης τους είναι και πάλι η ύπαρξη του απαιτούμενου δόλου.

Το έγκλημα του άρθ. 397 ΠΚ, δεν θεμελιώνεται όταν ο δράστης ενεργεί από αμέλεια, καθώς από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθ. 18 και 26 παρ. 1 ΠΚ, τα πλημμελήματα δεν τιμωρούνται όταν τελούνται εξ' αμελείας.

Σε σχέση με τον καταλογισμό της πράξης στην δράστη, ήτοι στους διοικούντες την οφειλέτιδα επιχείρηση, ερευνάται τόσο η ύπαρξη πραγματικής πλάνης τους όσο και της νομικής πλάνης, που προβλέπονται, αντιστοίχως, στα άρθ. 30 και 31 ΠΚ. Η

¹⁹⁹ ΠΠΠατρών 324/2005, Αρμ. 2006, 1023 επ. · ΑΠ 339/2016, ΝΟΜΟΣ.

²⁰⁰ ΑΠ 1264/2009, Ποινικό Τμήμα, Νόμος.

επίκληση πραγματικής ή νομικής πλάνης, αποτελούν αυτοτελείς ισχυρισμούς²⁰¹ που προβάλλονται από τον κατηγορούμενο ή το συνήγορο του στο δικαστήριο της ουσίας, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 170 παρ.2 και 333 παρ.2 ΚΠΔ, κατά τρόπο ορισμένο²⁰². Η ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία της απόφασης, επεκτείνεται και στους αυτοτελείς ισχυρισμούς που προβάλλονται ενώπιον του δικαστηρίου, για την απόρριψη²⁰³ ή την παραδοχή των οποίων θα πρέπει να γίνεται ειδική μνεία στην απόφαση, άλλως η τελευταία θα καθίσταται και πάλι αναιρετέα.

Παρακάτω θα αναλυθούν οι έννοιες των δύο μορφών πλάνης και θα παρατεθούν ενδεικτικά παραδείγματα μορφών εκδήλωσής τους.

2.2.2. Η Πραγματική πλάνη

Η πραγματική πλάνη²⁰⁴ περιγράφεται στη διάταξη του άρθρ. 30 παρ. 1 ΠΚ ως εξής: « Η πράξη δεν καταλογίζεται στο δράστη αν αυτός κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης αγνοεί τα περιστατικά που την συνιστούν. Αν όμως η άγνοια αυτών των περιστατικών μπορεί να αποδοθεί σε αμέλεια του υπαιτίου, η πράξη του καταλογίζεται ως έγκλημα από αμέλεια». Βάσει των ως άνω, στην περίπτωση που απουσιάζει τα γνωστικό στοιχείο του δόλου, ο δράστης αγνοεί τα περιστατικά που στοιχειοθετούν τη αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, ήτοι αγνοεί ότι με την πράξη του ζημιώνει την περιουσία του δανειστή του, καθώς ματαιώνει την ικανοποίηση του.

Στο έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, η πλάνη του δράστη είναι πραγματική όταν ο τελευταίος πλανάται αναφορικά με: **α)** την ύπαρξη και την έκταση της απαίτησης του δανειστή, λ.χ. όταν ο εγγυητής της οφειλέτιδας επιχείρησης σε αλληλόχρεο λογαριασμό, εσφαλμένα θεωρεί ότι το κατάλοιπο του λογαριασμού, δεν προέρχεται από την λειτουργία της αρχικής σύμβασης πιστώσεως με ανοιχτό αλληλόχρεο λογαριασμό αλλά από μεταγενέστερη αυξητική σύμβαση, που υπέγραψε η οφειλέτιδα επιχείρηση με την τράπεζα, **β)** τη ματαίωση της ικανοποίησης του, **γ)** την επάρκεια της υπολειπόμενης περιουσίας της οφειλέτιδας επιχείρησης, **δ)** την προσφορότητα της συμπεριφοράς του να οδηγήσει στην ως άνω ματαίωση, λ.χ. ο εταίρος εκποιεί μέρος της προσωπικής ακίνητης περιουσίας του, θεωρώντας ότι η

²⁰¹ ΑΠ 1280/2007, ΠοινΧρ 2007, 783 επ. · ΑΠ 566/2007, ΠοινΧρ 2007, 1892 επ. · ΑΠ 2198/2004 ΠοινΧρ 2005, 758 επ · ΑΠ 1744/2003, ΠοινΛογ. 2003, 1969 επ. · Πρβλ. ΑΠ 826/2003, ΠοινΛογ. 2003, 937 επ., όπου αναφέρεται ότι ο δόλος αποτελεί στοιχείο της υποκειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, οπότε η κρίση περί της μη ύπαρξής του, αποτελεί άρνηση της κατηγορίας και όχι αυτοτελή ισχυρισμό.

²⁰² ΑΠ 75/2003, ΠΛογ 2003, 115 επ. · ΑΠ 675/2000, ΠοινΧρ 2001, 41 επ.

²⁰³ ΑΠ 1466/2007, ΠοινΔικ 2008, 385 επ. · ΑΠ 1845/2006 ΠοινΧρ 2007, 808 επ.

²⁰⁴ Ανδρέου, 2005 (4^η), 1696. · Αποστολίδου, 2010, 176 επ. · Χαραλαμπάκης, 2010, 584 επ. · Μαργαρίτης / Χριστοδούλου, 2013, 203. · Μυλωνόπουλος, 2016 (3^η), 658. · Παπαδαμάκης, 2016 (2^η), 285.

υπολειπόμενη περιουσία της επιχείρησης αρκεί για την ικανοποίηση του δανειστή και ε) την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της πράξης και του επερχόμενου αποτελέσματος. Επίσης γίνεται δεκτό ότι πραγματική πλάνη συνιστά και η περίπτωση όπου ο δράστης εσφαλμένα θεωρεί ότι το αντικείμενο της πράξης καταδολίευσης, δεν είναι πρόσφορο για την ικανοποίησή του²⁰⁵.

Προς επίρρωση του ισχυρισμού της έλλειψης δόλου, μπορεί ο κατηγορούμενος ή ο συνήγορός του να ισχυριστούν, ότι τη στιγμή κατά την οποία λάμβανε χώρα η μεταβίβαση, στον ορίζοντα αντίληψής του δράστη δεν υπήρχε, καν ως ενδεχόμενο, το γεγονός ότι στο μέλλον η οφειλέτιδα επιχείρηση θα παύσει να αποπληρώνει την οφειλή της. Αντιθέτως ο δράστης πίστευε ότι η επιχείρηση θα ανακάμψει με την θέση της σε καθεστώς εξυγίανσης, με παράλληλη αύξηση του ενεργητικού της. Έτσι κατά το χρονικό σημείο της μεταβίβασης περιουσιακού στοιχείου της επιχείρησης, δεν υπήρχε καν πρόθεση ματαίωσης της ικανοποίησης του δανειστή. Βέβαια όλα τα ως άνω θα πρέπει να αποδεικνύονται, κατά την αποδεικτική διαδικασία, με οποιοδήποτε πρόσφορο μέσο απόδειξης, λ.χ. προσκόμιση των ισολογισμών της επιχείρησής, οι οποίοι θα αποτυπώνουν ότι μέχρι και το έτος της ένδικης μεταβίβασης, τα οικονομικά της στοιχεία δεν προμήνυαν δυσχέρεια αποπληρωμής της οφειλής, προσκόμιση αποδεικτικών αγορών, στις οποίες προέβαινε η επιχείρηση, γεγονός που καταδεικνύει την οικονομική της ευχέρεια κλπ.

Κατά συνακολουθία των ως άνω, η συνδρομή πραγματικής πλάνης αποκλείει τον δόλο του δράστη και δεδομένου ότι το έγκλημα αυτό δεν τιμωρείται, όταν τελείται εξ' αμελείας, δεν του καταλογίζεται η τέλεση της πράξης.

2.2.3. Η Νομική πλάνη

Σύμφωνα με το άρθ. 31 ΠΚ «1) *μόνη η άγνοια του αξιοποιήσιμου δεν αρκεί για να αποκλείσει τον καταλογισμό*» (*error juris nocet*) και 2) *Η πράξη δεν καταλογίζεται στο δράστη, αν αυτός πίστευε λόγω πλάνης ότι είχε δικαίωμα να τελέσει την πράξη και η πλάνη του αυτή ήταν συγγνωστή*». Ο καταλογισμός σε ενοχή προϋποθέτει γνώση του αδίκου ή τουλάχιστον δυνατότητα γνώσεώς του, όταν όμως αυτό δεν συμβαίνει η πράξη δεν μπορεί να καταλογιστεί στο δράστη.

Απαραίτητη προϋπόθεση για τον μη καταλογισμό της πράξης, είναι η νομική πλάνη του δράστη να κριθεί συγγνωστή²⁰⁶, ήτοι ο δράστης να μην μπορούσε αντικειμενικά

²⁰⁵ Παπαθανασίου σε Χαραλαμπάκη, 2011, άρθ. 397, αρ. 13.

²⁰⁶ Αν κριθεί ασύγγνωστη η πλάνη του, τότε υπάρχει μόνο η δυνατότητα αξιολόγησής της στο πλαίσιο της επιμέτρησης της ποινής, κατά το άρθ. 79 ΠΚ.

να γνωρίζει το ότι έπραττε άδικα και σε αντίθετη περίπτωση, αφού προηγουμένως είχε καταβάλει τη δέουσα επιμέλεια και επαρκώς ενημερωθεί, λ.χ. είχε ρωτήσει δικηγόρο, σχετικά με την δυνατότητά να προβεί στην καταδολιευτική πράξη, να πίστεψε ότι ορθώς προέβη σε αυτή²⁰⁷. Το «συγγνωστό» κρίνεται καταρχήν βάσει των δυνατοτήτων του μέσου κοινωνικού ανθρώπου, αν όμως λ.χ. ο δράστης είχε γνώσεις οικονομικών τότε θα κριθεί βάσει των γνώσεών του. Στην πράξη δύσκολα γίνεται δεκτή η συνδρομή συγγνωστής νομικής πλάνης, καθώς είναι δυσχερώς αποδείξιμη²⁰⁸.

Συνήθης περίπτωση επίκλησης νομικής πλάνης στο έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, αποτελεί η περίπτωση του δράστη που πιστεύει ότι δικαιούται να προβεί στην απαλλοτρίωση της περιουσίας της οφειλέτιδας επιχείρησης, καθώς η απαίτηση του δανειστή της δεν έχει ακόμα καταστεί ληξιπρόθεσμη και απαιτητή, πχ. Κατά το μη οριστικό κλείσιμο του αλληλόχρεου λογαριασμού. Έτσι αγνοεί ότι στην διαδικασία εξυγίανσης υπάγονται και απαιτήσεις, που ναι μεν έχουν γεννηθεί αλλά δεν έχουν ακόμα καταστεί ληξιπρόθεσμες και απαιτητές, με αποτέλεσμα ενώ έχει ήδη γεννηθεί η απαίτηση του δανειστή και κατά τη συμφωνία εξυγίανσης ο δράστης να προβαίνει σε απαλλοτρίωση του περιουσιακού στοιχείου.

Επίσης ως περιπτώσεις νομικής πλάνης μπορούν να εκληφθούν και οι αυτές, όπου η οφειλέτιδα επιχείρηση δεν έχει προηγουμένως οχληθεί από τον δανειστή αλλά και η περίπτωση όπου ο εκπρόσωπος της επιχείρησης, εσφαλμένα θεωρεί ότι υπάρχουν δύο δανειστές, με ληξιπρόθεσμες και απαιτητές αξιώσεις κατά της οφειλέτιδας επιχείρησης, καθώς ο ένας εξ' αυτών τον εξαπάτησε σχετικά, και ως εκ τούτου εκπληρώνοντας το νόμιμο καθήκον του, κατ' άρθ. 20 ΠΚ, τους ικανοποίησε, ματαιώνοντας έτσι άθελά του την περιουσία του ενός και μοναδικού δανειστή της.

²⁰⁷ ΑΠ 1577/2012, http://www.areiospagos.gr/nomologia/apofaseis_result.asp?s=2&code=237., όπου απορριφθέντος του ισχυρισμού περί νομικής πλάνης, κρίθηκε ότι ο κατηγορούμενος όφειλε στην εγκαλούσα ανώνυμη τραπεζική εταιρία με την επωνυμία "ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ" το ποσό των 2.814.369,82 ευρώ ως οριστικό χρεωστικό κατάλοιπο ανοιχτού λογαριασμού διότι συμβλήθηκε ως εγγυητής της πρωτοφειλέτιδας στην υπ' αριθμ. .../20-5-2003 πρόσθετη σύμβαση αυξήσεως πιστώσεως δι' ανοιχτού αλληλόχρεου λογαριασμού ποσού 597.945,71 ευρώ της αρχικής υπ' αριθμ. .../3-7-2001 σύμβασης πιστώσεως με ανοιχτό αλληλόχρεο λογαριασμό ποσού 4.402.054,29 ευρώ μεταξύ της εγκαλούσας τραπεζικής εταιρίας και της πιστούχου εταιρίας "ΑΝΚΕΚ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ".

²⁰⁸ Παπαθανασίου σε Χαλαραμπάκη, 2011, άρθ. 397, αρ. 12. βλ. ΑΠ 37/2009, όπου το δικαστήριο της ουσίας απέρριψε τον ισχυρισμό του κατηγορούμενου ότι τελούσε σε συγγνωστή νομική πλάνη, αλλά τελικά η απόφασή του κρίθηκε αναιρετέα λόγω της έλλειψης της απαιτούμενης αιτιολογίας, ως προς την απόδειξη του δόλου του κατηγορούμενου.

2.3. Το τιμωρητό

2.3.1. Η ποινική κύρωση

Σύμφωνα με το άρθ. 397 παρ. 1 και 3 ΠΚ «1) ο δράστης του εγκλήματος της καταδολίευσης δανειστών τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών ή με χρηματική ποινή, αν η πράξη δεν υπόκειται σε βαρύτερη ποινή σύμφωνα με άλλη διάταξη και 3) Η ποινική δίωξη ασκείται μόνο ύστερα από έγκληση».

Βάσει της ως άνω διάταξης, το εν λόγω έγκλημα είναι κατ' έγκληση²⁰⁹ διωκόμενο και έτσι προκειμένου να ασκηθεί ποινική δίωξη κατά του δράστη για την τέλεση του, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η υποβολή έγκλησης από τον άμεσα παθόντα. Η δικαιολογητική βάση της προϋπόθεσης της έγκλησης είναι το ότι αντικείμενο του εν λόγω εγκλήματος είναι η περιουσία του δανειστή, ήτοι ατομικό έννομο αγαθό, το οποίο διατίθεται ελεύθερα από το φορέα του. Δικαιούχος του δικαιώματος υποβολής έγκλησης, σύμφωνα με το άρθ. 118 παρ. 1 ΠΚ, ως άμεσα παθών, είναι ο δανειστής της οφειλέτιδας επιχείρησης, η περιουσία του οποίου βλάπτεται.

Η έγκληση, σύμφωνα με το άρθ. 117 ΠΚ, πρέπει να υποβληθεί εντός τρίμηνης προθεσμίας, από την ημέρα που ο παθών έλαβε γνώση για την πράξη που τελέστηκε και για το πρόσωπο που την τέλεσε ή για έναν από τους συμμετόχους της. Έτσι, βάσει των διατάξεων των άρθ. 93 παρ. 3 Σ. και του άρθ. 139 ΚΠΔ, προκύπτει ότι σε περίπτωση που δεν υποβληθεί έγκληση εντός της ως άνω προθεσμίας αλλά μετά την πάροδό της, τότε τυχόν έγκληση είναι εκπρόθεσμη και θα πρέπει να απορριφθεί με διάταξη του εισαγγελέα, ως νομικά αβάσιμη, κατ' άρθ. 47 παρ. 1 ΚΠΔ. Επίσης σε περίπτωση που δεν υποβληθεί έγκληση, η έλλειψή της συνεπάγεται σιωπηρή παραίτηση το δικαιούχου από το δικαίωμα αυτό.

Σε περίπτωση μη υποβολής έγκλησης από το δικαιούχο το δικαστήριο αν προβεί στην έκδοση καταδικαστικής απόφασης, και προκειμένου η τελευταία να μην καταστεί αναιρετέα, θα πρέπει να φέρει ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία ως προς τον χρόνο, κατά τον οποίο ο δικαιούχος έλαβε γνώση των απαιτούμενων στοιχείων²¹⁰, ως αναλύθηκαν παραπάνω. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση όπου ο δανειστής πληροφορείται από η οικονομική εφημερίδα ότι μεγάλη επιχείρηση, που τυγχάνει οφειλέτιδα του, πώλησε μέρος της ακίνητης περιουσίας της, θεωρώντας εσφαλμένα ότι η τελευταία είχε άλλα περιουσιακά στοιχεία, τα οποία

²⁰⁹ Αποστολίδου, 2010, 252 επ. · Μαργαρίτης / Χριστοδούλου, 2013, 212 επ. · Δέτσης, 2015, 682-683. · Μυλωνόπουλος, 2016, 660-662. · Παπαδαμάκης, 2016 (2^η), 288-289.

²¹⁰ ΑΠ 713/2011 ΠοινΔικ 2011, 1255 επ. · ΑΠ 866/2010, ΠοινΔικ 2011, 255 επ. · ΑΠ 2268/2008, ΠοινΔικ 2009, 830 επ.

όμως είχε ήδη μεταβιβάσει στο παρελθόν, οπότε και η προθεσμία υποβολής της έγκλησης στη περίπτωση αυτή, αρχίζει από την ημέρα που ο δανειστής έλαβε γνώση και της ματαίωσης της ικανοποίησής του²¹¹. Αν διαπιστωθεί κατά την επ' ακροατηρίω διαδικασία ότι δεν υποβλήθηκε έγκληση, τότε α) αν παρήλθε η προθεσμία υποβολής της ή αν ο δικαιούχος ρητά παραιτήθηκε του δικαιώματός του, η ποινική δίωξη περατώνεται με απόφαση που παύει οριστικά αυτήν, κατ' άρθ. 370 περ. β' ΚΠΔ, και β) αν δεν υποβλήθηκε έγκληση, και η προθεσμία αυτής διαρκεί, τότε η ποινική δίωξη κηρύσσεται με απόφαση του δικαστηρίου απαράδεκτη, κατ' άρθ. 370 περ. γ' ΚΠΔ.

Σχετικά με το τιμωρητό του εν λόγω εγκλήματος, στο νόμο επισύρεται, για την τέλεσή του, ποινή φυλάκισης μέχρι 2 έτη, ήτοι το πλαίσιο ποινής, σύμφωνα με το άρθ. 53 ΠΚ, διαμορφώνεται από 10 ημέρες μέχρι δύο χρόνια. Δύναται το δικαστήριο διαζευκτικά ή και σωρευτικά, αν το κρίνει σκόπιμο και πλήρως αιτιολογημένα, και βάσει των άρθ. 80 και 57 ΠΚ, να επιβάλει χρηματική ποινή από 150 μέχρι 15.000 ευρώ. Σε περίπτωση σωρευτικής επιβολής των ποινών, η στερητική της ελευθερίας ποινή δεν δύναται να μετατραπεί σε χρηματική.

Βάσει της πλημμεληματικής φύσης του εγκλήματος της καταδολίευσης δανειστών και λόγω του πλαισίου ποινής που επισύρει, αρμόδιο δικαστήριο προς εκδίκαση του είναι το Μονομελές Πλημμελειοδικείο του τόπου τέλεσής του, βάσει των άρθ. 114 παρ. 1 και 122 παρ. 1 ΚΠΔ.

2.3.2. Λόγοι εξάλειψης του αξιοποίνου και απαλλαγής από την ποινή

Στο έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών τυγχάνουν εφαρμογής οι γενικοί λόγοι εξάλειψης του αξιοποίνου²¹², ήτοι η παραγραφή του εγκλήματος, που στην προκειμένη περίπτωση είναι πενταετής²¹³, βάσει του άρθ. 111 παρ. 3, η οριστική έλλειψη της απαιτούμενης εγκλήσεως ή η παραίτηση από αυτήν, που επιφέρουν οριστική παύση της ποινικής δίωξης, σύμφωνα με τα άρθ. 310 παρ. 1 εδ. β' και 370 ΚΠΔ.

Επίσης ως λόγος εξάλειψης του αξιοποίνου προβλέπεται στο άρθ. 406 Α ΠΚ, η ικανοποίηση του παθόντος, βάσει του οποίου « 1) Το αξιόποινο των εγκλημάτων των άρθρων 386 έως 406 ΠΚ εξαλείφεται, αν ο υπαίτιος με δική του θέληση και πριν

²¹¹ ΑΠ 134/2000 ΝοΒ 2000, 689 επ.

²¹² Αποστολίδου, 2010, 258 επ. · Δέτσης, 2015, 684. · Μυλωνόπουλος, 2016, 661. · Παπαδαμάκης, 2016 (2^η), 288.

²¹³ Καθώς τα πλημμελήματα παραγράφονται μετά το πέρας 5 ετών από την ημέρα τέλεσής τους.

εξεταστεί με οποιονδήποτε τρόπο για την πράξη του από τις αρχές ικανοποιήσει εντελώς τον ζημιωθέντα. Η μερική μόνο ικανοποίηση εξαλείφει το αξιόποινο κατά το αντίστοιχο μόνο μέρος. 2) Εάν ο υπαίτιος των πράξεων της παραγράφου 1 μέχρι την άσκηση της ποινικής δίωξης, ικανοποιήσει εντελώς τον ζημιωθέντα, καταβάλλοντας αποδεδειγμένα ή κατά δήλωση του παθόντος ή των κληρονόμων του το κεφάλαιο και τους τόκους υπερημερίας, δεν κινείται ποινική δίωξη και η υπόθεση τίθεται στο αρχείο με αιτιολογημένη πράξη του εισαγγελέα πλημμελειοδικών. 3) Ο υπαίτιος των πλημμελημάτων, που προβλέπονται στα άρθρα 386 έως 406, απαλλάσσεται από κάθε ποινή αν, μέχρι το τέλος της αποδεικτικής διαδικασίας στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, ικανοποιήσει εντελώς τον ζημιωθέντα, καταβάλλοντας αποδεδειγμένα ή κατά δήλωση του παθόντος ή των κληρονόμων του το κεφάλαιο και τους τόκους υπερημερίας».

Προϋπόθεση εφαρμογής του ως άνω προσωπικού λόγου²¹⁴ εξάλειψης του αξιοποίνου αποτελεί η ύπαρξη ολοκληρωμένου εγκλήματος, σε αντίθετη περίπτωση θα είχαμε απόπειρα αυτού και η τυχόν μεταστροφή του δράστη θα αντιμετωπιζόταν, σύμφωνα με το άρθ. 44 ΠΚ, ως υπαναχώρηση από το στάδιο πεπερασμένης ή μη απόπειρας. Επίσης η μεταστροφή του δράστη, θα πρέπει να είναι εκούσια και να λαμβάνει χώρα πριν την εξέτασή του από τις αρχές. Σε κάθε περίπτωση ο δράστης μπορεί να απαλλαγεί από κάθε ποινή, αν μέχρι το τέλος της πρωτοβάθμιας αποδεικτικής διαδικασίας ικανοποιήσει τον παθόντα, εκουσίως. Το αίτημα εξάλειψης του αξιοποίνου λόγω έμπρακτης μετάνοιας, συνιστά αυτοτελή ισχυρισμό²¹⁵, με όλες τις συνέπειες που αυτό συνεπάγεται, όπως αναλύθηκε ήδη ως άνω, και το δικαστήριο εφόσον διαπιστώσει ότι συντρέχουν όλες οι απαιτούμενες προϋποθέσεις υποχρεούται αυτεπαγγέλτως να κηρύξει την εξάλειψη του αξιοποίνου.

Βέβαια η έμπρακτη μετάνοια, μπορεί να διαπιστωθεί και κατά την προδικασία. Έτσι περίπτωση που η έμπρακτη μετάνοια διαπιστωθεί από τον εισαγγελέα κατά την άσκηση της ποινικής δίωξης, τότε ο τελευταίος αρχειοθετεί την μήνυση, κατ' άρθ. 43 ΚΠΔ, ως νόμω αστήρικτη ενώ η έγκληση απορρίπτεται με διάταξη του, κατ' άρθ. 47 ΚΠΔ, ως νόμω αβάσιμη. Σε περίπτωση που διαπιστωθεί κατά την προδικασία, εκδίδεται βούλευμα, που αποφαίνεται να μην γίνει κατηγορία.

Τέλος σε περίπτωση που η μεταστροφή του δράστη δεν πληροί τις προϋποθέσεις του άρθ. 379 παρ. 1 ΠΚ, μπορεί να αξιολογηθεί είτε ως ελαφρυντική περίπτωση, εφόσον η μεταστροφή είναι ειλικρινής και κατά συνέπεια να του επιβληθεί ποινή

²¹⁴ Σε περίπτωση συμμετοχής, η συνδρομή του εν λόγω λόγου του αξιοποίνου, κρίνεται ξεχωριστά για κάθε συμμετόχο.

²¹⁵ ΑΠ 271/2004 ΠοινΧρ 2004, 991 επ.

μειωμένη στα πλαίσια του άρθ. 83 ΠΚ και συγκεκριμένα να του αναγνωρισθεί το ελαφρυντικό της «ειλικρινούς μετάνοιας» του άρθ. 84 παρ. 2 εδ. δ' ΠΚ²¹⁶ είτε ως στοιχείο περί την προσωπικότητα του δράστη και δη ως στοιχείο καλής διαγωγής του μετά την τέλεση της πράξης, που θα συνεκτιμηθεί στην επιμέτρηση της ποινής, σύμφωνα με το άρθ. 79 παρ. 3 εδ. δ' ΠΚ.

3. ΜΟΡΦΕΣ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

3.1. Απόπειρα

Όπως ήδη αναφέρθηκε στη παρούσα, το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών κατά την κρατούσα άποψη, χαρακτηρίζεται **ως έγκλημα βλάβης, ουσιαστικό και θεωρείται τετελεσμένο όταν επέλθει η ματαίωση της ικανοποίησης του δανειστή της οφειλέτιδας επιχείρησης**²¹⁷. Στην προκειμένη περίπτωση, στο δράστη επιβάλλεται πλήρης ποινή, όπως αναλύθηκε ως άνω.

Στη ποινική επιστήμη, κρίθηκε σκόπιμο να προστατευτεί, το έννομο αγαθό που πλήττεται με την τέλεση εκάστοτε εγκλήματος, ήδη σε προγενέστερο στάδιο βλάβης του, ήτοι κατά την στιγμή όπου η διακινδύνευσή του έχει αποκτήσει συγκεκριμένη μορφή και έχει ήδη εξελιχθεί σε άμεσο προστάδιο της βλάβης του. Απόρροια της ως άνω θέσης αποτελεί το αξιόποιο της απόπειρας²¹⁸ και η τιμώρηση του δράστη για την εκδήλωση της εγκληματικής συμπεριφοράς τους. Βέβαια η ως άνω ρύθμιση έχει ως βασικό στόχο την προστασία της πολιτείας από την εκδήλωση εγκληματικών συμπεριφορών, παρά τον ποινικό κολασμό του εκάστοτε δράστη του εγκλήματος. Η θέση αυτή συνάγεται σαφώς από τη **«θεωρία της εντυπώσεως»**²¹⁹, που έχει επικρατήσει στην ποινική επιστήμη, σύμφωνα με την οποία **«η απόπειρα τιμωρείται όχι μόνο επειδή αποτελεί υποκειμενική εκδήλωση της εγκληματικής διαθέσεως και αντικειμενική διακινδύνευση του εννόμου αγαθού, αλλά και επειδή προξενεί οπωσδήποτε την εντύπωση διάπραξης εγκλήματος και κλονίζει με αυτόν τον τρόπο την κοινωνική ειρήνη και εμπιστοσύνη του κοινωνικού συνόλου στην ισχύ της εννόμου τάξεως»**.

Σύμφωνα με το άρθ. 42 παρ. 1 ΠΚ, που αποτελεί την βασική διάταξη της απόπειρας **«όποιος έχοντας αποφασίσει να εκτελέσει κακούργημα ή πλημμέλημα, επιχειρεί**

²¹⁶ ΑΠ 1087/2005, ΠοινΧρ 2006, 139 επ. · ΑΠ 1615/2005, ΠοινΧρ 2006, 971 επ.

²¹⁷ Αποστολίδου, 2010, 183 επ. · Χριστοδούλου/Μαργαρίτης, 2013, 204 επ. · Μυλωνόπουλος, 2016 (3^η), 658.

²¹⁸ Χαραλαμπίκης, 2010, 668.

²¹⁹ Χαραλαμπίκης, 2010, 673-674.

πράξη που περιέχει τουλάχιστο αρχή εκτέλεσης, τιμωρείται, αν το κακούργημα ή πλημμέλημα δεν ολοκληρώθηκε με ποινή ελαττωμένη. Απόπειρα πταισματος δεν τιμωρείται».

Βάσω των ως άνω, προκειμένου να έχουμε αξιόποινη τέλεση απόπειρας στο έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά οι κάτωθι προϋποθέσεις: **α)** ο δράστης να έχει αποφασίσει την τέλεση του εγκλήματος, ήτοι να έχει δόλο, έστω και ενδεχόμενο, που να καλύπτει όλα τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, **β)** να έχει προβεί σε αρχή εκτέλεσης του εγκλήματος, **γ)** να μην έχει ολοκληρώσει την πράξη του.

Σχετικά με την β' προϋπόθεση σκόπιμο είναι να γίνουν ορισμένες διευκρινίσεις, προκειμένου να καταστούν κατανοητά τόσο το χρονικό σημείο που αποτελεί την αρχή εκτέλεσης του εγκλήματος όσο και η διαχώριση της απόπειρας από τις μη αξιόποινες προπαρασκευαστικές πράξεις. Έτσι στο θέμα του χρονικού προσδιορισμού της αρχής εκτέλεσης του εγκλήματος, η νομολογία²²⁰ έχει δεχτεί την ουσιαστική - αντικειμενική θεωρία (τύπος του Frank), που αποτυπώνεται με σαφήνεια στην Α.Π. 285/1965²²¹ «Αρχή εκτελέσεως είναι κάθε ενέργεια, η οποία αποτελούσα τμήμα εν όλω ή εν μέρει, της αντικειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος, άγει αναμφισβητήτως και ευθέως στην πραγμάτωση αυτού ή τελεί προς αυτή σε τέτοια αναγκαία και άμεση σχέση συνάφειας, ώστε κατά την κοινή αντίληψη να θεωρείται τμήμα αυτής, οδηγώντας άμεσα σε αυτήν, αν δεν ανακοπεί για οποιονδήποτε λόγο». Βάσει του ως άνω ορισμού της αρχής εκτελέσεως, γίνεται αντιληπτό ότι στον πυρήνα της ανήκουν όσες πράξεις υπάγονται ευθέως σε όρους της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, αλλά και όσες δεν εντάσσονται στην αντικειμενική υπόσταση, αρκεί βρίσκονται σε άμεση και αναγκαία με αυτήν συνάφεια και να οδηγούν στην πλήρωση της αντικειμενικής υπόστασης, αν η πορεία τους δεν ανακοπεί για οποιονδήποτε λόγο.

Με τα ως άνω δεδομένα, αρχή εκτέλεσης του εγκλήματος της καταδολίευσης δανειστών θα υπάρχει στην περίπτωση που ο δράστης έχοντας πρόθεση να ματαιώσει την ικανοποίηση του δανειστή του, επιχειρεί κάποια από τις ρητά και περιοριστικά αναφερόμενες στο άρθ. 397 ΠΚ καταδολιευτικές πράξεις, όμως από λόγους τυχαίου και ανεξάρτητους από την θέλησή του, είτε δεν ολοκληρώνει την πράξη του, είτε δεν επέρχεται το αποτέλεσμα της ολική ή μερικής ματαίωσης του δανειστή, πχ. Ο δράστης πωλεί περιουσιακό στοιχείο της οφειλέτιδας επιχείρησης,

²²⁰ ΑΠ 425/2005, Ποιν/Λογ. 2005, 417 επ. ΑΠ 1077/2008, Ποιν/Λογ. 2008, 655 επ.

²²¹ ΑΠ 285/1965, ΠοινΧρ ΙΕ', 592 επ.

χωρίς ισότιμο και αξιόχρεο αντάλλαγμα αλλά πριν ακόμα ματαιωθεί η ικανοποίηση του δανειστή, αυτός το πληροφορείται τυχαία ματαιώνει τα σχέδια του δράστη.

Το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών προβλέπει συχνά μία σύνθετη πράξη, στην οποία εμπλέκεται κατά συμπαιγνία και τρίτο πρόσωπο, αποτελούμενη από τη σύναψη σύμβασης, που προϋποθέτει σχετική σύναψη συμφωνίας μεταξύ των μερών αλλά και πραγματική διάθεση του περιουσιακού αντικειμένου. Βέβαια προκειμένου να υπάρχει απόπειρα σε αυτές τις περιπτώσεις, θα πρέπει να έχει επέλθει η ολοκλήρωση της συμφωνίας και να απομένει η υλική πράξη της μεταβίβασης του πράγματος από τη οφειλέτιδα επιχείρηση στον τρίτο. Έτσι δεν αποτελούν απόπειρα του εγκλήματος αλλά ατιμώρητες προπαρασκευαστικές πράξεις, λ.χ. η συνεννόηση των μερών, οι διαπραγματεύσεις τους, η εκδήλωση πρότασης για σύναψη σύμβασης, η έκφραση της σκέψης πραγμάτωσης καταδολιευτικής ενέργειας του διοικούντος την επιχείρηση κλπ.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει διάκριση ανάμεσα στις συμφωνίες που αποτελούν τμήμα της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και σε αυτές που πρέπει να περιβληθούν ορισμένο τύπο, προκειμένου να υπάρξει έγκυρη σύναψη δικαιοπραξίας. Συγκεκριμένα η διάκριση αφορά τις εμπράγματα από τις ενοχικές δικαιοπραξίες.

Οι ενοχικές – υποσχετικές δικαιοπραξίες (π.χ. πώληση (άρθ. 513 ΑΚ), δωρεά (άρθ. 496 ΑΚ), ανταλλαγή (άρθ. 573 ΑΚ), αποσκοπούν στην σύσταση-μεταβίβαση δικαιώματος και έχουν ως έννομο αποτέλεσμα, όχι την σύσταση ή μετάθεση του εμπράγματος δικαιώματος αλλά τη δημιουργία ενοχικής υποχρέωσης προς παροχή, καθώς για να επέλθει η μεταβίβαση του πράγματος θα πρέπει να καταρτισθεί η εμπράγματη σύμβαση (άρθ. 1034 ΑΚ). Σε κάθε περίπτωση, όμως, πρέπει να ελέγξουμε αν το μεταβιβαζόμενο πράγμα είναι κινητό ή ακίνητο, διότι στη περίπτωση της μεταβίβασης κινητών πραγμάτων αρκεί μόνη η υλική παράδοση τους στο τρίτο, που αποκτά έτσι την κυριότητα, ενώ σε περίπτωση μεταβίβασης ακινήτων, η αρχική υποσχετική συμφωνία θα πρέπει να περιβληθεί τον απαιτούμενο συμβολαιογραφικό τύπο και να μεταγραφεί νομίμως στα οικεία βιβλία του αρμόδιου υποθηκοφυλακείου²²². Π.χ στην πώληση ακινήτου η σύναψη μόνου του ιδιωτικού συμφωνητικού μεταξύ του διοικούντος την επιχείρηση και τρίτου, με αντικείμενο την πώληση ακινήτου της, χωρίς την σύνταξη συμβολαιογραφικού εγγράφου, δεν μπορεί

²²² ΑΠ 2672/2008 ΠοινΧρ 2009, 206, σύμφωνα με την οποία ο αποχωρισμός του οφειλέτη από περιουσιακό του στοιχείο και η μεταβίβαση του τελευταίου επέρχεται από τη μεταγραφή της σύμβασης (άρθ. 1033, 1192 αρ. 1 και 1198 ΑΚ), στο χρόνο της οποίας τοποθετείται και ο χρόνος τέλεσης του εγκλήματος.

να αξιολογηθεί ως αξιόποινη απόπειρα του υπό κρίση εγκλήματος, καθώς δεν υπάρχει καν αρχή εκτέλεσης του. Βάσει της νομολογίας²²³, οι ως άνω περιπτώσεις μπορούν να αξιολογηθούν ως αρχή τέλεσης του εγκλήματος και συγκεκριμένα ως πράξη αμέσως προηγούμενης ενέργειας, που πραγματώνει την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος και οδηγεί έτσι άμεσα και αναγκαία σε αυτήν, αν δεν ανακοπεί για οποιοδήποτε λόγο²²⁴.

Κατά λογική ακολουθία των ως άνω, αξιόποινη απόπειρα θα δεχόμασταν σε περίπτωση που η οφειλέτιδα επιχείρηση, νομίμως εκπροσωπούμενη, επιχείρησε τη μεταβίβαση ακινήτου της, ως μόνου περιουσιακού της στοιχείου, δίνοντας εντολή σε συμβολαιογράφο να συντάξει συμβόλαιο μεταβίβασης του ακινήτου, πράγμα που έγινε αντιληπτό από τον δανειστή της πριν την ολοκλήρωση της μεταγραφής του οικείου συμβολαιογραφικού εγγράφου, στα βιβλία μεταγραφών του οικείου υποθηκοφυλακείου, και έτσι επήλθε η ματαίωση της μεταβίβασης.

Σχετικά με τους υπόλοιπους τρόπους τέλεσης του εγκλήματος (βλάβη, καταστροφή, απόκρυψη, κατασκευή ψεύτικων δικαιοπραξιών), αξιόποινη απόπειρα, έχουμε από τη στιγμή που ο δράστης (διοικών την επιχείρηση), θα εκδηλώσει έμπρακτα την πρωτοβουλία βλάβης, απόκρυψης κλπ., του περιουσιακού στοιχείου της οφειλέτιδας επιχείρησης, η οποία κατά την φυσική πορεία των πραγμάτων είναι απρόσφορη για την απόκρυψη, βλάβη του πράγματος, οδηγώντας έτσι σε σύντομο χρονικό διάστημα στην ανατροπή του επερχόμενου αποτελέσματος από τον δανειστή, π.χ. ο διοικών των οφειλέτιδα επιχείρηση, προκειμένου να αποκρύψει μεγάλο μέρος του ενεργητικού της, δημιουργεί κρυφό λογαριασμό στο εξωτερικό, προκειμένου να μην φαίνονται τα χρήματα σε λογαριασμό ελληνικής τραπεζής, ο οφειλέτης όμως πληροφορείται σχετικά από μέλος της επιχείρησης και ανατρέπει την πρόθεση του διοικούντος προσώπου.

Εφαρμογής τυγχάνει και το άρθ. 44 ΠΚ²²⁵ «περί υπαναχώρησης του δράστη από απόπειρα εγκλήματος». Λόγω όμως της ειδικής νομοθετικής πρόβλεψης του θεσμού της έμπρακτης μετάνοιας, ως λόγου εξάλειψης του αξιοποίνου της ολοκληρωμένης προσβολής στο άρθ. 402 ΠΚ, σε περίπτωση υπαναχώρησης του δράστη από πεπερασμένη (ολοκληρωμένη) απόπειρα²²⁶, θα πρέπει να εφαρμόζεται η παρ. 1 του

²²³ Μαργαρίτης/Χριστοδούλου, 2013, 205.

²²⁴ Αποστολίδου, 2010, 190.

²²⁵ Χαραλαμπίδης, 2010, 701 επ.

²²⁶ «ο δράστης που, αφού ολοκλήρωσε την ενέργειά του, παρεμπόδισε ύστερα με δική του βούληση το αποτέλεσμα που μπορούσε να προέλθει από την ενέργειά του αυτή και που ήταν απαραίτητο για την τέλεση του κακούργηματος ή του πλημμελήματος, τιμωρείται με τη ποινή

άρθ. 44²²⁷ και εφόσον πρόκειται για εκούσια υπαναχώρηση, θα πρέπει να εξαλείφεται υποχρεωτικά ο αξιόποινος χαρακτήρας της εγκληματικής συμπεριφοράς, που εκδήλωσε ο δράστης²²⁸.

3.2. Συμμετοχή

Στη θεωρία συνήθως, ως «μορφή εμφανίσεως του εγκλήματος» νοείται εκτός της απόπειρας και της συρροής και η συμμετοχή κατά την τέλεση του. Στην τυπική υπόσταση του εγκλήματος, γίνεται αναφορά μόνο στο υποκείμενο τέλεσης της εγκληματικής συμπεριφοράς (αυτουργό), όμως δεν είναι λίγες οι φορές που τρίτα πρόσωπα συμβάλλουν στην τέλεση του εγκλήματος, είτε παροτρύνοντας τον δράστη είτε προσφέροντάς του κάποια βοήθεια κατά την διάπραξη του εγκλήματος. Έτσι το έγκλημα είναι δυνατόν να είναι προϊόν συμπράξεως περισσοτέρων προσώπων, οπότε γίνεται λόγος για συμμετοχή, η οποία διευρύνει τα προσωπικά όρια του αξιόποινου, καθώς πέραν του φυσικού αυτουργού τιμωρούνται και τα πρόσωπα, που είχαν οποιαδήποτε ανάμειξη σε αυτό.

Βασική προϋπόθεση, βάσει «**του συστήματος της περιορισμένης εξαρτήσεως**», για την τιμώρηση του συμμετόχου, είναι ο άδικος χαρακτήρας της πράξης του φυσικού αυτουργού, έστω και αν η πράξη δεν καταλογίζεται στον τελευταίο. Έτσι η τιμώρηση του συμμετόχου είναι δυνατή ακόμα και αν ο φυσικός αυτουργός δρα ελλείψει δόλου. Η ως άνω ρύθμιση αντικατοπτρίζεται σαφώς τόσο και στα άρθ. 46 και 47 ΠΚ, όπου προβλέπονται οι περιπτώσεις της ηθικής αυτουργίας, της άμεσης και της απλής συνέργειας, όσο και στο άρθ. 48 ΠΚ, όπου προβλέπεται ρητά ότι «*το αξιόποινο των συμμετόχων κατά τα άρθρα 46 και 47, είναι ανεξάρτητο από το αξιόποινο εκείνου που τέλεσε την πράξη*». Επίσης η συμμετοχή, ως μορφή τέλεσης του εγκλήματος, έχει παρακολουθηματικό χαρακτήρα, καθώς δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς την αυτουργία, από την οποία αντλεί την απαξία της.

Η συμμετοχή²²⁹ στο έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών είναι δυνατή υπό κάθε μορφή, ιδιαίτερη συχνότητα όμως παρουσιάζει νομολογιακά η συνέργεια και δη η άμεση συνέργεια²³⁰.

του άρθ. 83 μειωμένη στο μισό, το δικαστήριο όμως μπορεί, εκτιμώντας ελεύθερα όλες τις περιστάσεις, να κρίνει την απόπειρα ατιμώρητη».

²²⁷ «η απόπειρα μένει ατιμώρητη αν ο δράστης άρχισε την ενέργεια για την εκτέλεση του κακούργηματος ή του πλημμελήματος αλλά δεν την ολοκλήρωσε από δική του βούληση και όχι από εξωτερικά εμπόδια».

²²⁸ Αποστολίδου, 2010, 191.

²²⁹ Αποστολίδου, 2010, 191 επ. · Δέτσης, 2015, 682. · Μυλωνόπουλος, 2016 (3^η), 658 επ. Παπαδαμάκης, 2016 (2^η), 285 επ.

Όπως ήδη αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας, η καταδολίευση δανειστών ανήκει στην κατηγορία των ιδιαίτερων εγκλημάτων και φυσικός αυτουργός μπορεί να είναι μόνο, όποιος φέρει την ιδιότητα του οφειλέτη σε σχέση με το δανειστή, η περιουσία του οποίο βλάπτεται. Βέβαια ο χαρακτηρισμός του εν λόγω εγκλήματος ως ιδιαίτερου, γεννά και ζητήματα συμμετοχικής ευθύνης, καθώς περιορίζει σημαντικά τον κύκλο των αυτουργών, μόνο σε αυτού που έχουν την ιδιότητα του οφειλέτη. Έτσι στο έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, που τελείται από οφειλέτιδες επιχειρήσεις, αυτουργός, όπως αναφέρθηκε, είναι μόνο όποιος έχει την ιδιότητα του διοικούντος αυτήν, καθώς το νομικό πρόσωπο δεν πράττει, οπότε αυτουργοί δεν δύνανται να είναι τρίτα πρόσωπα. Έτσι ο αποκλειόμενος ως φυσικός αυτουργός, μπορεί να έχει ρόλο συμμετόχου του ιδιαίτερου εγκλήματος, οπότε και θα τιμωρηθεί με τις διατάξεις περί συμμετοχής.

Επίσης, λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα του εγκλήματος, τυγχάνει εφαρμογής και το άρθρ. 49 παρ. 1 ΠΚ, που προβλέπει ότι «Όπου ο νόμος για να είναι μία πράξη αξιόποινη, απαιτεί ιδιαίτερες ιδιότητες ή σχέσεις, αν αυτές υπάρχουν μόνο στο δράστη, τότε αυτοί που είναι συμμετοχοί κατά το άρθρο 46 παρ. 1 μπορούν να τιμωρηθούν με ποινή ελαττωμένη (άρθρο 83 ΠΚ), αν όμως υπάρχουν μόνο σε αυτούς που είναι συμμετοχοί κατά το άρθρο 46 παρ. 1 και 47, τότε οι τελευταίοι τιμωρούνται ως αυτουργοί και ο δράστης ως συνεργός». Έτσι όταν τρίτο πρόσωπο, πχ εργαζόμενος της επιχείρησης, συνδράμει τον διοικούντα κατά την τέλεση της εγκληματικής πράξης, τότε θα τιμωρηθεί με ποινή ελαττωμένη, κατ' εφαρμογή των άρθρ. 397 παρ. 1 ΠΚ, 46 ή 47 ΠΚ, 49 παρ. 1 ΠΚ και 83 ΠΚ. Η ρύθμιση αυτή είναι εύλογη και δικαιολογημένη, καθώς το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών εμπεριέχει ιδιαίτερη κοινωνική απαξία, λόγω του ιδιαίτερου καθήκοντος που έχει ο οφειλέτης απέναντι στο δανειστή του. Έτσι εφόσον οι εξωτερικοί συμμετοχοί δεν ενσαρκώνουν τέτοιο κοινωνικό ρόλο, συνακόλουθα η συμπεριφορά τους έχει μικρότερη κοινωνική απαξία.

Η νομολογία²³⁰ αντιμετωπίζει το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, όταν τελείται από δράστη-οφειλέτη, ως μη γνήσιο ιδιαίτερο έγκλημα, χαρακτηρίζει δε τη συμμετοχική ευθύνη του τρίτου, που συμπράττει με τον οφειλέτη, ως άμεση συνέργεια, εφαρμόζοντας ευθέως την παρ. 1 εδ. β' του άρθρ. 46 ΠΚ.

Στην αντίστροφη περίπτωση, ήτοι **όταν οι ιδιαίτερες ιδιότητες, υπάρχουν μόνο στο πρόσωπο του συμμετόχου, τότε ο τελευταίος κρίνεται ως έμμεσος**

²³⁰ ΑΠ 1215/2007 Ποιν/Λογ 2007, 864 επ.

²³¹ ΑΠ 5/2008 Ποιν/Λογ 2008, 31 επ. · ΑΠ 933/2003 ΝΟΜΟΣ.

αυτουργός του εγκλήματος και ο φυσικός αυτουργός ως αναγκαίος (άμεσος) συνεργός²³².

Στην παρ. 2 του άρθ. 397 ΠΚ, ο ποινικός νομοθέτης, τυποποίησε την συμπεριφορά τρίτου ως αυτουργού της καταδολιευτικής συμπεριφοράς, που επιχειρεί την πράξη προς όφελος του οφειλέτη. Στην περίπτωση αυτή, τιμωρείται η αυτόνομη δράση του τρίτου, ως αυτουργού, χωρίς την σύμπραξη του οφειλέτη²³³. Αν ο τρίτος τελεί την πράξη από κοινού, με τον οφειλέτη και τον συνδράμει κατά την τέλεση ή του παρέχει οιαδήποτε βοήθεια, πρόκειται για συναυτουργία²³⁴ και ο τρίτος θα τιμωρηθεί βάσει του άρθ. 397 παρ. 1 ΠΚ. Υποστηρίζεται όμως και η άποψη ότι δεν υπάρχει συναυτουργία²³⁵, στην ως άνω περίπτωση, λόγω της έλλειψης της ιδιότητας του οφειλέτη στο πρόσωπο του τρίτου. Σε κάθε περίπτωση, προκειμένου να έχουμε συναυτουργία, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη των στοιχείων της συναπόφασης και της συνεκτέλεσης, μεταξύ του τρίτου και του διοικούντα την επιχείρηση.

Χαρακτηριστική περίπτωση συναυτουργίας είναι αυτή όπου οι διοικούντες την οφειλέτιδα επιχείρηση, αφού είχαν προβλέψει την οικονομική δυσπραγία στην οποία θα βρισκόταν εντός λίγου καιρού, και λίγο πριν την σύναψη της συμφωνίας εξυγίανσης με τους δανειστές της, από κοινού μεταβίβασαν σε εδρεύουσα στην Λιβερία εταιρεία μεγάλα κεφάλαια της επιχείρησης, ώστε να μην συμπεριλαμβάνονται στο ενεργητικό της, πετυχαίνοντας έτσι ευνοϊκότερη για αυτήν συμφωνία εξυγίανσης, ενώ παράλληλα ζημίωσαν τους δανειστές της, ματαιώνοντας κατά μεγάλο βαθμό την ικανοποίηση της απαίτησής τους.

Βασικές προϋποθέσεις για την θεμελίωση της ευθύνης τρίτου προσώπου, ως συμμέτοχου, είναι: **α)** η πρόθεση παροχής συνδρομής στον αυτουργό της κύριας πράξης, **β)** η γνώση του περί της ύπαρξης οφειλής του αυτουργού, **γ)** η πρόθεση του να δράσει καταδολιευτικά, ήτοι η ύπαρξη δόλου αρκούντος και τον ενδεχόμενου, **δ)** ο σκοπός ματαίωσης της ικανοποίησης της απαίτησεως του δανειστή της οφειλέτιδας επιχείρησης και **ε)** η γνώση του περί της ανεπάρκειας της περιουσίας της οφειλέτιδας επιχείρησης²³⁶. Όλες οι ως άνω προϋποθέσεις²³⁷, πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά

²³² *Καιάφα – Γκμπάντι, σε Μανωλεδάκη, Ποινικό Δίκαιο, Επιτομή Γενικού Μέρους, 2005 (6^η), 582 επ.*

²³³ *Χατζηνικολάου, Αρμ 2000, 1356 επ.*

²³⁴ *Μυλωνόπουλος, 2006 (2^η), 1450 επ. · Παπαθανασίου σε Χαραλαμπάκη, 2011, άρθ. 397, αρ. 15.*

²³⁵ *Παπαδαμάκης, 2000, 333 επ. · Αποστολίδου, 2010, 208 επ.*

²³⁶ *ΑΠ 1117/2007, ΠοινΔικ 2007, 1488 επ. · ΑΠ 1587/2004, ΕλλΔνη 2004, 1550 επ. ·*

²³⁷ *ΑΠ 645/2007, ΠοινΔικ 2007, 1104 επ. · ΣυμβΠλημΛαρ 153/2005, ΠοινΧρ 2005, 1033 επ.*

κατά τον χρόνο που ο τρίτος παρέχει τη βοήθειά του στον αυτουργό, ήτοι στον διοικούντα την οφειλέτιδα επιχείρηση.

Κατηγορούμενος όμως μπορεί να βρεθεί και κάποιος άλλος, ο οποίος να μην δεν ξεκίνησε την όλη διαδικασία, πλην όμως διαδραμάτισε ρόλο έντονα υποστηρικτικό. Τέτοια περίπτωση είναι εκείνη του άμεσου συνεργού²³⁸. **Άμεση συνέργεια** καταφάσκει στις περιπτώσεις, όπου η παροχή άμεσης δράσης κατά την εκτέλεση της κύριας πράξης του φυσικού αυτουργού από τρίτο πρόσωπο, βρίσκεται σε τέτοια σχέση με αυτή, ώστε αν δεν μεσολαβούσε η συνδρομή του δεν θα τελούταν με βεβαιότητα η διάπραξη του εγκλήματος²³⁹. Έτσι λοιπόν άμεσος συνεργός είναι ο τρίτος, που εικονικά δέχεται να του μεταβιβασθούν περιουσιακά στοιχεία της οφειλέτιδας επιχείρησης, με σκοπό την ματαίωση της ικανοποίησης του δανειστή της, ο συμπράξας στην εικονική σύσταση εταιρίας²⁴⁰, καθώς και τυχόν τρίτος, που δέχτηκε σε συμπαιγνία με τον διοικούντα την επιχείρηση, να εκδώσει μεταχρονολογημένες επιταγές, προκειμένου να φαίνεται δανειστής της επιχείρησης και εν συνεχεία βάσει αυτών προχώρησε σε έκδοση διαταγής πληρωμής, ματαιώνοντας έτσι την ικανοποίηση πραγματικών δανειστών της.

Χαρακτηριστικές περιπτώσεις άμεσης συνέργειας στο έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, αποτελούν οι εξής:

α) η περίπτωση όπου αφανής η ομόρρυθμος εταίρος, ευθυνόμενος για τα χρέη της εταιρίας με την ατομική του περιουσία, εις ολόκληρον, μεταβιβάζει στην κόρη του περιουσιακό του στοιχείο, γνωρίζοντας ότι έτσι ματαιώνει την ικανοποίηση των δανειστών του

β) η περίπτωση όπου η σύζυγος αγόρασε εικονικά, πολλά από τα εμπορεύματα και τα έπιπλα του καταστήματος του συζύγου της, αν και γνώριζε ότι χρωστούσε πολλά χρήματα σε δανειστές της επιχείρησής του και ότι το εναπομείναν ενεργητικό αυτής δεν επαρκούσε για την ικανοποίησή τους.

γ) η περίπτωση²⁴¹ όπου ο διοικών την οφειλέτιδα επιχείρηση, ματαίωσε την ικανοποίηση της δανείστριάς της, που πήγαζε από σύμβαση πώλησης σιδήρου με πίστωση του τιμήματος, προβαίνοντας στην εκποίηση και εξαφάνιση μεγάλου μέρους των περιουσιακών της στοιχείων, ενώ παράλληλε συνέστησε μαζί με τρίτα πρόσωπα

²³⁸ ΑΠ 1334/2016, ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

²³⁹ ΑΠ 540/2006, ΠοινΧρ 2006, 933 επ. · ΑΠ 1089/2002, ΠοινΧρ 2003, 357 επ. · ΣυμβΠλημΔραμ 29/2011, ΠοινΔικ 2012, 111 επ.

²⁴⁰ ΑΠ 264/2013, ΠοινΔικ 2013, 1173 επ.

²⁴¹ ΑΠ 1470/2003, ΠοινΛογ 2003, 1620 επ.

ομόρρυθμη εταιρία με «εμφανείς» εταίρους τους τελευταίους και τον ίδιο «αφανή», στην πραγματικότητα όμως διαχειριστή της, στην οποία και μεταβίβασε κρυφά μεγάλο μέρος του ενεργητικού της οφειλέτιδας.

Απλή συνέργεια είναι η παροχή με πρόθεση οποιασδήποτε συνδρομής (υλικής ή ψυχικής), πριν ή κατά την τέλεση της άδικης πράξης, η οποία συντελεί στην τέλεση της κύριας πράξης από τον αυτουργό. Βασική προϋπόθεση για τη τιμώρηση του τρίτου, ως απλού συνεργού είναι η γνώση του για την πρόθεση του φυσικού αυτουργού να ματαιώσει την ικανοποίηση των δανειστών του. Ως απλός συνεργός μπορεί να θεωρηθεί ο ιδιοκτήτης αποθήκης, που επιτρέπει στον διοικούντα την οφειλέτιδα επιχείρηση, να αποκρύψει σε αυτήν μεγάλο μέρος εμπορευμάτων της, ο νομικός σύμβουλος της οφειλέτιδας επιχείρησης, ο οποίος εν γνώσει του, προς διευκόλυνση του διοικούντα αυτήν και γνωρίζοντας το ύψος των απαιτήσεων των δανειστών της, απέκρυψε από τον συμβολαιογράφο ότι δεν επιτρεπόταν μεταβίβαση του περιουσιακού στοιχείου, ελλείψει ανεπάρκειας των λοιπών, προς κάλυψη των απαιτήσεων των δανειστών της. Ως απλός συνεργός θεωρείται και τρίτος που γνώριζε την πρόθεση του διοικούντα την επιχείρηση και τον παρότρυνε να υλοποιήσει το εγκληματικό σχέδιό του.

Σε όλες τις μορφές συμμετοχής, η απόφαση του δικαστηρίου περί της ενοχής ή μη του συμμετόχου, θα πρέπει να περιέχει ειδική μνεία περί την γνώση της επάρκειας της εναπομείνουσας περιουσίας και περί την γνώση της πρόθεσης του φυσικού αυτουργού. Σε αντίθετη περίπτωση κρίνεται αναιρετέα, κατ' άρθ. 510, παρ. 1, περ. δ' ΚΠΔ, ελλείψει της απαιτούμενης αιτιολογίας²⁴².

Τέλος απαραίτητη προϋπόθεση για να τιμωρηθεί ο τρίτος, είναι η ύπαρξη εγκλήματος, τουλάχιστον στον υλικό κόσμο. Ως υπερασπιστικός ισχυρισμός του συμμετόχου, και του αυτουργού αντίστοιχα, κρίνεται, αφού προηγουμένως αποδειχθεί, ο ισχυρισμός περί της έλλειψης γνώσης σχετικά με την επάρκεια της περιουσίας της οφειλέτιδας επιχείρησης και το γεγονός ότι δεν εξέλαβε, καν ως πιθανή και ενδεχόμενη την ματαίωση της ικανοποίησης των δανειστών της.

²⁴² ΑΠ 1117/2007, ΠοινΔικ 2007, 1488 επ. · ΑΠ 2130/2007, ΠοινΧρ 2008, 873 επ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από την ανάλυση της παρούσας, καταδείχθηκε σε μεγάλο βαθμό ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζει η διαδικασία της εξυγίανσης των «προβληματικών επιχειρήσεων», τόσο για την ίδια την επιχείρηση, καθώς μέσω αυτής, τις περισσότερες φορές, αναδιοργανώνεται και αναβιώνει, όσο και για την εν γένει οικονομία της χώρας. Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, όλο και περισσότερες μικρομεσαίες επιχειρήσεις, λόγω της οικονομικής κρίσης που πλήττει την χώρα, αδυνατούν να ανταπεξέλθουν οικονομικά στις υποχρεώσεις τους και έτσι οδηγούνται σε «κλείσιμο». Το γεγονός αυτό, πλήττει και την εν γένει οικονομία της χώρας, η οποία στηρίζεται στην ναυτιλία, στον τουρισμό αλλά και στην λειτουργία μικρομεσαίων επιχειρήσεων, που αποτελούν την ραχοκοκαλιά της ελληνικής οικονομίας. Σε μεγάλο βαθμό, πλήττονται οικονομικά και οι μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, οι οποίες όμως έχουν μεγαλύτερες δυνατότητες αντιμετώπισης των οικονομικών δυσχερειών τους και οι οποίες κατά κύριο λόγο, σε περίπτωση οικονομικής τους δυσχέρειας, στρέφονται στον θεσμό της εξυγίανσης.

Είναι γεγονός ότι οι χώρες, που αναδύονται μέσα από οικονομική κρίση, ενδέχεται να διαπιστώσουν πως τα υπερβολικά περίπλοκα και πολύπλοκα πτωχευτικά και προπτωχευτικά συστήματα εμποδίζουν τις προσπάθειες ανάκαμψής τους. Έτσι ο συντάκτης του ν. 4446/2016, έχοντας γνώση των ατελειών του προπτωχευτικού συστήματος, συνέχισε πλέον το έργο της εναρμόνισης της προπτωχευτικής διαδικασίας εξυγίανσης προς τις κατευθύνσεις, που όρισε η Σύσταση, επιχειρώντας συγχρόνως να άρει τις διαπιστωθείσες παθογένειες, που οφείλονται κυρίως στην επιδιωκόμενη από τους εμπλεκόμενους, ανορθόδοξη εφαρμογή των σχετικών διατάξεων, δηλαδή για σκοπούς ξένους προς την εξυγίανση και όχι στην αστοχία των ρυθμίσεων.

Έτσι, με την κατάργηση του σταδίου της σύναψης συμφωνίας εξυγίανσης και της προπτωχευτικής διαδικασίας της ειδικής εκκαθάρισης του άρθρου 106ια ΠτΚ (όπως ίσχυε πριν από τον ν. 4446/2016), που αποσκοπούσε στην εκποίηση του συνόλου του ενεργητικού της οφειλέτιδας επιχείρησης, ως ενιαίου όλου ή των επιμέρους λειτουργικών της συνόλων μέσω δημόσιου πλειοδοτικού πλειστηριασμού σε τρίτο ή τρίτα πρόσωπα – ενδιαφερόμενους αγοραστής, ο νομοθέτης προέβη σε αναμόρφωση του ΠτΚ και σε απλοποίηση της προπτωχευτικής διαδικασίας εξυγίανσης, θωρακίζοντας μέσω των αλλαγών αυτών και την προστασία των δανειστών των επιχειρήσεων. Βέβαια η εκτίμηση ως προς την επίτευξη ή μη των στόχων του έλληνα νομοθέτη είναι δύσκολο εγχείρημα, καθώς σημαντικό ρόλο στην

έκβαση της όλης διαδικασίας έχει η ύπαρξη εμπιστοσύνης μεταξύ του οφειλέτη και των δανειστών του καθώς και η πραγματική βούληση εξυγίανσης της οφειλέτιδας επιχείρησης, η οποία πολλές φορές εκλείπει.

Τα τελευταία χρόνια ολοένα και περισσότερες επιχειρήσεις, προβαίνουν στο θεσμό της εξυγίανσης, του άρθ. 99 επ. ΠτΚ, συνάπτοντας συμφωνία εξυγίανσης με τους πιστωτές τους, την οποία σε επόμενο στάδιο επικυρώνει το αρμόδιο πτωχευτικό δικαστήριο. Ωστόσο πολλές φορές, λόγω της νοοτροπίας κατάχρησης της προπτωχευτικής διαδικασίας, η πλειοψηφία των οφειλέτιδων επιχειρήσεων, έχοντας ως πρόσχημα την βούληση εξυγίανσης τους, προβαίνουν σε κατάχρηση του ως άνω θεσμού ζημιώνοντας έτσι σε μεγάλο βαθμό τους δανειστές τους. Καθημερινό φαινόμενο είναι η υποβολή εγκλήσεων, κατά επιχειρήσεων για την τέλεση του εγκλήματος της καταδολίευσης δανειστών.

Έτσι, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τέτοια φαινόμενα, θεσπίστηκε πέραν της αστικής ευθύνης και ποινικής ευθύνη, που εντοπίζεται στο άρθ. 397 ΠΚ. Ωστόσο, η πρόβλεψη ποινικού κολασμού, δεν απέτρεψε επαρκώς, ως σήμερα, τις οφειλέτιδες επιχειρήσεις, που δρουν μέσω των διοικούντων αυτές, από το να προβαίνουν σε στρέβλωση και καταστρατήγηση του ως άνω θεσμού, παραβιάζοντας την βασική αρχή του θεσμού της εξυγίανσης, ήτοι την συλλογική ικανοποίηση των πιστωτών. Πολλές φορές μάλιστα, στην εκδήλωση της εγκληματικής – καταδολιευτικής ενέργειας, ενεργό ρόλο παίζουν και τρίτα πρόσωπα, τα οποία σε συμπαιγνία με τον διοικούντα την επιχείρηση και έχοντας δόλο να ματαιώσουν την ικανοποίηση των δανειστών της, προβαίνουν σε καταδολιευτικές ενέργειες είτε κατά μόνας είτε από κοινού με αυτόν.

Αν συνεχιστεί το φαινόμενο της καταδολίευσης δανειστών, από τις οφειλέτιδες επιχειρήσεις, αφενός μεν θα παραγκωνιστεί ο ως άνω θεσμός και θα περιέλθει σε αχρησία, με μόνη πλέον δυνατότητα ικανοποίησης των πιστωτών, την θέση της εκάστοτε επιχείρησης υπό καθεστώς πτώχευσης και αφετέρου η παραγκώνισή του θα επιφέρει ολέθριες συνέπειες για την ίδια την επιχείρηση, για τους πιστωτές της αλλά και για την εν γένει ελληνική οικονομία.

Βάσει όλων των ανωτέρων, συμπεραίνουμε ότι ο βασικός λόγος που δεν έχει ευοδωθεί, στον επιθυμητό βαθμό, η διαδικασία εξυγίανσης των επιχειρήσεων, που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσχέρειες, είναι η περιορισμένη κουλτούρα και παιδεία των δρώντων στην αγορά, σχετικά με τον ως άνω θεσμό. Είναι γεγονός ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει ειδικός επαγγελματικός κλάδος, με αντικείμενο την διάσωση επιχειρήσεων, όπως συμβαίνει σε άλλες χώρες, λ.χ. στην Αγγλία υπάρχει ο θεσμός

των «insolvency practitioners». Με το π.δ. 133/2016, εισήχθη στην ελληνική πραγματικότητα, το πρόσωπο του διαχειριστή αφερεγγυότητας. Το πρόσωπο αυτό, θα πρέπει να πληροί τις προβλεπόμενες στο ως άνω π.δ. τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις άσκησης του επαγγέλματος του διαχειριστή αφερεγγυότητας και τα επαγγελματικά προσόντα που απαιτούνται για την πρόσβαση στο επάγγελμα. Σύμφωνα με το άρθ. 106 β' παρ. 6 ΠτΚ, μετά από αίτηση της οφειλέτιδας επιχείρησης ή πιστωτή της, δύναται να οριστεί διαχειριστής αφερεγγυότητας, επιφορτισμένος με την διαφύλαξη της περιουσίας της οφειλέτιδας, τη διενέργεια ειδικών διαχειριστικών πράξεων, τη διενέργεια των πράξεων του αρθ. 101 παρ. 2 και 3 ΠτΚ και την επίβλεψη της όλης διαδικασίας. Ο θεσμός του «διαχειριστή αφερεγγυότητας», συνιστά σπουδαίο βήμα προς όφελος και ευόδωση του θεσμού της διαδικασίας εξυγίανσης, καθώς στην ως άνω διαδικασία θα συμμετέχουν πλέον πρόσωπα εξειδικευμένα, με ειδικές γνώσεις, σχετικά με την επίλυση πρακτικών ζητημάτων, που τυχόν ανακύψουν κατά την διαδικασία.

Επίσης σημαντικό ρόλο παίζει και η πάγια νοοτροπία κατάχρησης, που δυστυχώς υφέρπει στην πλειοψηφία των προσφευγόντων στην εξυγιαντική διαδικασία. Στα φαινόμενα κατάχρησης της όλης διαδικασίας, σημαντικό ρόλο παίζει το πλαίσιο ποινής, (φυλάκιση 10 ημερών έως δύο ετών ή χρηματική ποινή) που προβλέπεται, στο άρθ. 397 ΠΚ., για τους δράστες του εγκλήματος της καταδολίευσης δανειστών, το οποίο θα πρέπει να αυστηροποιηθεί, καθώς είναι ιδιαίτερα χαλαρό και δεν αποτρέπει τους δράστες από την τέλεση του ως άνω εγκλήματος.

Προκειμένου να λειτουργήσει ορθά ο θεσμός της εξυγίανσης και να επέλθουν οι επιθυμητές συνέπειες θα πρέπει να περιοριστούν οι ως άνω καταχρηστικές πρακτικές, καθώς η μόνη η ενίσχυση της νοοτροπίας διάσωσης των επιχειρήσεων, μέσω του οικείου νομοθετικού πλαισίου δεν αρκεί. Αν και το νομοθετικό εγχείρημα διάσωσης των επιχειρήσεων, μέσω της απλούστευσης και της ταχύτερης προπρωχευτικής διαδικασίας, δύναται να συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση, ωστόσο δεν είναι καταλυτικός παράγοντας. Άλλωστε *sine qua non* όρος για την επιτυχία του έκαστοτε νομοθετικού θεσμού είναι ο σύστοιχος, προς τον σκοπό, τρόπος εφαρμογής του. Αυτός μόνο μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο στις ελλοχεύουσες εν προκειμένω καταστρατηγικές προθέσεις των διοικούντων τις οφειλέτιδες επιχειρήσεις και να καταστήσει ανενεργούς τους παράγοντες, που επενεργούν δικαιοκωλυτικά προς τους σκοπούς του εν λόγω νομοθετήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- **Ανδρέου Φ.**, Ποινικός Κώδικας, Κατ' άρθρο Ερμηνεία-Νομολογία-Βιβλιογραφία, 2005.
- **Ανδρουλάκης Ν.**, «Κίνδυνος» της περιουσίας ως ζημία εν τη απάτη, Ποινικαί Μελέται, 1972.
- **Ο ίδιος**, Η επιδίωξη παραγωγής ορισμένου αποτελέσματος (άρθρο 27 παρ. 2 εδ' β' ΠΚ), Μνήμη Χωραφά/Γάφου/Γαρδίκια, τ. Ι, 1986.
- **Αποστολίδου Α.**, Το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών (άρθρο 397 ΠΚ), Ένα σημείο εισόδου του αστικού δικαίου στο ποινικό δόγμα, 2010.
- **Αυγητίδης Δ.**, Εξυγίανση επιχειρήσεων μέσω προπτωχευτικών συμφωνιών, 2011.
- **Ο ίδιος**, Εξυγίανση επιχειρήσεων, 2011.
- **Γάκη Ε.**, Νέο Πτωχευτικό Δίκαιο – Εξυγίανση – Ειδική Εκκαθάριση – Χρεωκοπία, Ενημέρωση μέχρι και ν. 4336/2015 (Νομοθετήματα – Υποδείγματα – Νομολογία), 2015,
- **Γεωργακόπουλος Λ.**, Πτώχευση και Εξυγίανση, 1997.
- **Δέτσης Μ.**, Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, Τα εγκλήματα σχετικά με τα υπομνήματα και την υπηρεσία – Κατά της ιδιοκτησίας και των περιουσιακών δικαιωμάτων (άρθρα 216-223, 235-263B).
- **Κονταξής Αθ.**, Ποινικός Κώδικας (συνδυασμός θεωρίας και πράξης, 1987, μέρος β' (άρθρα 235-473).
- **Ο ίδιος**, Ποινικός Κώδικας (συνδυασμός θεωρίας και πράξης, 1987, μέρος β' (άρθρα 235- Ανδρέου, Ποινικός Κώδικας, Κατ' άρθρο ερμηνεία – Νομολογία-Βιβλιογραφία, 2005 (4^η)).
- **Κοτσίρης Λ. / Χατζηνικολάου – Αγγελίδου Ρ.**, Δίκαιο εξυγίανσης και εκκαθάρισης προβληματικών επιχειρήσεων, 2006 (3^η).
- **Κοτσίρης Λ.**, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017 (10^η).
- **Λιακόπουλος Α.**, Ερμηνευτικά ζητήματα στο δίκαιο εξυγίανσης των επιχειρήσεων (ν. 1386/1983), ΕΕμπΔ 1986.
- **Μάζης Π.**, Η σύμβαση εξυγίανσης επιχείρησης κατά το άρθ. 44 Ν. 1892/1990. Υπολογιζόμενες απαιτήσεις και επιρροή μεταγενέστερης δικαστικής αναγνώρισης άλλων χρεών (Γνωμ.), ΔΕΕ 1995.
- **Ο ίδιος**, Η ειδική εκκαθάριση των προβληματικών επιχειρήσεων, 2005.

- **Μαργαρίτης Λ. / Χριστοδούλου Κ.**, Καταδολίευση Δανειστών, Αστική, Ποινική και Δικονομική Εφαρμογή, 2013.
- **Μεταλληνού – Γάφου Μ.**, το Έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, ΠοινΧρ. 1970.
- **Μιχαλόπουλος Γ.**, Από τη συνδιαλλαγή, επιστροφή στην εξυγίανση, ΠειρΝομ 2012.
- **Ο ίδιος**, Η Νέα Προπτωχευτική Νομοθεσία, 2017 (4^η).
- **Μπουρόπουλος Α.**, Ερμηνεία του Ποινικού Κώδικος, τ. Γ': Ειδικό Μέρος (άρθρα 372-474), 1964.
- **Μυλωνόπουλος Χ.**, Ποινικό Δίκαιο. Ειδικό Μέρος. Τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της Περιουσίας (Άρθρα 372-406 ΠΚ), 2006 (2^η).
- **Ο ίδιος**, Ποινικό Δίκαιο. Ειδικό Μέρος. Τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας (Άρθρα 372-406 ΠΚ), 2006 (2^η), 372-406^Α ΠΚ) Θεωρία-Νομολογία, 2015(1^η).
- **Παίζης Α.**, Η “πιθανότητα αφερεγγυότητας” ως προϋπόθεση υπαγωγής στη διαδικασία εξυγίανσης – Μία πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση, Ψηφιακή Νομική Βιβλιοθήκη, ΔΕΕ 2016.
- **Παπαδαμάκης Α.**, Τα περιουσιακά εγκλήματα. Άρθρα 385-406 ΠΚ, 2000.
- **Ο ίδιος**, Τα περιουσιακά εγκλήματα (άρθρα 385-406^Α ΠΚ), 2016 (2^η).
- **Παπαθανασίου Κ., σε Χαραλαμπάκη Α.**, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία Κατ' άρθρο, τ. ΙΙ (άρθρα 207-473), 2011, άρθ. 397.
- **Παύλου Σ. / Μπέκας Γ.**, ΠΟΙΝΙΚΟ ΙΙΙ, Εγκλήματα κατά της Ιδιοκτησίας, Περιουσίας & Ζωής, 2011.
- **Περάκης Ε.**, Εισαγωγή στο δίκαιο εξυγίανσης επιχειρήσεων, 1987.
- **Ο ίδιος**, Η θέση του μετόχου της μειοψηφίας στην αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων, εις «Αναδιάρθρωση Επιχειρήσεων», Διημερίδα Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου, 2015.
- **Ο ίδιος**, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017 (3^η).
- **Ρόκας Α.**, Η επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης υποχρεώσεων ως νέος λόγος κήρυξης της πτώχευσης, ΔΕΕ 2008.
- **Ο ίδιος**, Μεταρρυθμιστικές τάσεις στο πτωχευτικό δίκαιο ενόψει και της οικονομικής κρίσης, ΕΕμπΔ 2010.
- **Ο ίδιος**, Προπτωχευτική διαδικασία εξυγίανσης επιχειρήσεων, 2014 (2^η).
- **Ο ίδιος**, Έννοια μη θιγόμενων από τη συμφωνία εξυγίανσης πιστωτών (γνωμ.), ΔΕΕ 2017.

- **Σκαλίδη Χ.**, Η αναμόρφωση της προπτωχευτικής διαδικασίας εξυγίανσης, ΔΕΕ 2017.
- **Σωτηρόπουλος Γ.**, Ζητήματα του δικαίου της εξυγίανσης επιχειρήσεων, ΕΕμπΔ 2012.
- **Τσιρίδης Π.**, Τα πτωχευτικά αδικήματα, 1996.
- **Φράστανλης Σ.**, Προπτωχευτική διαδικασία εξυγίανσης-Βασικές αρχές και έναρξη της διαδικασίας, ΧρΙΔ 2012.
- **Χαραλαμπίκης Α.**, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου, Γενικό Μέρος Ι, Το Έγκλημα, 2010.
- **Ο ίδιος**, Σύνοψη Ποινικού Δικαίου – Γενικό μέρος ΙΙ (Η Ποινή), 2012.
- **Χατζηνικολάου Ν.**, Το έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών, Αρμ. 2000.
- **Χριστοπούλου Χ.**, Η συμφωνία εξυγίανσης, ΔΕΕ 12/2012.
- **Η ίδια**, Η διαδικασία εξυγίανσης ως διαχρονικός θεσμός του ελληνικού δικαίου, 2016.
- **Ψαρούδα – Μπενάκη Α.**, Γνωμοδότηση, Απάτη στις κερδοσκοπικές συμβάσεις, ΠοινΧρ 198.
- **Ψυχομάνης Σ.**, Πτωχευτικό Δίκαιο και Δίκαιο ρύθμισης οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, 2017 (7^η).

II. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- **Baird D. / Jackson T.**, Corporate Reorganisations and the Treatment of Diverse Ownership Interests: Comment of Adequate Protection of Secured Creditors in Bankruptcy, The University of Chicago Law Review, 1984.
- **Baird D.**, Elements of Bankruptcy, 2010 (5^η).
- **Paulus C. / Ποταμίτης Σ. / Ρόκας Α. / Tirado I.**, Το πτωχευτικό Δίκαιο ως ένας από τους βασικούς πυλώνες της οικονομικής αγοράς – Κριτική επισκόπηση του ελληνικού πτωχευτικού δικαίου, ΔΕΕ 2015.
- **Scmidt K.**, Organverantwortlichkeit, 1980.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- <http://gr.euronews.com/2017/12/05/mikromesaies-epixeiriseis-ellada-douleutaras-gr-ereuna-prokliseis-kai-eukairies>.
- <http://www.kathimerini.gr/824685/article/oikonomia/epixeirhseis/se-mia-eptaetia-ekleisan-229000-mikres-kai-mesaies-epixeirhseis-sthn-ellada>.
- <http://www.kontranews.gr/oikonomia/203046-oi-istorikes-etairies-poy-katerreysan-ten-periodo-ton-mnemonion>.
- <https://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/362>.
- <http://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomothesia/%CE%9D4072.htm>.
- <https://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/669>.
- <http://www.newsbomb.gr/oikonomia/story/322704/se-kathestos-ptoheysis-mpainei-i-neoset>.
- <http://www.satogroup.gr/investors/announcements/443-announcements11012.html>.
- <http://www.kathimerini.gr/930626/article/oikonomia/epixeirhseis/to-neo-stoixhma-ths-sato-gia-thn-epomenh-hmera>.
- <https://insidestory.gr/sites/default/files/marinopoulos-aitisi-ypagogis-w.pdf>.
- <http://www.euro2day.gr/news/enterprises/article/1432125/olh-h-aitsh-ths-marinopoylos-gia-to-arthro-99.html>.
- <http://www.dealnews.gr/epixeiriseis/item/108348A%CE%AF%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%80%CF%84%CF%8E%CF%87%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%2%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%AC%CF%84%CE%B7%CF%82%CE%A3%CE%95%CE%97%CE%9F%CE%A3-Euronics#.WtsZX5e-nIU>.
- <http://www.mononews.gr/business/antistrofi-metrisi-gia-tin-etisi-exigiansis-tou-neoriou-sirou-o-stochos-tis-onex>.
- http://www.areiospagos.gr/nomologia/apofaseis_result.asp?s=2&code=237.
- <https://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/business-news/211190/stin-teliki-eftheia-i-eksygiansi-ton-nafpigeion-neoriou-syrou-pernoyn-se-neo-omilo>.
- <http://www.fortunegreece.com/article/konta-se-simfonia-gia-ta-nafpigia-neoriou-sirou-to-schedio-exigiansis/>.
- <http://www.dimokratiki.gr/01-08-2015/krithikan-athoi-gia-tis-praxis-tis-katadoliefsis-daniston/>.
- <http://www.dealnews.gr/roi/itemlist/tag/%CE%91%CE%93%CE%9D%CE%9F>.

- <http://www.periodista.gr/politiki/article/4663/sto-edolio-i-trapeza-peiraios-gia-katadolieusi-daneiston>.
- <http://www.fpress.gr/epixeiriseis/story/55501/marinopoylos-karypidis-apo-synergates-aspondoi-exthroj>.
- <https://www.e-nomothesia.gr/kat-nomothesia-genikou-endiapherontos/nomos-4491-2017-fek-152a-13-10-2017.html>.
- <https://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/881>.
- www.sev.org.gr/uploads/Documents/50669/SMEs_partA.PDF.
- http://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/50669/SMEs_partA_infograph.pdf.
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32003H0361>.
- <https://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/660>.
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32014R0651>.
- <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?td=ALL&language=en&jur=C,T,F&num=C-408/95>.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- **ΟΛΑΠ 2/2013, ΝοΒ 2013.**
- **ΑΠ 285/1965, ΠοινΧρ ΙΕ.**
- **ΑΠ 332/1998 ΠοινΧρ 1999.**
- **ΑΠ 1260/1994 ΠοινΧρ 1994.**
- **ΑΠ 134/2000 ΝοΒ 2000.**
- **ΑΠ 420/2000, ομοίως.**
- **ΑΠ 675/2000, ΠοινΧρ 2001.**
- **ΑΠ 1256/2000, ΔΕΕ 2001.**
- **ΑΠ 473/2001, ΠοινΧρ 2002.**
- **ΑΠ 1089/2002, ΠοινΧρ 2003.**
- **ΑΠ 75/2003, ΠοινΛογ 2003.**
- **ΑΠ 452/2003, ΠοινΧρ 2004.**
- **ΑΠ 826/2003, ΠοινΛογ. 2003.**
- **ΑΠ 933/2003, ΠοινΧρ 2004.**
- **ΑΠ 1078/2003, ομοίως.**
- **ΑΠ 1470/2003, ομοίως.**
- **ΑΠ 1744/2003, ΠοινΛογ. 2003.**
- **ΑΠ 2310/2003, ΠοινΔικ 2004.**
- **ΑΠ 271/2004 ΠοινΧρ 2004.**
- **ΑΠ 1587/2004, ΕλλΔνη 2004.**
- **ΑΠ 2198/2004 ΠοινΧρ 2005.**
- **ΑΠ 425/2005, ΠοινΛογ. 2005.**
- **ΑΠ 691/2005, ΠοινΧρ 2006.**
- **ΑΠ 948/2005, ΠοινΛογ. 2005.**
- **ΑΠ 1087/2005, ΠοινΧρ 2006.**
- **ΑΠ 1517/2005, ΠοινΛογ. 2005.**
- **ΑΠ 1615/2005, ΠοινΧρ 2006.**
- **ΑΠ 53/2006, ομοίως.**
- **ΑΠ 540/2006, ομοίως.**
- **ΑΠ 1256/2006, ΠοινΔικ 2007.**
- **ΑΠ 1274/2006, ομοίως.**

- **ΑΠ 1304/2006**, ΠοινΧρ 2007.
- **ΑΠ 1432/2006**, ομοίως.
- **ΑΠ 1509/2006**, ομοίως.
- **ΑΠ 1845/2006**, ομοίως.
- **ΑΠ 387/2007**, ΠοινΧρ 2008.
- **ΑΠ 544/2007**, ομοίως.
- **ΑΠ 566/2007**, ΠοινΧρ 2007.
- **ΑΠ 645/2007**, ομοίως.
- **ΑΠ 1117/2007**, ΠοινΔικ 2007.
- **ΑΠ 1215/2007** ΠοινΛογ 2007.
- **ΑΠ 1280/2007**, ΠοινΧρ 2007.
- **ΑΠ 1466/2007**, ΠοινΔικ 2008.
- **ΑΠ 5/2008**, ΠοινΛογ. 2006.
- **ΑΠ 951/2008**, Ισοκράτης.
- **ΑΠ 1077/2008**, ΠοινΛογ. 2008.
- **ΑΠ 1710/2008**, ΝΟΜΟΣ.
- **ΑΠ 2246/2008**, ΠοινΔικ 2009.
- **ΑΠ 2268/2008**, ομοίως.
- **ΑΠ 2672/2008** ΠοινΧρ 2009.
- **ΑΠ 37/2009**, ΠοινΧρ 2010.
- **ΑΠ 1264/2009**, Νόμος.
- **ΑΠ 1641/2009**, ΠοινΔικ 2010.
- **ΑΠ 866/2010**, ΠοινΔικ 2011.
- **ΑΠ 1045/2010**, ΝΟΜΟΣ
- **ΑΠ 1229/2010**, ομοίως.
- **ΑΠ 1443/2010**, ομοίως.
- **ΑΠ 713/2011** ΠοινΔικ 2011.
- **ΑΠ 1299/2011** ΠοινΔικ 2012.
- **ΑΠ 1577/2012**, ΝΟΜΟΣ.
- **ΑΠ 283/2012**, ΠοινΧρ 2012.
- **ΑΠ 149/2013**, ΕπισκεΔ 2013.
- **ΑΠ 264/2013**, ΠοινΔικ 2013.
- **ΑΠ 339/2016**, ΝΟΜΟΣ.
- **ΑΠ 1096/2016**, ομοίως.
- **ΑΠ 1237/2016**, ΠοινΔικ.

- **ΑΠ** 1334/2016, ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.
 - **ΑΠ** 883/2017, ΠοινΔικ.
 - **ΕφΑθ** 7602/2004, ΔΕΕ 2005.
 - **ΕφΑθ** 8031/2005, ΔΕΕ 2006.
 - **ΕφΑθ** 3376/2014, ΝΟΜΟΣ.
 - **ΕφΑθ** 1985/2015, ΔΕΕ 2015.
 - **ΕφΑθ** 2061/2016, ΝΟΜΟΣ.
 - **ΕφΒορ.Αιγ.**124/2013, ομοίως.
 - **ΕφΘεσ** 2636/2004, ΕπισΕΔ 2004.
 - **ΕφΘεσ** 2035/2010 ΔΕΕ 2013.
 - **ΕφΘρ.** 558/2004, ΔΕΕ 2005.
 - **ΕφΛαρ** 215/2013, ΝΟΜΟΣ.
 - **ΕφΠατρ** 53/1997, ΔΕΕ 1997.
 - **ΕφΠατρ** 830/1999, ΕπισΕΔ 1999.
 - **ΕφΠειρ** 1306/1995, ΔΕΕ 1996.
 - **ΕφΠειρ** 159/2004, ομοίως 2004.
 - **ΕφΠειρ** 252/2014, ΝΟΜΟΣ.
 - **ΕφΠειρ** 449/2014, ομοίως.
 - **ΕφΠειρ** 869/2014, ομοίως.
 - **ΕφΠειρ** 423/2015, ομοίως.
 - **ΤρΕφΘεσ** 1361/2005, ΠοινΔικ 2005.
-
- **ΠΠΑ** 616/2008, ΔΕΕ 2009.
 - **ΠΠΑ** 206/2009, ομοίως.
 - **ΠΠΑ** 12/2010, ΔΕΕ 2010.
 - **ΠΠΑ** 1022/2010, ΝΟΜΟΣ.
 - **ΠΠΑ** 539/2012, ΔΕΕ, 2012.
 - **ΠΠΑ** 650/2013, ΝΟΜΟΣ.
 - **ΠΠΑ** 881/2013, ΕΕμπΔ 2014.
 - **ΠΠΑ** 212/2014, ΝΟΜΟΣ.
 - **ΠΠΑ** 185/2016, ΕΕμπΔ 2016.
 - **ΠΠΑ**267/2016,<http://www.kathimerini.gr/856593/article/oikonomia/epixeirhseis/ptwxeyse-h-hlektronikh-a8hnwn>.
 - **ΠΠΒέρ.** 12/2017, ΝΟΜΟΣ.
 - **ΠΠΘεσ** 15920/1999, Αρμ 2000.

- ΠΠΘεσ 11680/2012, ΔΕΕ 2012.
- ΠΠΘεσ 672/2013, Αρμ 2013.
- ΠΠΘεσ 4468/2014, <http://www.capital.gr/epixeiriseis/3134252/to-dramatiko-telos-tis-ptoxeumenis-fokas>.
- ΠΠΘεσ 17980/2014, <http://www.businessnews.gr/article/9110/agno-katahoristike-sto-gemi-i-apofasi-ptoheysis>.
- ΠΠΘεσ 2582/2015, <http://www.capital.gr/epixeiriseis/1941310/giati-to-dikastirio-apofasise-tin-ptoxeusi-tis-sprider>
- ΠΠΚορινθ 13/2014, ΝΟΜΟΣ.
- ΠΠΛαρ. 47/2012, ΔΕΕ 2012.
- ΠΠΛαρ 47/2012, ομοίως.
- ΠΠΛαρ 21/2013, ΝΟΜΟΣ.
- ΠΠΠατρών 324/2005, Αρμ. 2006
- ΠΠΠειρ 1639/2013, ομοίως.

- ΜΠρΑθ 469/2005, ΝΟΜΟΣ.
- ΜΠρΗρακλ 447/2017, ομοίως.

- ΤρΠλημΛαρ. 627/2012, ΠοινΔικ 2013.

- ΣυμβΑΠ 2/2003 ΠοινΛογ. 2003.
- ΣυμβΠλημΔραμ 29/2011, ΠοινΔικ 2012.
- ΣυμβΠλημΘεσ 916/2008, ΠοινΔικ 2009.
- ΣυμβΠλημΚαβ 71/2002, Αρμ 2003.
- ΣυμβΠλημΛαρ 153/2005 ΠοινΧρ 2005.

- ΔιατΕισΠλημΑθ 411/2010, ΝοΒ 2011.
- ΔιατΕισΠρΘεσ 101/2011 ΠοινΔικ 2012.